

RODERICI A FONSECA

Lusitani Olysiponensis, Medicinam in PISANA *Academia publice profitentis, de Calculorum remedijs, qui in renibus et uesica gignuntur*

LIBRI DVO

AD SIXTVM.V.PONT. MAX.ET FELICISS.

Romae

Apud Jo. Angelum Ruffinellum.

Superiorum permissu.

1586

SIXTO
HVIVS NOMINIS
QVINTO,
Pont. Max. ac Fœliciſsimo.

RODERICVS A FONSECA.

T*Ractationem*, BEATISSIME PATER, *de renum & veſicæ calculo, quam ad ingenij exercitationem, quanta maiori potui diligentia ex optimorum medicorum ſcriptis, & Hippocratis imprimis auctoris grauiſſimi ſententia collegeram, non eo conſilio nunc tibi mitto, vt tam leui munuſculo ſummi Chriſtianorum Principis gratiam quaſi aucupari*

vel sperem vel studeam. Illud vere potissimũ in causa fuit: commune scilicet bonorum omnium gaudium, quod ex instituto tuo in republica gubernanda omnibus, qui eam saluam cupiunt quotidie oboritur. Constans enim ista ac seuera in malis hominibus puniendis ac coercendis iustitia, & vigilantia necnon perdiligens omnium rerum cura, & solicitudo atque in operibus publicis magnificentia, eum te principem facile testantur qualem sibi optandum optimus quisque cogitat, quo sane gaudio cum & ipse non mediocriter sim affectus, silentio tantam commotionis vim amplius præterire non potui. Ideoq. qualemcumque occasionem mihi arripiendam statui modo id publice testificando animo satisfacerem: quare cum procliuior oportunitas non occurreret, librum edere decreui, quo in operis quasi præfatione id imprimis mihi assequi quodammodo liceret, vt scilicet, PATER BEATISSIME, *palam te alloquendi animi mei sensum aperte patefacerem: Gratulor itaque tibi mirum in modum quod eo loco positus sis, vnde merito communis pax & quies est expectanda, istam ægregiam animi dispositionem atque firmitatem tecum*

attu-

attuleris: itemque pariter & vniuersæ Christianæ reipub. quod talem te Principem vel Patrem verius, sit consecuta. quo duce omnibus bonis tranquillam sibi ætatem sperare ac promittere liceat. Vale Pont. Opt. & diuctißime Viue, Deo, Tibi, tuis, & omnibus.

INDEX CAPITVM, QVAE in hoc operæ de Remedijs Calculorum, in duos libros partito, continentur.

CAPITA PRIMI LIBRI.

CA-

CAPITA SECVNDI LIBRI.

FINIS.

RODERICI A FONSECA

DE CALCVLORVM REMEDIIS.

Liber Primus.

LIBRI ARGVMENTVM Caput Primum.

INSTITVTVM nobis est, hanc, quam præ manibus habemus de calculo tractationem non temere casuve (vt solet) sed methodica ratione ita examinare, vt absoluta, si fieri potest, vndequaque reddatur. Est autem methodus via & ratio recte agendi quidpiam. Cuius alia est vniuersalis, alia verò particularis. Vniuersalis methodus est via illa, per quam totam aliquam tractationem per resolutionem, seu compositionem, seu diffinitionem ad finem perducimus. Particularis autem methodus ea est, qua ita de peculiari re doctrinam instituimus, vt prius, quid nomen significet, explicemus: Deinde illam definiamus;

Gal 1. art. Med. 1.

6. Metho

mus; postea diuidamus: Postremo vniuscuiusque partis proprietates explicemus. quo vtroque docendi modo in hoc tractatu vtemur. In vniuerso namque opere methodum resolutiuam adducemus, & in qua piam re particulari, particularē quoque explicandi rationem inueniemus.

Celebres doctrina. Quæ vero sit ipsius methodi vis ac natura ex eo patere arbitror, quod, quicunq. vnquā celebres doctrina extiterunt ob illius potissimū vsum tales euaserint tantū siquidē differt is, qui casu scribit ab eo, qui per methodum quantum cæcus à videnti, quantum denique lux à tenebris. Quod cum in ceteris facultatibus verum sit verissimum in medicina esse comperitur. Hanc enim solum per methodum inueniri posse ac doceri nequaquam vero sine ea attestatur Medicorum decus Hippocrates. *Lib. de veteri med.* Sine methodo namque quæ scribuntur vim suam omnem amittunt, cum illa vero pulchritudinem & perfectionem nascisćuntur. Quod re ipsa in hoc opere spero me ostensurum. *Lib. de arte.* *Bonus namque Medicus* (ait Hippocrates) *ex operibus iucundius quàm ex sermonibus ostendit, vt pote qui dicendo non magnopere exercitatus, multitudini fidem sinceriorem ex ijs, quæ videat quàm quæ audiat facere malit.* Ad rem igitur venientes, dicimus duo primo se nobis offerre in omni operatione finis, scilicet & media, quibus finis facile consequi possit. Finis autem nobis propositus est remedia afferre quibus Calculorum morbus, qui adeo homines infestare solet quo ad fieri potest, superetur. Media autem ad hunc finem assequendum binario numero comprehenduntur, qui enim remedia morbo alicui excogitat. Primo, morbi naturam cognoscat oportet: secundo vero videat, est necessarium num talis morbus ex illorum numero sit qui medici operam desiderant. Calculorum igitur quę sit natura in primis videre oportet. Ignorata namque mali essentia omnis medici operatio otiosa vel perniciosa redditur: quoniam indicatio, per quam medicus rationalis remedia

dia inuenit nulla ignorato morbo suppeditari potest. Prognosticon vero cognitionem sequitur ne medicus desperatos morbos aggrediens, artem turpiter infamet, vel leuissimos exagitans, quos per se natura curat, superfluus euadat. Agendum igitur est de Calculorum remedijs tamquam de fine nobis proposito deque illorū natura ac prognostico tamquam de medijs ad finem. His accedit ordo. cum enim hæc multa sint, ordinem exposcunt ne confundantur omnia; Hunc igitur ita seruabimus, vt quod maxime doctrinæ ratio expostulat primum in medium afferamus: id vero est calculorum natura. Secundo loco quod ad illorum prognosticum pertinet & tertio medici actio, de qua vltimo loco dicemus. Ita tamen vniuersa hæc examinabimus, vt probationem afferamus ne ad placitum loqui videamur. Dummodo res talis sit vt illam exposcat; Quæ enim manifesta sunt frustra rationibus probare laboraremus, officiumque obiremus hominis, qui (vt ait Arist.) ab ignotis nota distinguere haud quaquam valeret. De natura igitur calculi primo dicamus.

QVIBVS COMPREHENDATVR calculi natura, & quæ sit nominis ethimologia. Cap. II.

CALCVLI natura quinque potissimum capitibus absoluetur; primum nominis explicationem continet: secundum generis illius: tertium differentiarum; quartum causarum; quintum symptomatum. Quoad primum attinet nomina rebus licet ad placitum imponantur, lege tamen quadam naturæ (vt ait Hippocrates) sunt indita, diuersa subinde ratione solent medici *Lib. de arte.*

nuncupare mala; aliquando enim à parte affecta nomenclaturam sumunt; sic Pleuritis, & Peripeumonia dictæ sunt. Illa quod lateris, hæc vero, pulmonis sit malum: aliquãdo à symptomate; sic Tenesmus & cõuulsio; ille quòd egerendi difficultatem faciat; hæc vero, quòd corpus ipsum conuellat. nonnumquam ab vtroque sic cephalalgia, & optalgia; quòd illa capitis; hæc vero aurium sit dolor. Aliquando à causa, sic Melancholia, Mania, leucophlegmatia, denique & ab ipsius rei substantia: qua ratione corpuscula illa dura, & concreta calculos, lapides, seu arenulas nuncupamus; ad similitudinem lapidum, arenularum, quæ in fluminum ripis apparent: hanc nominis appellationem reprehendit Paracelsus, sed perperam: ait enim, calculos, & arenas in homine genitas, nec eandem habere essentiam, nec generationis modum cum externis lapidibus; & riparum arenulis. Quamobrem censet ille, non metaphorico, sed proprio vocabulo vtendum esse, appellans prædicta corpora tartarum; vult autem tartarum esse corpus quoddam impurum, & excrementitium, quod in fundo cuiusque rei subsidet; quale fæx est in oleo, grummus in dolio, lutum in aqua: sed fallitur Paracelsus; quia si tartarum est, quod in fundo cuiusque rei impurum subsidet, non proprie calculus tartarum dicetur; cum non omne tale sit calculus. Præterea, si ex illo, quod subsidet, fit calculus, ergo ex tartaro fit, non igitur tartarus est calculus. Vtitur quoque ignoto, & inusitato vocabulo, ignorans Paracelsus, rerum significata debere esse notissima falsum quoque est, arenulas, & calculos in vesica, & renibus genitos non habere eandem essentiam, & generationes modum, cum externis lapidibus, vt dicemus. Atqui in eo saltẽ reprehendẽdus est, quòd in re tam parui momẽti, tam multa perdat: de nominibus enim non est curandum; dummodo res ipsa intelligatur: modum si quidem quęrimus (vt ait Aristoteles) & non subiectum. Nos igitur,

lib. de Tarta.

1. de Generatione.

tur,

tur, Græcorum ſequentes veſtigia, & lapides, & calculos, & arenulas appoſitiſſima nominis ſignificatione appellabimus prænominata corpuſcula; quòd hæc nomina apprime rem ipſam explicent, & propoſito noſtro ſint accommodata: nec enim me continere poſſum, quin illos damnem homines, qui ſtudio contradicendi ſolum addicti, ex quauis re, quantum vis minima occaſionem arripiunt incuſandi viros arte & doctrina præſtantes; contra quos ſatis ſit proferre, quæ magnus Hippocrates pronunciat in hunc modum. *Sunt quidam* (vt Paracelſus addo ego) *qui id eſſe artem putant, reliquas artes turpiter inceſendo dehoneſtare; atqui, id quidem, veluti putant, non tranſigunt. Mihi vero aliquid inuenire eorum, quæ nondum inuenta ſunt (quod ipſum notum magis, quàm occultum eſſe præſtet) ſcientiæ votum, ac opus eſſe mihi videtur, ſimiliterque, & ſemiperfecta ad finem perducere. At verborum inhoneſtorum arte ad ea, quæ ab alijs inuenta ſunt, confundenda, promptum eſſe; nihil quidem corrigendo eorum, qui aliquid ſciunt, inuenta apud ignaros calumniando, non ſcientiæ votum, ac opus eſſe mihi videtur; ſed proditio magis naturæ ſuæ, aut ignorantiæ artis.* hæc ille. Quibus à Theophraſto, aliuſque eiuſdem farinæ viris ſatis ſuperque ſe defendit Hippocrates: eo enim inanibus ſuis fictionibus chimicis peruenit inſaniæ Paracelſus, vt ſe ſuaque ſolum approbet, cæteros vero quoſcunque reprehendat; quaſi Deus cęterorum hominum mentem obcæcauerit, & ſuam tantum illuminauerit. Vitupero igitur eius arrogantiam, laudo in multis diligentiam.

lib. de arte.

Cæterum (vt ad propoſitum reuertamur) dicimus, calculi nomine intelligere nos corpuſcula illa ſolida, & concreta, quę in renibus, & veſica gignuntur. Quæ licet in alijs etiam corporis partibus aliquando genita viſa ſint; id tamen adeo rarum eſt, vt diligentiam modo noſtram non deſideret. Duplex autem calculi oritur in nobis conſideratio, alia, quæ reſpicit malum hoc, vt Renibus, & veſicæ

com-

commune altera vero in particulari, veluti hoc aut illud membrum infestat. Reducemus autem nos semper vniuersalem tractationem ad particularia: Quæ doctrinæ ratio, non in affectibus solum, sed in remedijs adeo necessaria est, vt si alterum ex prædictis membris ommittatur, corruat omnis Medici operatio: Ita enim doctrinas siue ad dignotionem, siue prognosticum, seu curationẽ, tradere per vniuersale oportet; vt ad particularia accedatur. Non tamen sic, vt omnia particularia percurras, infinita si quidem sunt sed quod ex vno, aut altero exemplo possit quispiam in reliquis particularibus exerceri est autem peculiaris cognitio in remedijs adhibendis necessaria, adeo vt acriter Hippocrates medicos reprehendat, in vniuersis insistentes, & ignorantiæ incuset, dum ait: *Qui hoc calidum, aut frigidum esse asseuerant, non vltra progredientes, statim interrogabit æger? quid illud calidum aut frigidum sit: vt nugas producere necesse sit, aut ad aliquod eorum, quæ sunt, confugere; cum enim calidum quoddam sit acerbum, aliud fluens, aliud tenue? Quod igitur ipsorum sumere oportebit? calidum acerbum? an calidum fluidum: aut simul frigidum & acerbum; etenim quod ego scio, totum contrarium ab vtroque ipsorum euenit non solum in homine, sed etiam in corio, & ligno, & alijs multis rebus; quæ magis stupidum sensum habent, quàm homo: non enim calidum est, quod magnam vim habet: sed ipsum acerbum & fluidum.* hæc ille. Per quæ notum facit, quàm necessaria sit peculiaris rerum consideratio; proinde calculi naturam primo in communi, inde peculiariter quatenus huic vel illi membro incommodat, explicabimus; innata enim nobis est via, ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia. ea igitur explicata parte, quæ ad nominis significationem spectat, ad genus mali indagandum nos conferamus.

Gal. quarto de locis aff.

lib. de vet. Med.

DE

DE CALCVLORVM GENERE. Cap. III.

ILLVD in primis statuendum est, renum, & vesicæ calculum esse aliquid præter naturam; quoniam scilicet naturæ corporis repugnat; natura namque corporis potissima forma est, cuius perfectio in actionum integritate consistit: Cum autem lapis lædat actiones (infert enim dolores, vigilias, stranguriās) naturæ repugnat: ob id res præter naturam est, & non solum præter naturam, sed toto genere præter naturam: quia nec formæ, nec materiæ, vel renum, vel vesicæ quidpiam habet. appellauit autem Hippocrates morbum, omnem rem præter naturam, dum ait: *Quicquid molestiam, & tristitiam homini affert, hoc morbus vocatur*. Qui vero illum secuti sunt, ad tria capita tale quidpiam reduxere; quod enim molestiam, & tristitiam homini adfert, vel est morbus, vel causa morbi, vel symptoma. Morbum igitur dixerunt constitutionem præter naturam, quæ actiones lædit, causam autem morbi id quod ipsam vitiat constitutionem, sic tamen, vt sit de illius essentia; symptoma vero accidens, quòd vitiatam sequitur constitutionem, & morbum. Calculus igitur renum aut vesicæ causa morbi vere appellari debet: morbus enim in primis non est, quoniam omnis morbus est affectus, lapis vero affectus non est. secundo, omnis morbus est excessus; at lapis non est excessus: sed neque symptoma esse potest; cum tale omne morbum sequatur. Calculus vero præcedit; quia constitutionem vitiat. causa igitur morbi sit: cum vero omnis morbus in vitiata constitutione consistat; constitutio autem vel ad partes similares pertineat, qualis est temperies, & to-

lib. de flatibus.

Aristot. in Probl.

& tota, quam vocant ſubſtantiam; aut ad inſtrumentales, quæ in proportione conſiſtit figuræ, magnitudinis, numeri, & ſitus. dicimus lapidem, morbum parere, in inſtrumentarijs partibus per excessum in numero? ſi quis enim quærat, cur lapis renum, & veſicæ actiones lædat; reſpondebimus, quia aliquid addit illis partibus, cuius ratione læditur ſtructura. Quòd ſi Galenus aliquando calculum morbum appellauit, non id fecit, quòd vere morbum eſſe putauerit, ſed ut illius nomine, quale ſit vitium in compoſitione, quæ à cauſa naſcitur, exponeret: aut quod doctrinæ ratio id poſtularet; aliquando enim contingit, vt aliud requirat doctrinæ ratio, & ſcopus; & aliud ex acta, & minuta rerum perſcrutatio. & ſicut Philoſophus, cui ſoli conuenit rei ſpeculatio, poſterius hoc ſequi debet, ita medicus; qui curationis ſolum rationem, habet prius: quod inſtitutum ſeruat Galenus in multis partibus artis, docens perpetuo, non quod phyſica conſideratio ſcrupuloſe inuenit; ſed quod aptius eſt medicationi, vtiliusque operi intento, omnia, ſcilicet, conſiderans, quatenus actioni medici ſubijciuntur; medicus enim, cum non operetur niſi in cognitam diſpoſitionem ſignis & ſenſu, non conſiderat, niſi manifeſte ſenſilia: hoc prudens Galeni conſilium non expendens Auerrois, vt alij plerique audent in multis eum reprehendere, cum multo magis ipſi ſint reprehenſione digni. ſic ponit Galenus moderatam temperaturam cum latitudine, licet calor, & frigus medij expertia ſint. inter ætates, vigentem aliquot annos durantem, licet homo ſemper aut augeatur, aut minuatur, præterquam in puncto. Sic inter tempora morbi addit antiquis ſtatum amplum, cum tamen vere non ſit niſi momentaneus. Optimum temperamentum, optimam ſanitatem, ſalubritatem ſimpliciter ſemper licet omnia ſint inſtantanea, concedit cum latitudine, ſicut multos pulſus, vrinas moderatiſſimas, ęquale ad pondus durans, purum cibum, puram medicinam,

Lib. de diff. morb. artis Medica.

excre-

excrementa ſyncera, intemperaturam ſimplicem durantem, neutram diſpoſitionem: nec tamen falſa ſupponit; quoniam alia eſt natura ſcientiæ alia vero ipſius artis, qualis eſt medicina. Scientię enim veritas eſt adæquatio rei ad intellectum; artis vero veritas ad opus; & ambæ ſunt habitus veri licet varie intelligatur in vtraque veritas. Cum enim ars non præcipue quomodo res ſe habeat, conſideret, ſed tantum perquirat doctrinam operi neceſſariam, nil impedit propoſitionem non ex'acte veram, vel etiam aliquo modo falſam eſſe vtilem operi. quare ars ſibi conducibilem,& ſuo mōdo ueram propoſitionem conſtituet; Quod etiam Mathematicus aliquando facit, petens, ut ſibi concedatur, trahi lineam in infinitum,aut lineam bibedalem, quæ vere non eſt. ſeu igitur Calculum morbum voces, ſeu morbi cauſam, non proinde uariabit curatio. ſi tamen id, quod eſt ex actum, quærimus, morbi cauſam ſemper appellabimus, eamque internam, immediatam creantem morbum in aucto numero in partibus, præcipue urinæ dicatis. Atque hæc de genere calculi dicta ſufficiant,vt eſt quidpiam præter naturam; nam ſi conſideratur, ut ſubſtantia quædam eſt. Iam cum nominis explicatione illius genus eſt explicatum, dum dicimus eſſe corpus quoddam concretum, de quo paulo infra uberius dicemus, nunc hac duplici conſideratione facta de Calculorum differentijs ac ſpeciebus agamus.

DE CALCVLORVM differentijs. Cap. IIII.

AD unum locum Calculorum ſpecies & differentias reſeruamus; quoniam ſpecies per differentias conſtituuntur, ut ſciunt ii, qui vel mediocriter in dialectica ſunt exercitati. cum vero calculus conſideretur, vt res pręter naturam corpus humanum infeſtans, & ut tale quoddam corpus, ideo adducemus eius differentias ſecundum utruiſque ſignificationem. Sumuntur autem in morbis differentiæ ab illius eſſentia, à cauſis, & ab effectibus, de quibus dicendum eſt. ac primo de eſſentialibus inde, de ijs, qua ab accidentibus, tertiò quæ à cauſis deſumuntur. ita enim dictat ordinis ratio. Facta igitur Calculi cõſideratione, ut ſubſtantia quædam eſt differentias eius ab eſſentia ita deſumimus, dicentes, Calculorum alios eſſe duros ſeu ſiliceos, alios molles, ſeu tophaceos, alios denſos, alios raros. graues nonnullos, alios leues, aſperos alios ſeu ſpinoſos, alios autem lenes & æquales, liquabiles, ſeu illiquabiles. licet autem graue, denſum, durum, aſperum, ſolubile, accidentia ſint, non tamen proinde falſa ſupponimus, ſed doctrina inſtituto noſtro accomodata talia de calculorum ſubſtantia eſſe aſſerimus; quòd uel hæc ſit illorum eſſentia, vel quòd per hæc magis, quam per alia accidentia manifeſtetur. Differentiæ autem, quæ ab eſſentia calculi, ut res præter naturam, deſumuntur, morbo applicabimus, qui ad ipſum ſequitur. dicimus itaque calculorum morbum aliquando magnum eſſe, aliquando paruum, aliquando mediocrem, longum inordinatum, qui per acceſſiones affligat, particularem internum, occultum, hæredi-

reditarium in veſica, puerilem, in renibus ſimilem, ſporadem ut plurimum, nonnumquam etiam endemion, ſiue regionis proprium. Cæterum differentiæ, quæ ab accidentibus calculi ſumuntur, ut tale quoddam corpus, præcipue ad quantitatem, & qualitatem ſpectant, à quantitate igitur exordientes, cum hæc uel continua ſit, uel diſcreta, ab utraque differentias ſumemus: à continua quidem dicentes calculorum alios eſſe magnos, alios paruos, alios mediocres, ſolent enim magni fieri in veſica, ob loci capacitatem adeo ut aliquando oui anſeris magnitudinem ſuperent, minores in renibus; nec enim in illis tanta eſt capacitas, nec materiæ copia. à quantitate autem diſcreta, dicimus in renibus, & veſica aliquando vnum tantum creari calculum, aliquando uero multos: Nam in Hieronymo Vetio Piſtorienſi Medico egregio & in Piſano Gymnaſio Theorices Medicæ artis Profeſſore, collegaque noſtro, cum non ſine magno illius Academiæ detrimento diem ſuum hoc anno ex calculo obiiſſet, pluſquam quinquaginta auelanarum magnitudine in illius veſica ſunt reperti. res certe mira, & quæ à calumnia Medicos non parum defendit, ſi quando in huiuſmodi monſtra incidentes oleum (ut aiunt) & operam perdant. erant autem omnes illi calculi coloris ſubflaui bilis meræ ſoboles. Qualitatis uerò differentię duptici capite continentur, aut enim ad primam qualitatem pertinent, aut ad ſecundam, ad primam, cum dicimus, calculorum alios eſſe calidos, alios frigidos, alios humidos, & alios ſiccos; licet onnes tactu frigidi & ſicci manifeſte ſentiantnr. ſecunda autem qualitas pro ſenſuum diuerſitate multas parit in calculis differentias: color in primis in aliquibus eſt albus, in multis ſubflauus, & ſubrubeus, in alijs cinereus, ac omnis ferè coloris, tum in renibus, tum in veſica gignuntur: licet in renibus geniti, vt plurimum ruffi ſint, in veſica autem magis albi-

cantes cum flauitie : figura multas etiam facit differentias, alij enim perfecte rotundi sunt, alij cum rotunditate oblongi, angulares nonnulli, alij mixtæ figuræ : ad tactum differentiæ illæ, quas ad substantiam calculi pertinere diximus, spectant grauitatem, densitatem, duritiem, lenitatem. Gustus parit & ipse differentias, quod alij insipidi, falsi plurimi, vrinæque saporem redolentes, vel vt etiam, & odor : insuaues aliqui, alij autem odore orbati. ad auditum pertinent differentiæ, si dicamus sonoros alios, alios autem asonos : duri enim densi, lenes, sonori sunt : percipitur enim non sine ægri voluptate sonus lapidis in matula, si quando à natura foras expulsus, illam ferit. Hæ igitur sunt differentiæ, quæ à calculorum accidentibus, ut tales sunt desumuntur. quæ uerò ab illis, ut res pręter naturam, erunt, ac si dicamus, calculorum alios dolores parere intolaribiles, ac ualde dolorificos esse, alios autem non multum affligere, alios sanguinis mictum, alios stranguriam, alios scuriam, vigilias, febres, Tenesmos Iliacam passionem, conuulsiones, inflammationes, vlcera, aut aliud quidpiam parere. Cæterum differentiæ, quæ à causis sumuntur, potissimum ad efficientem, & materiam pertinent. nam in morbis nullus finis est, formę autem differentiæ in ijs, quæ ad essentiam pertinent, continentur. Ab efficiente igitur dicimus calculorum quosdam à calido, tantum aut frigido, aut ab vtroque originem habere. Materia, prout duplex est, propinqua, & remota, duplex differentiarum genus præstat, à materia igitur propinqua dicimus lapidum alios à sanguine, alios à bile flaua, alios ab atra, nonnullos etiam à pituita nasci. Ad remotam materiam pertinent cibi, & potus à quorum diuersitate diuersos oriri in corpore calculos putat Paracelsus : tot enim lapidum formas esse ait, quot alimenti species reperiuntur ; proinde aliud esse tartarum vini, aliud aquæ, aliud panis,

aliud

aliud carnis, aliud piſcis, aliud leguminum, atque fru-ctuum, & radicum, & cæterorum, quibus homo veſcitur. hæc pertinent ad materiam ex qua lapis gignitur, eſt & materia, in qua, ſeu ſubiectum in quo calculus generationem habet; quæ etiam ſuas præbet differentias, ſic alios renales calculos dicimus, alios veſicæ, alios hepatis, alios ſtomaci, alios in teſtinorum: nam in omni corporis parte poſſe creari calculos non eſt dubitãdum; ſi quidem preſto adeſt efficiẽs,& materia. Sed ꝙ ait Paracelſus, omnem morbum eſſe ſaxum prorſus eſt ſenſui repugnãs: multi enim moriuntur ob diuerſas affectiones, in quorum diſſectis corporibus nullus calculus, aut Tartarum inuenitur. Quamuis autem animus ſit, ſolum veſicæ, & Renum calculos examinare; bene tamen ſe habebit, teſtimonia afferre, quibus pateat calculum poſſe generari in quauis parte corporis noſtri. Quod in ſequenti capite aggredior.

OBSERVATIONES CALCVLORUM IN DIVERSIS PARTIBUS CORPORIS REPERTORUM. *Cap. V.*

BENE ſe habebit, prius quam teſtimonia afferamus, partium noſtri corporis diuiſionem facere exactam, in hunc modum; Partes quædam ſunt primæ, & ſunt quatuor, Cerebrum, Cor, Hepar, & Teſtes aliæ non primæ,& ſunt aliæ omnes hæ rurſus vel oriuntur a principijs; ſic venæ ex Iecor e: arteriæ, à corde; nerui à cerebro: vaſa ſeminalia à teſtibus, (ſic enim ſtatuatur: nam hęc vaſa ſeminalia potius in teſtes im-

plan-

plantantur, quam ab illis oriantur) vel denique ista partes non primæ ab alijs non oriuntur: quales cæteræ omnes preter illas. hæ rursus partes, quæ primę non sunt, & ab alijs non nascuntur, vel solum sibi insitas, & non aliunde manantes per vasa facultates habent, quale os est, cartilago, ligamentum, membrana, Adeps, caro simplex: vel denique insitas habent, & suscipiunt: Quales sunt Pulmo, ventriculus, lien, vesica, & aliæ, quæ venas, neruos, & arterias sortiuntur. In his igitur partibus posse generari calculos, non est dubitandum. & quòd ad principia pertinet, cum illa partes sint nobilissimę, raro admodum calculum procreant, rarissime in corde visuntur ob sanguinis defęcationem, & tenuitatem: inuentos tamen in corde mulieris cuiusdam lapides duos ad similitudinem testis limacis obseruauit Hollerius, in cerebro vero lapidem inuentum testatur schenerius, Cum enim (ait) homo quidam vehementi capitis dolore continuo cruciaretur, nec vllis remedijs dolor leniri posset, tandem vita functus est, in cuius dissecto cerebro lapis est inuentns, magnitudine, & forma mori, colore cinericio, affirmat Idem Auctor lapidē apud se habere, quem in cerebro cuiusdam inuentum esse ait. nec desunt Anatomicorum testimonia asserentium se in dissectionibus non semel intra caluariam lapides inuenisse. In hepate frequentius generari calculos rationi est magis consentaneum; quinimo ab eo viscere omnem aptitudinem nasci ad pro creandos renum, & vesicæ calculos affirmandum est: Hepatis de calculo cutem in Hepate inuento testimonia affert Beniuenius. *Cum enim* (ait) *mulier quædam hypocondrij destri dolore diu multumque angeretur ac propterea quamplurimos medicos consuluisset effugere tamen id malum nullo præsidio poterat, quare opem nostram vna cum alijs experiri placuit. Conuenimus igitur plures medici; & quænam esset huius morbi causa hinc inde plurimo sermone discussimus uerum (ut contingere solet in rebus dubiis) de sententia non*

4. Aphorum. 79. Obseruat. 76.

Lib. de abditis morborum causis cap. 3.

non conuenimus: cum pars iecoris abscessum, pars malum habitum indicasset; nos uero uitium in membrana contegente in esse credebamus: at illa cum inualescente morbo paucis post diebus e uita migrasset, mortua corpus incidendum curauimus, & inuenti sunt in decliuiori parte membranæ iecoris congesti lapilli colore, & figura diuersi, alij angulares, quadrati alii, prout positura & casus effecerat. hanc autem nos mortis causam arbitrati, disputare de obscuris uanum, inutile iudicauimus. Hæc ille. & rursus idem Author, in alia muliere repertos esse calculos quamplurimos, ait, non sane ullus in vesica (vt putabatur) preter quam unum qui in tunica colore atri fællis magnitudine aridæ castanææ continebatur, cæteri omnes in paniculo, quo contegitur hepar, vnde etiam, ueluti in folliculo dependuli sacculum effecerant. Vessalius in ícterico repente pereunte, multos, magnosque intra vesicam felleam repertos a se esse ait, similes ijs qui in bubulis frequenter reperuintur. Quamobrem consulerem, ut Medici omnes, qui calculo pereunt dissecandos curarent ac non solum vesicam, & renes, sed etiã hepar inspicerent. sic enim morbi origo & natura manifesta fiet: nihil enim (magis ad medicinam faciendam conferre potest ea dissectione, quę in membris affectis fit in cadaueribus: nam præter congnitionem pulchram abditæ affectionis ad similes affectus postea curandos aperitur aditus. N*ec enim mirum videri debet* (ait Hippoocrates) *si medicus etiam optimus interuorum membrorum abditas affectiones non cognoscit à sensibus longe distantes*. Hæc de primis partibus. in alijs uero quæ à primis nascuntur, maxime in uenis, calculi originem habent: nam ex venarum ad ustione arenulas generari, author est Hippocrates; non secus ac per febres ardentes, ramenta, & corpuscula quædam in urinis conspiciuntur. Partes autem, quæ à se insitas facultates habent, nec aliunde suscipiunt: raro pariunt calculos: in dentibus tamen, seu circa dentes,

lib. de Cinę radice.

lib. de arte

de aere, aquis et locis.

& cir-

& circa Caluariæ ossa ad nasci, nemini dubium est, quar tum partiũ genus testimonia sua habet; & in primis zoar, hominem fuisse, ait, cui ex innascente intra linguam calculo loquendi uis est amissa. In pulmone calculos obseruarunt tum Paulus, tum Tralianus, tũ Beniuenius, qui historiã narrat Henrici Alemani, qui tussi quadam sicca cruciabatur, ac dolore pectoris, & nullis remedijs cedebat malum, aliis denique frustra tentatis, cœpi (inquit) primum mollire pectus, guttur, & asperam arteriam, donec calculo auelanæ magnitudine de pectore eiecto, & sicca tussicula, & omnis præterea dolor amotus est. è ventriculo calculos vomitu exclusos narrat Brasauolus, nec non Gallicam mulierem ex intestinis quinque lapillos Mespilorum magnitudine, colore similes reiecisse. Non enim ambigendum est, colicum dolorem aliquando ex intestini calculo prouenire. *Cuius rei historia est apud Beneuenium, cum* (ait) *Mariotus quidam Pharmacopola intestinorum dolore vexaretur, eiusque vẽter nihil fere, & id quidem ægre, atque liquatum redderet, pluribusq. hominem medicamentis aluum ducentibus, & Clysteribus curassent medici, & morbus nihilominus inualesceret, ad aliud auxiliorum genus conuersi, totam ipsius aluum humidis fomentis emolliunt; nec prius ab incepto opere desistunt, quam ille sic fotus lapidem, instar columbi oui, ex aluo deiecit. qui sane lapis in intestino subsistens, & iter magna ex parte obstruens, licet ideo deduci non posset, quod intestino, tunicisq. eius deligatus esset; vel quòd ipsius crassi intestini in aliqua forsan excresceret cellula, medicamentorum tamen præsidijs, et expultrice adiuuante virtute tandem pulsus est.* hæc ille. Sed admiratiouem superat omnem quod Franciscus de Pedemontium asserit, lapideum fluxum per mẽsem durantem se conspexisse, quasi omnis alui fęx in lapides conuerteretur, erat, autem quorundam lapidũ oui magnitudo in Mexico etiam nouæ Hispaniæ Metropoli mulierem nostris temporibus extitisse narrant mihi viri

lib. 2. tract. 2.

lib. de abditis, morb. causis cap. 24.

4. Aphoxis. 79.

lib. citato. ca. 19.

apud Mesuem.

inte-

integrę, & incorruptę fidei, quæ per interualla lapides aluo deijciebat. cuius rei medicus Hiſpanus valde admiratus ad Hiſpanienſes medicos, quaſi miraculum ſcripſit. ex vtero ait Hippocrates mulierem eieciſſe lapidem aſperum magnitudine verticuli fuſi. In articulis Podagricorũ tophacei viſuntur calculi. ad quod, quando deuentum eſt incurabilis redditur morbus, teſte Hippocrate, cuius verba ſcitu digniſſima memoriæ mandare oportet. *De podagrius*, inquit, *hæc dico, quicumque aut ſenes ſunt, aut circa articulos calos tophaceos concretos habent, aut ærumnoſe viuunt, aut ſiccam aluum habent. hi omnes ſani fieri non poſſunt humana arte quantum ego noui ſanant quidem hos optime diſenteriæ ſi ſucceſſerint, ſed & aliæ eliquationes valde proſunt quæ ad infernos locos repuni: qui vero iuuenis eſt, & circa articulos tophaceos calos nondum concretos habet & accurate viuit, & laboris amans eſt & aluum bonam habet ad obediendum pro ſtudiorum ratione is ſane medicum intelligentiam habentem nactus ſanus fieri poteſt*. hæc illa. Sunt aurea verba, in quibus breuiter (vt ſolet) vniuerſum prognoſticum, & curationem difficillimæ affectionis, qualis podagra eſt, narrauit, quæ ſubſcribere libuit ob affinitatem, quæ huius morbi eſt cum calculo: ſunt enim nephritici podagricis adeo affines: vt in cæteris, præterquam in locis, conueniant. At vero licet Hyppocrates podagram inſanabilem iudicauerit, ubi tophaceos calculos in articulis genuerit: Paracelſus tamẽ, & cum eo ſicophante quam plurimi omnem podagrã ſe ſanaturos promittũt quod ſi fecerint, digni ſane magna laude ſunt, ſed experientia oſtendit ſæpius Hippocratis ſententiam veriſſimam, reliquorum autem nugacem & mendacem. Hæc igitur pauca dicenda iudicauimus de locis in quibus per obſeruationem calculi ſunt inuenti licet nobis inſtitutus ſermo de illis ſolum ſit, qui aut in renibus, aut in veſica procreãtur. Fuit tamen non inutile hęc interponere. ſe-

5. Epidemiorum.

2. prædictionum.

quamur igitur cæptam de calculo naturam, & ad illius causas indagandas nos conferamus.

DE CALCVLORVM CAVSIS ac primum de efficienti. Cap. VI.

EX quatuor generibus causarum de efficienti, & materia maxime agendum est: nam forma nil habet, quod ad curationem faciat, finis (vt diximus) lapidis nullus est, nisi ipsemet. ex concausis autem afferemus eas sine quibus fieri non solent lapides, nec non adiuuantes omnes. Illud igitur in primis statuere oportet, calculum (vt diximus) corpus esse, quod per concretionem solidum factum est. Quamobrem si concretionis causas adinuenerimus, calculorum quoque causas habebimus. Qua sane in re consulendus est Aristoteles harum rerum indagator egregius: è cuius doctrina dicimus concretionem esse rei liquidæ, aut mollis indurationem quandam quæ calore, aut humore ab ea re abeunte nascitur, caloris quidem exitu: si à frigore; humoris vero euaporatione, si a calido, aut ab vtroque, si vtrumque abeat. Ex qua sane definitione causas omnes calculorum renũ, & vesicæ elicere libet in hunc modũ, ac primũ efficiens sic. concretione fit calculus: ergo efficiẽs vel est calidum, vel frigidũ vel vtrumque. sed nõ frigidum, non vtrumque; ergo calidum. Quod igitur frigidum non sit tantum, ostenditur ex eo, quod nil actu frigidum reperiatur in corpore humano, præcipue in partibus internis nam in partibus externis nil prohibet frigido aeris, aut aquæ contactu quidpiam concrescere. Sed ob eamdem ratio-

4. metheororum.

nem neque ab vtroque coagulatur calculus. nec enim facile est videre, vnde illa acedat frigiditas. Cum ergo à frigido nullo modo fiat calculus, nec per se, nec simul cum calido, sequitur vt à sufficienti partium enumeratione, à calido tantum concrescat. Rursus calculosi omnes non de renum aut vesicæ frigiditate, sed calore conqueruntur. Confirmatur id pluribus Hippocratis testimonis: hic enim, quos maxime aptos ad calculos gignendos, iudicat, exponens. *Quorum pectora*, inquit, *bilem generant, balbi, furiosi, & calui sunt*; *Quicunque horum etiam ex natiuitate strabones hi impudentes sunt, aut calculosi, aut insanientes.* hęc ille. Rursus idem Author in pueris magis calculos fieri asseuerat: quòd sint calidiores. post quadragesimum annum in vesica non fieri, nisi prius extiterit, asseuerauit: quasi in ea ætatedeclinante calido non facile creari possit calculus. Rursus de vesicæ lapide uerba faciens, ex illius ardore, cum magis, quam pro natura fuerit calefacta, urinam non demittere, ait, & ipsam cōcoquendo adurere, lapidemque procreare. Rursus de lapide renum verba. Faciens, inquit, *hic morbus fit à pituita, cum ren susceptam in se ipsum pituitam non rursus demiserit, sed in ipsum in totum concaluerit, & fiunt ex ea tenues lapilli, veluti arena.* Caliditas igtur calculi, seu in renibus, seu in vesica fiat, est causa efficiens. Sed nō quæcunq; caliditas; nā caliditas ad cōcretionem apta non humida esse debet, sed sicca, & acrisimo siccitas per se causa est coagulationis: quoniam coagulatio ex siccatio quædam est; caliditas, vero concausa. hæc autem sicca caliditas maxime originem suam ducit ab hepate, inde ad renes & uesicam communicatur raro enim ad modum contingere potest ut in renibus calculus fiat, non existente prius in hepate caliditate; nec in vesica, non existente in hepate, & renibus. caliditas igitur harum partium acris, è sicca lapidis causa est. sed dices quæcunque a calido coalescunt a frigido liquefiunt, ut

2. Epid.

6. Epid.

de aere, aquis et locis.

lib. de internis affectibus.

falq; & è contrà ut glacies à frigido coagulata; à calido soluitur. ergo si calculus in renibus, & uesica à calido gignitur, à frigidis soluetur, sed non soluuntur calculi à frigidis; quia illiquabiles sunt. ergo non à calido facti sunt. Respondet Alexander adhibere nos remedium ad calculum frigidã aquam qua roboratis renibus pellitur calculus. sed id dubitationẽ non soluit. dicendũ igitur est quòd calidum, dum ad concretionẽ agit uel ita agit, ut solum resoluat humidum, non tamen spiritum, sic ut pori maneant, per quos humidũ frigidum ingrediens dissoluere possit. aut ita agit in rem coagulandam, ut non solum humidum, sed spiritum exprimat. primo modo quæ à calido coalescunt soluũtur à frigido; nõ tamen secundo modo: quia per loca in quibus continebãtur spiritus; aqua ingredi non potest: tale est fictile, tales quoque sunt renum, & uesicæ calculi; ideo illiquabiles sunt aut si magis placet, dicito concrescere calculum ab utroque, scilicet & à calido, & à frigido non quidem externo; proindi solui nequaquã posse. Rursus dices si à calido concrescunt lapides, cur calida adhibemus præsidia; potius enim frigida conuenirent. soluitur tamen quia licet lapides renum, & uesicæ illiquabiles sint, solui tamen possunt in arenulas. calida igitur adhibentur, quæ partium tenuitate, incidant, abradant. & separent impactũ calculũ. sed instabis rursus; si à calido concresunt calculi: quomodo renum calculus est peculiaris morbus senibus. in senibus enim inest caloris parum. soluitur tamen; quia licet senes paucum habeant innatum calidum: multo tamen extraneo abundant: sunt enim natura sicci, & putrent in illis humores ideo acredinem concipiunt, unde pruritus totius corporis. Caliditas igitur simul cum siccitate causa est calculorum, quæ ut plurimum primam suam originem ex Hepate trahit, nec non ex intestinis, inde renibus, & uesicæ communicatur. nascitur autem illa ab

ijs,

ijs, quæ aſſumuntur, aguntur, nos ambiunt, expelluntur; & retinenrur. nam cibi, potionesque calidæ acres, aer calidus, ex ijs, quæ aſſumuntur, uim habent calefaciendi. ab ijs, quæ aguntur, exercitium ualidum, per quod renes, aut veſica valde laborent, vt equitationes, decubitus ſupra renes in plumeis ſtratis, venus aſſidua, vigiliæ immodicæ, animi affectiones fere omnes ſiccant, & calefaciunt. Ab ijs autem, quæ extrinſecus ambiunt, aer calidus, balnea ſulfurea, validæ frictiones, vnctiones, emplaſtra, calidæ naturæ. ab ijs vero, quæ retinentur, obſtructione, inflammatione, abſceſſu, ſuppuratione, caliditas præter naturam oriri ſolet: ab excretis etiam nimia euacuatione humoribus totum corpus calidum redditur, & ſiccum. hæc igitur uel omnia, uel aliqua intemperiem in prædictis partibus inducere poſſunt. niſi à natiuitate homo calidiſſima habeat, hepar, renes, & veſicam, ex intemperie igitur læditur actio: quia læditur facultas: & retinetur, quod retinendum non eſt: gignitur que ſubſtantia præter naturam. hæc de efficienti, nunc de materia dicamus.

DE CALCVLORVM materia. Cap. VII.

MAteria Calculorum duplex ſtatim ſe nobis offert: alia enim dicitur materia in qua, alia uero materia ex qua. materia in qua ſunt membra corporis vbi calculus gignitur, quæ vt inſtrumentum ſunt ad eorum creationem. Inter cætera vero potiſſimum renes, & veſica, in quibus adſunt lapides vel ſic, vt libere moueantur, aut adhæreant tenaciter. ſunt autem

autem renes & vesica partes corporis vitæ necessariç publico officio destinatæ: serosum partium excrementum expurgantes intra corpus abditæ, quarum particularem historiam postea sequemur. Causam vero, ex qua fiunt calculi ab vniuersali principio auspicantes ita indagabimus. Cum calculus per concretionem fiat, id solum, quod ad concretionem est aptum, erit calculi materia. erit autem id vel elementum, vel mixtum ex elementis, inter elementa sola aqua concrescit: ignis si quidem, & aer non concrescunt, qualis est etiam terra humore priuata. aqua igitur sola ex elementis concrescit. & si fuerit simplex à solo frigore coalescit; mixta autem, ut aqua maris, etiam à calido: sal enim ex ea per calorem nascitur. at cum in corpore humano nil simplex reperiatur, proinde elementum materia calculi esse non potest. erit igitur corpus mixtum. ex mixtis autem illa, sola ad coagulationem apta sunt, quæ magis sunt terrea, & aquea: ignea nanque & aerea, ut oleum, & uinum non concrescunt. rursus mixta, in quibus terra, & aqua dominantur, quædam magis aquç participant, vt vrina, acetum lixiuium. quædam vero magis terræ, vt lutum. Putauit igitur Paracelsus calculi materiam esse lutum quendam. Agricula uerò mucilaginem quandam quæ à calore exassatur, & fit calculus; non secus ac ex luto fictile, seu later in fornace. quæ sententia, vt vera recipienda est: quia in calculosorum urina mucilago illa in fundo conspicitur, & præcipuè si per aliquot dies reseruetur in uase. lutosa igitur illa substantia causa immediata est lapidis quæ aliquando sanguinis, aliquando pituitæ, aut bilis naturam referens tales colores repræsentat, qualis humor ille est. ob diuersos autem caloris gradus, & materiæ dispotionem generantur aliquando non lapides sed arenulæ. Cæterum fomitem accipit hæc materia ab ijs, quæ assumuntur alimentis; seu ad cibum,

seu

ſeu ad potum ſpectent. & ut a potu exordiamur, hic uel eſt uini, uel aquæ. quæ ſi impura fuerint, ſtatim calculi proximam materiã in corpore pariunt; videmus enim in aquarum vaſibus fere ſemper lapides reperiri; & id ipſum in uinorum dolijs conſpicimus. Cnm igitur hæc duo impura fuerint, multum habent ſubſidentię. vinum igitur nouum, craſſum, turbidum potens materia fit calculi. quantum vero aqua praua faciat ad creandos calculos nemo melius quam Hippocrates explicauit in hunc modum loquens. *Calculo laborant homines, & renum affectionibus, & vrinæ stillicidio, & coxendico morbo corripiuntur, & herniæ fiunt, vbi aquas omni genas bibunt, et de magnis fluminibus, in quæ aliæ deferuntur, et de ſtagnis, in quæ fluxiones multæ, et omnis generis deueniunt, et qui aquis inuectitijs utuntur; quæ ex longo, et non breui interuallo locorum deferuntur: non enim fieri poteſt, ut alia aqua ſimilis ſit alij; ſed aliæ dulces, aliæ ſalſæ, et aluminoſe, aliæ de calidis fluunt; ubi uero hæ ſimul inter ſe miſcentur, deſſident, et quæ fortiſſima ſemper uincit. praualet autem non ſemper eadem; ſed alia alijs. ſed et ex uentis, alij quidem ut boreas robur exhibent, alii uero auſter, et de reliquis eadem ratio exiſtit. talibus igitur neceſſe eſt, limum, et arenam, in uaſis ſubſidere. et ab is ſæpe oriuntur morbi prædicti.* hæc ille. Per quæ patet quanti ſit momenti aqua in calculoſis, ſi praua, aut bona bibatur. Cæterum, quod ad elimenta pertinet, quæcunque ſanguinem craſſum, impurum, lentum, multumque generare ſunt apta, atque impura, illa materiam calculo efficiunt. ex panibus igitur, qui ſine fermento, qui crudi, qui antiquiores, omnia item formentacea, Græci thymiammata uocant, omne genus polentarum, quas tortas dicunt, quæque ex farina frixa melita manduntur, calculi materiam faciunt. ex carnibus, bubula, caprina, porcina, camelina, magnorumque animalium: ſicut volatilium, quæ in paludes degunt, anſares,

Lib. de aere, aqua, & locis.

fares, grues, anates. Caseus item & lac. ex piscibus, omnes cetacæi ut tumnus, delphinus; omnes item duræ carnis, ut canis congri ex ſtracodermis, oſtrea, bucinæ. omnia item legumina, qualia ſunt oriza uicia fabæ, lentes, lupini, eruus, cicer (licet eius decoctum conferat) è fructibus, cotonea mala, perſica, ſorbæ, dactili, meſpilæ, pira, nuces. è radicibus, napi rapæ. omnia hæc idonea ſunt ad calculi materiam. atque hæc de materia ſufficiant. nunc de concauſis dicendum.

DE CONCAVSIS calculorum. Cap. VIII.

CRuditas eſt cauſa, ſine qua calculus fieri non poteſt; namque vbi alimenta cocta ſunt, excrementa, & ipſa concoquuntur, & excrementa cocta pura ſunt: vrina igitur cocta pura erit; ſi pura fuerit, non generabit calculum: cum uero tres ſint coctiones, prima in ſtomaco: ſecunda in hepate: tertia in membris, ita ſe habent ad inuicem, vt corrupta ea, quæ præcedit; ſubſequens corrumpatur. ſolent autem calculoſi ob hepatis, & venarum inſignem caliditatem attrahere alimentum à
Hippoc 6. epidem. ventriculo in concoctum. Cum autem coctionis, & ſanitatis duæ ſint cauſæ, moderata ciborum quantitas, & labores, duæ etiam erunt cruditatis cauſæ, ciborum ſatietas, & pigritia ad labores, otium ſcilicet, accedit etiam venus; quæ & ipſa magna eſt cruditatis ſoboles. Cæterum turpe eſſe (ait Galenus) hominem bonam tempera-
5 de ſan. tuen. turam nactum calculo laborare; quòd ſcilicet non citra illius culpam id contigere poſſit: ſecunda cauſa, ſine qua calculus fi igni non poteſt, eſt alui ſiccitas: hęc enim non

modo calculorum, sed omnium morborum est mater. Quamobrem alui retentionem appellat Hippocrates. *vniuersorum, quæ in corpore sunt, confusionem: etenim cum venter egestionem moderatam non fecerit, et in ipsum cibus ingeratur, humiditate ciborum ingestorum caput irrigat. ipsa autem humiditas in ventre obstructa aceruatim ad caput viam facit, & vbi ad caput peruenerit, à vasis in capite non recepta, fluit quocunque contigerit.* hæc ille. Per quæ patet omnium fluxionum originem à siccitate uentris nasci. multa quoque alia mala pariunt fæcum retentiones, intestinorum dolores; iliacas passiones, nauseam uomitum, cibi fastidium, febres, membrorum debilitates. & quod ad propositum facit negotium, retentis fæcibus iecur inflammatur, hinc trahitur materia ad renes, & vesicam: quoniam excrementa liberum transitum per aluum non habent, trahuntur proinde ad vias vrinæ, iuxta illud Hippocratis mictus noctus plurimus paruã deiectionem significat. vnde, calculi gignuntur, stranguriæ, disuriæ, origenes, alijque renum, & vesicæ affectus. Proinde omnes calculosos ventres siccos habere reperies: nam (vt ait Hippocrates. *Quorum quidem aluus satis fluida est, ac sana, facile vrinam eijciunt, & in vesica, nil ipsis congregatur. at quorum aluus ardens et sicca fuerit, his congregatur materia ad calculos*. Ex his igitur patet, quantũ de mollieda aluo debeant esse solliciti calculosi; nã deijciendi facilitas non modo ab hoc morbo tueri hominẽ, sed in perpetua sanitate seruare potest: *qui enim aluos humidas habent, vitam agunt facilius, quàm qui eas siccas obtinent: nam nec pleuritides, neq; febres ardentes, nec peripneumoniæ, et quicunq; acuti morbi putantur, non multum proueniunt, ubi alui liquidæ existunt.* Tertia causa, sine qua lapis nõ fit, est materiæ retẽtio: nec.n.cõcrescere potest calculus, nisi materia retineatur. retinetur autẽ materia in renib⁹ (ait Auicẽna) ob expultricis imbecillitatẽ, aut ob intẽperiem, seu inflã-

6. epidem. De locis in homine.

4. Aphor. 83.

De aere, aquis & locis.

2. Aphor. De aere, aquis & locis.

matione, vlcera, obstructiones, materiei crassitiem, lentorem,& multitudinem in vesica, autem licet amplior sit via, adest tamen illius obliquitas: quia vesicæ collum ad similitudinem huius literę. Conformatur 6.superequitãs os pubis, maxime in hominibus. ob quam causam præcipue musculus ambit vesicam, quo adapertam seruet istam viam: proinde curam magnam habere debent calculosi, vt magno impetu paulatim meant, exprimantque vrinam; sic enim non retinebitur quidpiam & hanc vnam maximè causam esse puto, quòd pueri magis vesicæ calculo laborent; ob debilitatẽ enim musculi, & inscitiam vrinæ exprimendæ facile retinetur in vesica materia, est tamen meatus vrinarius (vt ait Hippocrates) magis latus & amplus in mulieribus, quàm in viris, & breuior: ideo minus hoc morbo corripiuntur: proinde sexus adiuuans causa est ad lapidis generationem. Adiuuat & habitus corporis; qui enim calidi natura sunt, & biliosi promptę hoc morbo corripiuntur. quique venas latas habent iecurque calidum, & adurens, ortus etiam à parentibus calculosis maxime facit ad hunc morbum: si quidem (vt ait Auicenna) scias (inquit ille) quòd renum, & vesicæ calculus est ex ijs, quæ hęreditantur; sicut etiam podagra, phtisis, alijque morbi quamplurimi. *semen enim* (ait Hippocrates) *ab omnibus corporis partibus decidit; à fortibus, forte, à morbosis autem morbosum*. quare quod parentes in renibus & vesica vitiũ contraxere, seu intemperatura, seu compositione; non mirum est, si filij id ipsum contrahant; qui, licet sobri laborumque amãtes fuerint, ac bonum habitum nacti sint; ob illam tamen seminis insitam facultatem vix effugere poterunt paternos morbos. Quam rem

Lib.8.c.3. considerans Aræteus insignis medicus, ita de ijs suam sententiam profert: *innata namque calculorum fæcunditas, ut ad sterilitatem commutetur, fieri non potest; facilius enim vterum concipiendo fætui inhabilem quis reddat, quam calculis*

gene-

generandis aptos renes à calculorum generatione, prohibeat. non tamen ob hoc in illis cessare debet Medici operatio: omnia enim tentanda sunt ad salutem acquirendam. si minus eam assequi valuerimus, at saltem vt mali acerbitas leniatur nitemur. hæc ille. sed dices? cur, si ab omni corporis parte decidit semen, à sana sanum, à morbosa morbosum non omnes parentum morbi sunt hæreditari: aut, saltem. cur nõ omnes filij calculosorum, & podagrosorũ tales euadunt, verum cessat dubitatio, quia non omnia, quę patris sunt communicantur filijs, sed cõstitutio partium facta, & in membri habitum versa, vt pote temperies totius facta. Quomodo filius biliosi biliosus est, & partis etiam constitutio, quomodo fere cronici omnes affectus, sunt hæreditarij: quia pendent ex factis partium intẽperamentis sic respondemus ad primum. ad secundum autem dicimus, filios podagrosorum & nephriticorum aliquando hos morbos euadere: quia semen non solum patris concurrit ad generationem; sed etiam matris; quæ etiam gignendi materiam præbet. Si igitur facultas matris in efformandis renibus (tribuimus enim efformandi facultatem cum Hippocrate, non solum masculino semini, sed etiam fœminino) fuerit valida mater ab affectione liberat etiam filium per illius potentiam. Adiuuat & ad lapidis generationem ætas: si quidẽ puerilis est morbus vesicæ calculus, sicut senilis, qui in renibus consistit. at quoniam hæc res seiunctam examinationem postulat, de illa peculiare caput efficiam. *3. aphorismorum de aq. & lo. 4. de morbis.*

PVERIS CVR MAGIS IN vesica, senibus autem in renibus, aceruentur calculi. Cap. IX.

1. Proble. 107. ALexander ita ad propositum problema respondet: *Quoniam* (inquit) *renes puerorum meatus continent perangustos. hinc si terrena crassaq. permanans materia per renes vi arctioris meatus ab vrina propellitur ad vesicam, hæc locum pra sua amplitudine dat tum excernendi, qua affluat vrina, tum consistendi, qua materia subsideat calculi. at seniorum renes quoniam meatu sunt ampliori locum, & vrinæ effluendæ prabere possunt, & terrenæ materiæ subsidendi. colore autem calculi, qua nam materia sit, quæ peperit, nosci potest.* hæc ille. Quam senten-
6. epidem. 5. tiam reprobat Galenus, illos accusans, qui ob id calculos in puerorum renibus non concrescere aiunt: quòd vasorum meatus ob paruitatem habeant angustos: oportebat enim, quantum in ea re est, pueris in renibus, magis calculos coalescere: angustæ etenim illis à rene permeationes, vesicæ autem ceruix vsque adeo capax, vt omnis materiei crassities prompte per illam exeat. Quãobrem aliter respõdendum esse putat. statuit igitur, tum pueros tum senes crassos aceruare humores, licet varia diuersaque ratione: senes namque in totum alimentum non conficiunt; sed illiquata manent non nulla paulo crassiora, vim illorum coctricem superantia. pueri autem ob lactis ingluuiem, & importunos motus. crassities tamen illa in pueris per renes meat: tum quia expultrice virtute satis valent; tum quia concoctrix robusta fundit, liquat, & attenuat humores, non secus quam ignis ceram, picem, & resinam; quæ liquata facile meant. non liquata autem sistunt. liquati igitur humores transeunt renes, quasi per cribrum. cumque ad vesicam ventum

est, quòd illud membrum frigidum sit, tum quòd neruosum, & pauci sanguinis; quodque valde multam intus habeat capacitatem subsidens crassities in lapidem cogitur. senibus autem fex in renibus linquitur; tum propter expultricis debilitatem; tum ob crassa aliquot, non satis à calore fusa; quę cũ colari non potuerint, prę mora in renibus, assantur. hæc mens est Galeni. sed eius sentẽtia suspicione non caret: statuit enim, vt verum est, crassas esse puerorum vrinas, inde vero ponit eas esse liquatas ob calorem: nam sic potius tenues apparere deberent. quod si dicat acquiri crassitiem in vesica id recipiendum non est: nec enim in tam breui spacio vrinæ in renibus, & iecore liquatæ crassitiem illam possunt acquirere: crassities etenim vrinarum in pueris (vt ait Auicẽna) tum ob permixtionem, tum ob corporis raritatem fit, adde quod tacite asseuerat calculum in pueris à frigiditate vesicæ concrescere contra Hippocratis mentem: hic enim à mi- **6. epidem.** ctu fieri in pueris calculos ait; quòd sint calidiores. Quãobrem ita potius respõdendum esse putarem, pueri calidiorem habent stomachum, quàm iecur: N*amque* (vt ait Auicenna) ***dignior puerorum, ut in eo generetur lapis uesica, est ille, qui est sicca natura secundũ plurimum, & calidi stomaci:*** inditium eius rei est, quòd pueri alui sordes biliosas admodum, lotium vero albissimum habent. ætate verò florentium stomachus frigidior, iecur autem calidius. ideo ipsorum iecur magis calidum calorem suum cum propinquis renibus communicat. & hanc ob causam iuuenes, & prouectioris ætatis homines in renibus magis patiuntur calculum. at pueri, quoniam stomacho sunt calidiori, suum calorem vesicæ impertiunt; ob idque in ea calculus exoritur. accedit & illa maxime causa, quòd pueri ob inscitiam, & musculi ambientis vesicæ collum imbecillitatem, non bene exprimunt vrinam. ex parte autem materiæ: quia lacte nutriuntur, quod ad coagulationẽ

est ap-

est aptissimum. Sed cum hęc ita se habent, est quod dubitemus, si quidem frequenter & in senibus, & in adultis lapides in vesica gigni videmus. non igitur magis in renibus. cui dubitationi ita respondere possumus, quòd quemadmodum quilibet morbi in quibuslibet tẽporibus fieri possunt, *nonnulli tamen in nonnullis magis tum fiunt, tum irritantur*. ita etiam in omni ætate omnes morbi fieri possunt; sed in nonnullis ætatibus nonnulli magis, & fiunt, & irritantur. possunt igitur & senes concipere calculos in vesica: sed quia magis in renibus, & frequẽtius id contingit; proinde dictum est magis renalem calculũ senum esse proprium præsertim si ad pueros conferantur, qui fere numquam in renibus calculum gignunt. aliter etiam ad propositam dubitationem respõdere possumus ex sententia Fernelij. putat enim ipse, omnem vesicæ lapidem à renibus habere ortum; ideo licet in senibus in vesica reperiatur, prius tamen fuit in renibus. probatq; suam hanc, sententiam duplici testimonio, tum quòd nullum se vidisse, ait, vesicæ calculo affectum, qui etiam renum calculis non laborasset: tum etiam quòd in vesicę calculis reperitur, quasi nucleus quidam corticibus vestitus alterius tamen substantiæ: vnde euadit manifestũ, à renibus primo in vesica delatum lapillum eo in loco magnitudinem suscepisse. reprobat tamen hanc sententiam Cardanus, dicens arenulas, & calculos, qui in renibus gignuntur, raro in vesica concrescere posse; cũ enim ex loco arctiore prodeant quàm sit vesicæ collum, statim à vesica expelluntur, cùm natura illorum sensum, tamquam rei abhorrentis, pati diu non possit; atque eo magis, quòd renum calculi nudi sunt, nil tamen prohibet (inquit) ob situm, & obliquitatem ipsius vesicæ: aut quia valde immunda, & imbecillis sit, aliquando retineri in ea & arenulas, & lapillos, qui à renibus fluunt. Quod vero dicit, se non vidisse quemquam vesicæ calculo laborare

3. aphorismorum.

6. de morb. & sympto mate.

borare

borare fine renibus affectis, non sequitur ob id quod intendit: quia pueri calculum in vesica concipiunt, nullo autem modo in renibus. ad secũdum autem Fernelij testimonium respondet Cardanus, quod lapis dum in vesica concrescit, primo quidem paruum quoddam fit corpus, ciceris non excedens magnitudinem, deinde per nouæ aduenietis materiæ appositionem lapis augetur. hinc fit, vt lapis corticibus quibusdam concrescat. quòd autẽ medulla sit à cortice diuersa, non arguit diuersum generationis locum: sed modum. quod in lapide beazar conspicimus. hæc Cardanus contra Fernelium; cuius sententia licet non sit in totum vera: in pueris enim non videmus vllo pacto affici renes; in adultis tamen magna ex parte vera comperietur: Nam in doctore Vetio, cuius supra mentionem fecimus, qui semper de vesica conquæstus est, numquam de renibus, inuentus est alter ren fere consumptus pendebat autem membrana, veluti sacculus quidam, in qua repertæ sunt arenulæ. inditiũ manifestum, lapillos in illius vesica repertos, à renibus originem duxisse. respondendum igitur, quòd duplex est lapidis in vesica generatio, altera immediata, cum ibi primam sui ortus originem habet; altera mediata; cum in renibus prius genitus ad vesicam permeat ibique rursus augetur. lapis igitur, qui immediate fit in vesica, frequẽtius in pueris conspicitur; qui vero prius in renibus oritur, frequentius in senibus. sed requirit doctrinę ratio, vt explicemus, quid sibi velit Hippocrates per illa verba, pueris concrescere magis lapides à mictu, *quem imitatus Auicenna, ait. & iterum lapis renum generatur secundum plurimum, & non adhuc mingitur vrina, sed est sedimen vrinæ retentum cum ea; lapis uesicæ coagulatur secundum plurimum post separationem urinæ, & est fex urinæ, quæ non associatur ei; sed postponitur ab ea.* ratio est, quia dum lapis in rene gignitur, vrina cum suo sedimento retine- **6.epidem.**

tur

tur obstructis renibus, & vi illorum facta imbecilli. lapis autem vesicæ post mictum coagulatur; quia remanet crassum, mingitur autem id, quod est tenue & album, vt docet Hippocrates. Atque hæc est vna expositio. alia vero est, si dicamus, pueris post mictum gigni calculos, intelligimus in vesica; ante mictum vero in renibus: quia vrinæ à renibus ad vesicam transitus non dicitur mictio; sed ante mictum. cum autem è uesica foras proiicitur, tunc mictio dicitur. postquam in pueris (inquit Hippocrates) generari calculos, remanēte eo, quod in vrina est crassissimum. cæterum calculorū morbus raro in alijs animalibus, quàm in homine reperitur. fortasse præstat id referre, ad vniuersalem obstructionis originem: fit enim lapis obstructione crassi humoris. constat autem in homine frequentes esse obstructiones meatuum, ex quibus, quæ vasa occupant, febres, quæ vero poros corporis, morbos diuturnos pariunt: vnde euasit inter omnia animalia maxime morbis obnoxius. quòd autem obstructionibus frequenter corripiatur homo alimenti copia, exercitiorum inopia, & naturalium facultatum infirmitas in causa esse videtur. in brutis vero licet vrina sit turbida, crassa, & impura valde, non tamen lapide laborant: quia excrementa partim per amplum spatium exeunt, partim in cornua, rostra, vngues, aliasue huiusmodi partes resoluuntur. Hæc igitur habuimus, quæ de concausis calculorum diceremus.

De aere aq. et locis

Quibus annectendæ sunt nonnulla, quæ de causis differentiarum remanent explicanda vt in totum absoluatur hæc de causis tractatio.

DE

DE CAVSIS DIFFERENTIARUM CALCULI. Cap. X.

EDem calculorum causæ pro vario efficiẽdi modo diuersaque materia differentes gignunt calculos: duriores enim grauiores, densiores in vesica fieri consueuerũt; nec nõ etiam maiores ob amplam capacitatem, temporis diuturnitatem & maiorem caloris ac materiæ copiam. ab alimento omnes prouenire calculi differentias, putat Paracelsus: aqua enim tales (inquit) gignit in corpore calculos, quales extra generare solet; si duros densos graues, vt silices in alueo creat, tales quoque in corpore generabit. si vero molles tophaceos. eiusdem etiam naturæ fient. illiquabiles autem sunt omnes calculi; quòd adustione sint geniti, per quam non solum humor, sed etiam spiritus resoluti sunt. Fiunt vero multi lapides, quòd in diuersis temporibus gignantur, aut diuersis locis, aut etiam frangatur vnus vel in eodem tempore plures fiant, diuisis seminibus. Veluti enim in animalibus quibusdam, licet natura ad generandum vnum conspiret semina tamen aliquando diuiduntur, & sic plures nascuntur. proinde sæpe duos in vno ouo vitellos conspicimus, duas in vna siliqua castaneas: sic si lapidum semina in renibus, & vesica separentur plures gignuntur. figura lapidis loci figuram solet habere, in quo fit: ideo renales cum rotunditate oblongi, vesicæ rotundi magis; eo quòd vndique atterantur. quod in aquarũ lapidibus videmus: *nam rotundi sunt* (ait Aristoteles) *quia extrema adepto circumtractu in rotundam se colligunt formam. hac enim sola simili extremo clauditur.* marc autem quoquo versus agitando cir- Sect. 24. Probl. 36

cum undique frangit, atque obtundit. lapidum colores à materia pendent, in qua fiunt. gignuntur autem omnis coloris, & in renibus, & in vesica: non enim perpetuum est calculos renum esse rubeos, vesicæ autem albos, cum testimonio, & Anatomicorum, & Sectorũ habeamus reperiri, & rubeos in vesica, & albos in renibus, materia igitur in causa est: *hæc enim* (vt ait Hippocrates) *colorat lapidem: si enim sinas ipsam vrinam* (inquit) *ad modicum tempus depositam subsidentiam crassam videbis. & si quidem bilis præualuerit, subruffam. si vero à pituita fuerit morbus crassam, & albam.* Perpetuo namque ex humorum coloribus peccantem materiam inuenit Hippocrates. sic de lingua asserit reddi à tangentibus ipsam humoribus, aut rubeã, aut nigram, aut flauam, aut albam. Hæc igitur de causis calculorum dicta sufficiant. Nunc illorum signa perquiramus, quo primum membrum propositum absoluatur, quòd dignotiorem continet.

4. de morbis. *6. epidem.*

DE CALCULORUM *signis*. *Cap. XI.*

SIgnum accipimus nunc pro eo, quod quocunque modo aliquid significare potest. sic morbi essentia, causæ effectus, similitudines signa præbere possunt. Quod vero ad essentiam attinet; cum malum hoc in intimis partibus corporis lateat, non facile ex ea signa sumere poterimus; proinde illa numerabimus, quæ ab effectis, & causis sumuntur. Oportet autem omnia simul signa colligere, quæ in calculosis visuntur, viresque eorum expendere; sic enim aditus facilis paratur ad dignotionem, prognosticum, & medici actionem:

nem: siquidem in omnibus ijs illud commune est, vt per signa inueniantur. Signa igitur, quæ à morbi effectibus sumuntur, alia sunt quæ peculiarem desiderat diligentiã, quæ scilicet adeo ægrotos infestant, vt medici opus ad se conuertant. Alia autem; quoniam vt signa solum considerantur, leuiter memoranda sunt, quatenus scilicet nos in cognitionem ducunt. Symptomata ergo, quæ in hoc malo apparent, alia ad actionem læsam spectant; alia ad excrementa; alia denique ad qualitates. Sub actione læsa comprehendimus etiam tristem actionem; ad quam pertinet dolor; qui in hoc malo vehemẽter excruciat ægrotantes. Ad læsam actionem pertinet vrinæ difficultas pudendi erectio, vomitus, vigiliæ, alui siccitas, tenesmus, sitis, cibi fastidium. Ad excrementa referuntur lapilli, arenæ, vrina, & sanguis. A qualitatibus verò mutatis, nil memorabile est, quod sumamus, nisi horror, qui aliquando corripit ægros. Hæc igitur sunt signa à symptomatibus sumpta. A causis verò signa sumimus, dum coniectamur, hũc hominem calculo laborare: quia calidus, ac biliosus, quòd iecur, renes, vesicam calida habeat. quòd cibis vsus sit crassis, lentis, impuris, quòd aquis prauis, aut eiusdem rationis vinis assuetus sit quòd cruditates multas aceruet, quod aluum sua natura siccã habeat, quòd ortus sit à parentibus calculosis, quòd sit puer, aut senex: omnes enim hæ sunt causæ nocentes. à iuuantibus vero, si ijs remedijs melius habet, quæ ad calculum adhiberi solent. denique à similitudine signa sumimus, dum obseruamus, quæ in alijs calculosis apparuerunt; quos certo cognouimus calculo laborasse, & ex illis per analogiam colligimus, quod intendimus. ex his signis, quæ à symptomatibus petuntur peculiarem nunc diligentiam desiderant: causę namq; iam explicatæ sunt, propterea de illis dicendum, ab omnium grauissimo incipientes, quod ad tristem actionem spectat, nempe dolo-

re, qui ita aliquando hominem molestat, vt mortem, quasi minus malum appetat.

DE DOLORIS NATURA, deque illius differentijs, & qualis sit in calculosis. Cap. XII.

Vt melius cognoscamus, quę dolorum differentiæ in calculo reperiatur; prius quid dolor sit, & à quibus causis fiat, dicendū est. Est igitur dolor molestia quæ ex tristi actione procedit, non quòd dolor sit ipsa actio, qua obiectum agit in sensum; sed quod ad illam sequatur; sicut caliditas aliud est ab alteratione, & motu per quem acquiritur. Quòd si aliquādo Galenus actionem tristem dolorę vocat, abutitur nomine causæ pro effectu. Huius igitur molestiæ, quæ ad tristem sequitur sensum, duæ sunt causæ; sensus scilicet ipse, & id, quod sensum ipsum immutare potest: sensus nāque requiritur, quia pars, quæ non sentit, dolere haudquaquam potest: vt vero fiat sensus tria sunt necessaria; primo vt pars sit sensibilis: ossa enim non dolent, secundo vt instrumenta libera sint non impedita, per quæ sensus communicatur; vt nerui. tertiò, vt cerebrum, ac princeps facultas non laboret; proinde phrænitici dolorem non sentiunt, quòd mens ægrotet, iuxta illud Hippocratis: Quicunque parte corporis dolente, dolorem fere nō sentiunt ijs mens ægrotat. cæterum obiectum, seu id, quod sensum mouet, eius naturæ esse debet, vt faciat subitas, & magnas mutationes; cuiusmodi sunt alterātia, & continuum soluentia. Alterantia autem maxime sunt primæ qualitates, & inter istas calidum, & frigidum: humidum enim & siccum ad dolorem inferendum inepta iu-

2. Aphor.

dican-

dicantur. Quæ vero continuum soluunt, maxime sunt secundæ qualitates, acutum, scilicet, graue, acre, mordens. cum autem dicimus alterantia, & continuum soluentia doloris esse causas, non ita intelligere oportet, quòd primò, & per se id cõtingat, quia vnicus effectus duas causas primas habere non potest. Igitur vel aliquid ijs duobus commune, vel alterum ratione alterius causa erit doloris. sed quid istud sit commune videri non potest: ergo omnis dolor causam immediatam habebit, alterum ex illis duobus, alterationem scilicet, vel continui solutionẽ. sed non est alteratio: quia primæ qualitates dolorem inferunt, soluendo continuum. igitur erit continui solutio prima, & per se doloris causa assumptum probatur: calidum enim tenuando, incidendo, fundendoque, frigidum stipando, & ad interna pellendo. ea igitur ratione pronunciauit Hippocrates omnem morbum vlcus esse: nam cum omnis morbus dolorem, & tristitiam afferat, eodem teste, & omnis dolor continui solutione fiat, & omnis continui solutio vlcus quoddam sit, optima ratione statuit, omnem morbum vlcus esse. Quamobrem idem Author non primas, sed secundas qualitates maxime morborum causas esse affirmat, quòd hæ manifeste cõtinuum soluant. Cuius hæc sunt verba. *Atqui hoc maximum signum esse puto, quòd non propter calidum simpliciter homines febricitent, nec hoc sit simpliciter affectionis causa; sed est amarum ac calidum idem, & calidum, ac acidum, & salsum ac calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum alijs facultatibus coniunctum.* hæc ille. per quæ manifestum facit, primas qualitates paruam vim habere gignendi morbos, imo illos, quos gignunt non sui ratione, sed secundarum ope, quæ manifeste continuum soluunt. Dolor itaque molestia est, quæ ad tristem sequitur actionem, ab ijs enata, quæ continuum soluendi vim habent. Nunc de differentijs dolorum dicẽdum vt videamus, quę

3. de fracturis lib. de flatibus

De veteri medicina.

in cal-

6 aphoris. in calculosis reperiantur; magni enim existimat Hippocrates huius speculationem. dum ait. *In doloribus lateris, & pectoris cæterarumque partium, an ægri multum differant discendum est.* Differentię ergo doloris ab illius essentia, causis, & effectibus desumuntur: cum enim dolor sit molestia quædam, vel tristitia, in qua qualitatē, & quantitatem consideramus; ideo hæ differentias essentiales parient. Ad quantitatem igitur pertinet dolor magnus, paruus, maximus, vehemens, minimus, languidus, multus, paucus. Ad qualitatem spectat grauis, acutus, pulsans, pungens, mordens, tensiuus, vlcerans, terebrans, stimulans, contundens, stupens, cōuellens, pruriens, vriginem inducens. Quamuis hæ differentiæ ad causas referri possint; ad quas pertinent illæ, per quas dicimus dolores, alios calidos, alios frigidos, sic solet nominare

6. epidem. Hippocrates recentes dolores calidos, antiquos autem frigidos. sic dicimus, dolorum alios benignos, alios malignos. A parte affecta dicimus alios profundos, alios superficiarios, latos, angustos. A modo, alios confestim, alios paulatim genitos. à tempore alios antiquos, alios recentes, alios continuos, alios interpollatos. Ab ordine, alios ordinatos, alios sine ordine affligentes. Ab effectibus verò differentias sumimus, dicentes, dolorum alios parere inflammationes, alios febres, alios conuulsiones, alios animi deliquia, vigilias, desperationes, & cætera eiusmodi accidentia. Ex ijs igitur dolorum differentijs multæ in calculosis reperiuntur, magnum, grauē, vehementemque sentiunt dolorem, cum lapis mouetur vel à substantia renum ad illorum cauitatem, vel ab eorum cauitate, ad vreterias, vel à vesica ad canalem virgę. at in reliquis temporibus solet tantummodo sentiri grauis dolor, veluti ponderis cuiusdam vbicumque consistat Lapis, præterquam si in renum substātia sit; in qua etiam dum augetur, vehementem infert dolorem. Solet

autem

autem dolor in hoc morbo, vbi vehemens est, esse magnus, grauis, pungens, & acutus. Inest item calculosis stupidus dolor tum in testibus, tum in cruribus; maxime in ijs, qui renali calculo laborant ob venarum cõsensum; quæ magnæ venæ soboles sunt. Solet quoque adesse dolor pruriginosus, & vriginosus; maxime ijs, qui calculo vesicæ laborant. Ideo ait Hippocrates, pueros, qui calculo vesicæ laborant, fricare, pudenda: inest enim pruritus; quia à calculo in vesica detento quædam fit veluti extimulatio; vnde acres vapores excitantur, qui cuti impacti pruriginem inferunt; quæ tamen perpetua nõ est. Vriginosus tamen dolor, per quem vstionis quidam sensus tum in præputio, tum in collo vesicæ sentitur, inseparabile signũ à vesicæ calculo esse videtur. cuius causa est naturæ perpetua extimulatio ad lapidis expulsionem. Est autem hic affectus proprius carnosarum partiũ; ideo maxime in collo vesicæ, & præputio sentitur. Solet autem calculorum dolores esse profundi: quia in intima corporis parte molestant lateque se diffundunt: renum enim calculus dolorem extendit ad ilia, testes, crura, spinam, lumbos. vesicæ verò ad totum peritoneum, anum, coxas, tibias. Sunt autem dolores hi non continui, sed per interualla affligentes, præterquam grauans, & vriginosus: quorum primus omnem calculum comitari videtur: secundus autem eum perpetuò, qui est in vesica. Non est autem dolor proprium accidens huius morbi; cum alijs multis insit, nec fortasse inseparabile: quia existente in vesica calculo paruæ magnitudinis vix sentitur. Hęc de dolore dicta sint, quem ad tristem actionem spectare dicimus. Nũc ad reliqua symptomata accedamus, quæ ad læsam pertinent actionem.

De aere aq. et locis

DE SI-

DE SIGNIS LAESAE actionis. Cap. XIII.

Renum, & vesicæ actio ea præcipue est, vt per hæc membra vniuersum corpus seroso excremento purgaretur: triplex enim nascitur excrementum dum alimentum concoquitur, terreum primum, quod bis expurgari debebat: nam cum animaliũ corpora fistulosa sint, & vndique canalibus perforata, morborum frequentissima causa est obstructio; sed obstructionum occasio tota est crassities sanguinis ex terræ copia; propterea oportuit terreum excrementum non à solido tantum alimento in ventriculo secerni per intestina; sed & à succo in hepate per lienem. secundum excremen tum ad ignem pertinet. bilis scilicet, nisi enim ad fellis vesicam, & intestina pelleretur, per excessum caloris humidum vitæ dissiparet. tertium excrementum aqueũ est: quia ex abundanti aqua periculum impendebat extinctionis natiui caloris. ideo expurgari necessum fuit, per renes, & vesicam. aereum autem nullum est excrementum: quia ea alimenti portio ceu vtilis reseruatur, & nõ excernitur. est autem actio renum tota naturalis in vesica etiam animalis, quæ ledi solet tripliciter in calculosis: aliquando ablata est in totum, cum vrinæ nil excernitur, quod malum schuriam Greci vocant. aliquando vero cum difficultate mingitur vrina; idque dupliciter contin git; aut cum difficultate tantum frequenter mingit, & dicitur malum stranguria, aut cum difficultate, & dolore, & appellatur disuria. hæc vero duo symptomata ad actionem pertinent deprauatam, deprauatur autem actio in tempore, in qualitate, quantitate, & modo. In tempore: quia ante iustum tempus vrina excernitur. in qualitate:

litatę: quia difficilis eſt vrinæ excretio. cum dolore, & morſu. In quantitate: quia pauca mingitur. In modo: quia confertim & aceruatim fieri debebat & fit frequenter. Excitatur autem vrinæ difficultas in ijs ab obſtruentibus vrinarios meatus; vt ſunt lapides arenulæ, grumi, craſſus humor. quæ dum in totum obturant, iſchuria naſcitur; dum vero non perfecte obſtruunt, ſtranguria, & diſuria. cæterum vrinę difficultas nec proprium nec inſeparabile accidens eſt calculi: Qui enim in renibus calculos habent, non eſt neceſſarium, vt vrinæ difficultate laborent; præterquam cum tempus acceſſionis adeſt: tunc enim continuo ad mictionem ſtimulantur: ad lapidem tamen in veſica contentum fere ſemper ſtranguria ſequi ſolet. Veſica enim neruus quidam latus eſt(vt ait Aræteus) ideo maxime ſenſibilis: quare à re præter naturam ſtimulata continuo ad meiendum excitatur. læditur & animalis facultas ſenſibilis: quòd auctæ ſint vigiliæ in calculo: Coguntur enim vigilare ægrotantes, ob dolores, & mictiones frequentes; non eſt tamen hoc accidens aut proprium, aut inſeparabile ab hac affectione, veluti vomitus,& cibi faſtidium; quæ ad renalem calculum ſequi ſolent. veluti etiam ſitis, febris, in nonnullis iliaca paſſio, reneſmus, aut alui ſuppreſſio. erigitur quoque pudendũ ijs præcipue, qui lapidem in veſica habent ob ſpirituum copiam, qui ad partem confluunt. Quæ omnia nec perpetua, nec propria ſunt calculoſorũ. Hæc de ijs quæ ad actionem læſam pertinent; nunc ad ea, quæ excernuntur, tranſeamus, à quibus etiam indicia calculorum ſumenda diximus.

DE EXCRETIS IN CALCVLO. Cap. XIIII.

PRimum, quod excerni ſolet, ſunt lapilli: expellunt enim lapillos omnium fere differentiarum, & maiores, & minores; aliqui ſine dolore, & cum facilitate; aliqui cum dolore; idque per interualla ſine ordine. locus vnde excernũtur, ſunt renes, vreteres, veſica, & canalis virgæ. non eſt autem hoc ſignum inſeparabile huius affectionis; cum multi ſint, qui lapidem in renibus, ſeu veſica concipiunt ſine aliqua lapidum excretione: eſt tamen proprium. ſecundum, quod excerni ſolet, ſunt arenulæ: arenularum autem nomine corpuſcula ſignificamus trium differentiarum; quędam enim vere ſunt arenæ; alia vero lapidum ſunt potius fruſtula quędam, quam arenæ. quę potius arenoſa vocantur. Alia autem farinã repręſentant, quòd minutiſſima ſint, veluti puluis. hæ arenulæ multæ, & frequenter in quibuſdam conſpiciuntur in alijs vero paucæ, & raro: apparentque diuerſorum colorum albæ, rubææ flauæ. locus vero vnde promanãt, ſunt hepar, venæ, renes, & veſica; generantur enim arenæ aduſtione quadam; ob tubercula etiam craſſarum venarũ fieri arenas dixit Hippocrates. *Nam quibuſcunque arenoſa, aut tophi in vrinis ſubſident, ijs tubercula circa craſſam venam enata ſunt, & ſuppurata; poſtea vero tuberculis non cito effractis, tophi ex pure coaliti ſunt, qui per venam foras exprimuntur unà cum vrina in veſicam.* Arenulæ igitur nec proprium nec inſeparabile accidens ſunt calculi; non proprium; quia per alias affectiones videntur; nec inſeparabile quoniam multi lapidem habent, non tamen arenas meiunt. quinimo tantum.

De nat. humana.

tum abest, vt lapidis signa sint arenæ; quin à lapide potius defendere sint aptę: plurimi enim arenas mingunt sine vllo calculi timore. nam (vt ait Auicenna) ex arenularum excretione virtutis robur, & materię benignitas ostenditur. quæ materia non in lapidem cogitur, sed in arenas dissoluitur. Sed si hoc verum est? cur Hippocrates ex mictu arenularum colligit lapidem vesicæ, in hunc modum scribēs. *Quibus in vrinis subsident sabulosa, ijs vesica calculo laborat.* Galenus addit ijs vesica, vel renes calculo laborant. Cardanus tria affert per quæ veram efficit sententiam Hippocratis. primum in eo verbo, est, in quo dixit, subsident; nam arenæ, quæ lapidem non indicant, non subsident, sed ad matulę latera hærent. Secundum, quod dixit, sabulosa, non arenulæ: nam arenosa sunt lapidum frustra. tertium quòd arenæ non frequenter appareant; sed per interualla; quia si continuo apparent arenæ, non datur locus calculi gignendi. Sic vera est (ait) Hippocratis sententia. addit idem Author experimentū noscendi vesicæ calculum. Iube, inquit, hominem saltare, & equitare, aut vehementer exerceri, & exhibe lapidem minuentia, inde vrinam inspice; si tribus, aut quatuor diebus puluis appareat. lapis est durus; si lapidum frustra, & quasi arenulæ, tophus est: si vero nihil apparet lapis non est. Caue tamen, inquit, ne exercendo hominem vrinę ardorem inducas. cęterum Brasauolus sententiam Hippocratis aliter interpretatur, dicens, se inuenisse codicem, in quo aphorismus ita legebatur. Quibus in vesica est calculus, ijs in vrinis subsident sabulosa. quod sanè, magis veritatem continet; licet non sit perpetuum, arenulas expellere, qui calculo vesicæ laborant, vt plurimum tamen contingit. sunt enim arenę non solum inditium calculi vesicæ, sed etiam renum; vt docet Hippocrates reprehendens illos, qui cum fuluas arenulas vidēt in vrinis, vesicę calculos colligunt; cum & à renum calculis

4 aphoris. 79.

In cōmēt.

De internis affectio nibus.

culis fuluæ arenulæ emanent. Illud autem ex ipso eodem Authore sciendum est, nos numquam vno signo debere esse contentos: sed omnia considerare ad rei certam coniecturam. At illud non iniuria quæret quispiam? an magis calculorum iniurijs exponantur, qui arenas mingunt, ijs, qui illas minime emittunt, ac purum excernunt: sed fieri potest, vt qui purum mingunt, nil alienum in renibus, aut vesica habeant robustis hisce partibus existentibus, & facile si habeant expulsuri, quem statum quis non anteferat arenoso, in quo humor adest, & is assatus, & qui occasione lapidescere potest, accedente scilicet pituita, vnde glutinum fiat, non secus quam in ædificijs ex calce, & arena. sed fieri etiam potest. vt qui nihil horum excernit ob renum, aut vesicæ imbecillitatem retineat, multa, crassa, quæ paulo post in lapidem transeant. hunc peius habere arenoso certum est. ita frequentes in vrina arenulæ quandam sed exiguam in lapidem propensionem ostendunt quęque sæpe in lapidem non transeat: pura autem vrina vel summam immunitatem locis robustis existentibus, vel plurimam aptitudinem imbecillibus significat. tertium quod ab excretis signum calculorum est, ab ipsa vrina sumitur. Vrina in calculosis (si substantiam illius spectes) semper crassa est: quia tenuis vrina ad lapidis generationem est inepta. Quæ igitur habet multum salis (inquit Auicenna) ac terrenæ substantiæ, hæc calculo est accommodatissima. gignitur autem sal ex aquoso humore, in quo multum terrei inest virtute ipsius caloris. est igitur vrina in hoc malo crassa ante lapidis coactionem, impuraque, & sedimentum multum habẽs. dum vero lapis cogitur, solet apparere vrina tenuis, & alba: *nam* (vt ait Hippocrates) *vrinam splendidissimam mingunt calculosi, ad similitudinem seri; eo quod id, quod crassissimum est, & biliosissimum, istic manet, & coaceruatur, & concrescit*. vbi autem accessio vrget, doloresque adsunt,

De aere aquis & locis.

varia

varia apparere solet, turbida, nigra, sanguinea, crassa, tenuis. Illud autem ex Auicenna notare licet, quòd quanto vrina in calculosis purior apparet, eo magis lapis durior efficitur. Si quis autem (inquit Paracelsus) modum cognoscat, quo hypostasis vrinæ ex ea separatur, hic (ait. ille) verus huius morbi erit curator. sed interim modum non docet. illud tamen obseruandum esse moneo calculosis, vt suam ipsorum vrinam, quam per noctem, aut ieiunis existentibus, fecerunt, per quatuor, aut septem dies adseruent inde post prædictum tempus consi derent id, quod subsidet in prædicta vrina: Nam in hoc tempore totum id, quod terreum est, in vrina separari solet. vnde quantitas, & materiei qualitas dignoscitur; nec non & morbi tempus, non augeatur affectio, aut declinet. Quam rem pluries cum ego in mea ipsius vrina obseruassem, ob suspitionem, quam de vesicæ calculo habeo, inuenio post aliquot dies arenulas rubras subsidere in fundo, cum prius vrina pura micta esset, argumẽtum certum harum arenularum materiam in venis habere originem. conspicio & muccum quẽdam album, quasi lacteum quidpiam esset; vrina tamen naturalis mihi est tum substantia, tum colore tum etiam contentis, & strãguria laboro iam per decem annos. arenulasque per interualla, & rubeas, & albas, facio; nullus tamen dolor vnquam me infestauit. nec vero colligere oportet lapidem adesse, si vrina statim post mictum concrescat. Refert enim Cardanus Leonem quẽdam Monacum octuagesimum annum agentem, sæpe tantum pituitæ concretę in matula illi ostendisse, vt ouum anseris magnitudine superaret; qui tamen lapidem numquam genuit. Atque ipse de seipso hæc. Mihi (inquit) *iam ab annis hinc triginta ruffæ prodeunt arenæ, & nunc etiam albæ, & quotidie copiosæ, atque omnino citra vllam calculi suspicionem tam renum, quam vesicæ; Quin etiam (quod longe maius est) iam toto de-*

cennio

cennio exacto tantum alba arena adhæret matulæ parietibus adeoque concreta, vt intra quindecim dies, si non abluatur, tota lapidescat. Quare dubitat? cur in vesica non concrescat. ratio (ait) quia vrina, vt sal, in matula concrescit, in vesica uero nequaquam ob calorem, qui urinam dissoluens, impedit, quo minus concrescat. extra uesicam refrigeratur, corrumpitur, & dissoluitur; quare concrescit. signum autẽ, quod ab vrina sumitur, non est aut inseparabile, aut proprium: quia, quæ in calculosis spectatur vrina, in alijs etiam affectionibus videtur: nec vrina solum renum affectiones & vesicæ, sed hepatis, ac venarum ostendit. Quamob rem Hippocrates considerandas, esse vrinas in febribus, ait? an morbum totius ostendant? an solum vesicæ, & renum. cęterum quartum quod excerni solet in hoc morbo sanguis est, siue lapis in renibus, siue in vesica contineatur. contingit autem id, aut vbi calculus spinosus est, qui partes exulcerans, sanguinem euocat; nec non etiam venarum apertione, si in renibus consistat: non enim valet natura eo tempore sanguinem ab vrina seiungere. hęc habui, quæ de natura calculi in vniuersum dicerem. nunc, si libet, ad particularia transeamus, ac breuiter doctrinam accommodemus renibus & vesicæ affectis singulis per se, à renali calculo incipientes; illudque obseruantes, vt primo partis historiam exponamus (habet enim pars causæ rationem, atque instrumenti) inde vero morbi naturam particulariter explicemus.

In prognostic.

DE RE-

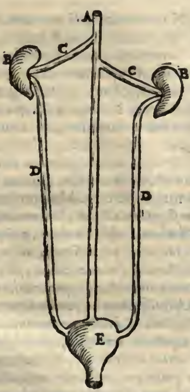
DE RENVM HISTORIA. Cap. XV.

EX operatione ipsorum renum per resolutionem deducemus, eorum numerum, situm, figuram, substantiam, & connexionem. Operatio itaque renum est attrahere ex ipso hepate & venis serosum excrementum, & attractum ad vesicam pellere. estque hic motus naturalis constans ex pulsu & tractu, & per fibras obitur, quæ multæ, & numerosæ in renibus spectantur. Cum uero id excrementum sit quantitate multum, debebat natura vel vnum magnum efformare renem, vel duos qui defectum magnitudinis numero corrigerent. non conueniebat vnum magnum efformare tum ob corporis æquilibrium, tum etiam ea ratione, quòd si alter læderetur, alter munus corpori necessarium obire potuisset, vt autem in attractione essent validiores, non immediate post hepar sunt locati, sed paulo inferius ad spinam post stomachum; alter à destris, alter vero à sinistris. est tamen dexter sinistro altior aliquibus alijs autẽ contra: ne si recte locarentur attractio, aut impediretur, aut nõ fieret. Sortiuntur renes figuram cucurbitæ, quæ aptissima est ad trahendum. cum vero tenue illud excrementum serosum sit, & acre; proinde efformata est renum substantia solida, cordis substãtiæ quàm simillima, carne & fibris contesta, insigni densitate prædita; ne excrementum eorum substantiam penetraret; non tamen ita in totum solida fieri debebat, quin in medio amplam sortirentur renes cauitatem meatibus peruiam, qua aditus materię daretur. Cum vero attrahant ex he-

ex hepate renes, ideo cum illo connecti debebant. vnde simulatque vena caua iecoris gibbum est egressa, in duos insignes ramos diuiditur, quorum alter septum transuersum perforans, summa corporis petit. alter vero spinæ incumbens, non multũ progreditur, quin duos insignes ramos efficiat, ad vtramque partem productos, latitudine quidem magnos, sed longitudine paruos. qui in renum substantiam implantantur, & emulgentes venæ dictæ sunt. Quæ duo vasa, vbi renum corpora permearunt, primo cauitatem insignem efformant, inde per totam illorum substantiam disseminantur: primo quidem sensibiles meatus effingentes, inde vero inconspicuos. sed ne id, quod per hæc vasa ad renes fluit, rursus retrocedat prudens natura membranas apposuit, quæ à foris intro prospicientes prohibeant, quominus id contingat. Vbi vero totum renis corpus permearunt emulgentes venæ, alterum gignunt meatum vreterum dictũ, vnde vasa vretera enata per longum iter extensa prope collum vesicæ implantantur, vt lotij canales efficiantur: vnde renes per hæc vasa cum vesica connectuntur; veluti cum corde per emulgẽtes arterias, quæ à magna dorsi arteria adeũt, per neruos cum cerebro; licet renum substantia nullum recipiat neruum, sentiantque ob membranam, ad quam ille pertingit. annectuntur etiam collo intestino, nec non etiam testibus, & cruribus ob venam magnam quæ ad partes illas propagines emittit. Sunt autem renes ex illis partibus, quæ insitas simul, & influentes facultates habent publico officio destinatæ, ac vitæ necessario. cæterum modus, quo ad vesicam pellitur vrina talis est. meatus illi, quos faciunt emulgentes, veluti spongiam quandam formant. attrahunt igitur renes serosum humorem simul cum sanguine; atque vbi ren ad se sanguinem suxit, grauatus à tenui excremento, comprimitur. & sic lotium exprimit per vreteras, non secus ac si quis spon-

giam

giam humore tumentem manu præmeret. hæc de renum fabrica dicta ſint cuius figuram ſubijcere libuit,

A. vena caua eſt. C. C. venæ emulgentes. B. B. renes. D. D. vaſa vretera. E. veſica.

DE CALCVLO RENVM in particulari. Cap. XVI.

IN renibus calculi omnium differentiarum gignuntur, densi, & graues, & duri, & his contrarij, diuersæ figuræ, coloris, rotundi tamen vt plurimũ cũ longitudine quadã, asperi, & lenes. giguntur q; tum in renũ ca uitatibus, tũ in illorum substantia. & qui in cauitatibus fiunt, aut libero motu mouentur, aut renum parietibus impacti adhærent. causa efficiens, calor est adurens primo hepatis, inde venarum, & ipsorum renum. materia muccus quidam est, ad luti instar, qui non secus ac lateres cum aduruntur, concrescit. Modum ita explicat Ga-

6.epidem. lenus. *ostensum si quidem est, ait, in commentarius de naturalibus facultatibus renes ad sese trahere, quicquid serosi, tenuisque in uenis sanguinis permiscetur. ubi uero meatus, qui in uentrem huiuscemodi serum excolant, plus nimio reserati fuerint, simul etiam aliquid ex ijs, quæ crassiora sunt, excolatur; quod quando calefactum in renum ventre similem poro acceperit consistentiam (si quidem renum excretoria vis totum hoc cum vrinis expulerit, arenosæ in ipsis subsidentiæ fiunt. si uero adhærens uentri renis fuerit, difficulterque ab eo auelli possit, alterum quidpiam sibi simile ex concaua uena suscipiens, amplius augetur: semper enim id, quod influit, ei, quod præerat, circumnectitur. atque hoc pacto porus di-*

Lib. de internis affectionibus. *gne amplitudinis constituitur*. hæc ille. Id ipsum breuius explicans Hippocrates. hic morbus (inquit) fit à pituita, cum ren susceptam in seipsum pituitam, non rursus demiserit; sed in ipso in tophum concaluerit. causæ sine quibus non gignitur calculus renalis, sunt alui siccitas, cruditas, materiæ retentio. Adiuuant, corporis,

poris habitus biliosus, adustus, venus assidua, exercitia vehementia; per quę renes affliguntur, vt equitationes; innata ad calculos à parentibus fœcunditas hæreditaria, decubitus supra dorsum, maxime in plumeis lectibus. Sed quid dices Auicennæ, qui inter alias de lapidis curatione scribens, dormire (inquit) supra dorsum lapidi confert: is namque situs vitiosus est: tum quòd materias eò deducat, tū quia renes immodice calfaciat. partes enim, quæ aut morbo, aut natura reliquis sunt imbecilliores, non exigunt aut exercitia, aut operimenta, aut calorifica; inter quę is decubitus numeratur. Itaque podagricis pedes ne exerceto, cæphalalgicis, caput tegumentis ne contegito, nephriticos à vesti cinctu, aut in dorsum decubitu arceto. nam cum in parte natura sua debilem excrementa decumbant? quid non facient vbi ex calorifico tanta accessio ad fluxionem facta est, decubitus igitur supinus multis nominibus est condemnandus, tum quòd cerebri morbis noceat. tum quòd respirationem fatiget, tum quod per ipsum membra ocientur. Qui enim ex ingenti labore fatigati sunt, eo maxime inclinant. Dicendum tamen est, hunc supinum decubitum, qui toto reliquo tempore damnatur, in excludendo tamen lapide, vreterijs, vel renibus impacto potuisse ab Auicenna commendari: nam in eo symptomate etiam descensum per scalas festinum, & inæqualem, equi vectionem quærimus. quę talibus per sanitatem religiose cauenda sunt; Quasi in eo remedio Auicēna Hippocratem secutus sit: 2. *Auct.* 4
Is enim adhibens lateri dolenti fomentum munire illud, & contegere docet, ne suffitus ad nares, & os accedat, respirationis difficultatem aucturus, & febrem. qui & ipse suffitus procedente morbo, cum expectorare est animus, & coctam materiam inanire, ex industria paratur, & naribus offertur. sic decubitus in dorsum reliquo tempore noxius est, cum detrudendus lapis est viarum laxitate,

tate, & calore prodest, & expulsioni commodat. Hæc de causis. nunc de signis renalis calculi dicendum.

DE SIGNIS CALCVLI *renalis*. *Cap. XVII.*

AD tristem actionē dolor pertinet. hic grauis est in renum calculo, acutus, vehemens, magnus, pungens accessionis tempore, dum vel lapis a substantia ad renum cauitatem, aut à cauitate ad vretera vasa pellitur. In reliquo autem tempore dolor grauis, quasi ponderis cuiusdam sentitur. sentitur autem dolor in interna abdominis parte; qui dolor etiam per colicas affectiones in totum similis sentitur. sic vt difficile admodum alterum ab altero distingui possit. distinguuntur tamen colici dolores à nephriticis, primo in loco: cum enim vrget supra renes dolor, aut infra, certum est ad illos non pertinere. Præterea nephriticus fixus quodammodo est, nec locum mutat; colicus autem locum mutat. Secundo in doloris vehementia: nam vterque dolor à cibo augetur; sed magis colicus. tertio à iuuantibus; nam euacuatione sursum aut deorsum colicus lenitur; & in totum aliquando desinit: non tamen nepriticus; is enim manet adhuc validus, permanente lapidis stimulo. sed & reliquis signis animum applicare oportet, per quę certo distingui hi dolores possint, maxime ab excretis: nephritici enim arenulas expellunt, & arenularum expulsione liberantur; non tamen colici. Aliquando tamen iunguntur ij duo affectus simul, quo tempore vix alterum ab altero distinguere valeas. Sed hic non immerito dubitabis? cur renum dolores adeo sint

acerbi,

acerbi, & graues: cum illi ramos neruorum non suscipiant, nisi paruulos, & exiguos ex fine sextæ & septimæ coniugationis; nec illi ipsorum corpus, sed membranã solum attingant. Soluitur tamen, quia grauata ex lapide cauitate impletisque materia renibus circumtenditur membrana externa, quæ magnitudinem doloris parit. adde neruaceos vreterum meatus, qui doloris acerbitatem augent, quod maxime hæc vasa sint sensibilia, ideo numquam impensius dolent, quam cum per vreteres calculus meat. distenditur autem hic dolor ad vniuersam spinam sic, vt vix flecti possint patientes, fitque stupidus in testibus, & cruribus dolor, vel quòd rami venarum, ad testes & crura pertinentes, cum magna vena annectantur: vel quòd ex eadem parte suscipiant testes, & crura neruos, à qua renes. quamuis hanc opinionem reprobet Galenus, eos reprehẽdens, qui vel per membranas quasdam, vel neruos, vel peritoneum consensionem esse e renibus ad crura, dicunt. quòd absque experientia loquantur. Refert igitur hoc symptoma ad consensionem cauæ venæ, quæ repleta partes implet, vnde spiritus transitus impeditur; & mouendi, sentiendique difficultas oritur; quæ stupor dicitur. Ad læsam actionem pertinent vomitus. hic cum cibi fastidio & flatu, renali calculo superuenire solet. communia siquidem illa tria sunt colico dolori; sed in colico vrgentiora, maioraque conspiciuntur. Succedit autem vomitus colicis, ob consensum intestinorum cum ventriculo: sunt enim corpora continua: & quia plenitudo, deorsum haurienda, sursum vergit; postremò quoniam bilis inferne exire prohibita sursum conscendit. Fastidium creat idem ad intestina consensus, multus sursum bilis fluxus, flatuum & humiditatum ad ventriculum decumbentium copia. Flatus autem multus adest, & quia naturalis negatur exitus: & quia excrementa retenta præter naturalem aceruant, & augent.

6. epidem.

augent. accidunt & hæc omnia nephriticis ob causas non dissimiles; præsertim vomitus: vrgent enim in colicum frequentius pituitosi. nephriticum etiam primo inuadũt pituitosi: antecedit enim pituita reliquos humores in vomitu; quoniam in ventriculo continetur, & gignitur. Sed in nephriticis ob cruditates inedias, vigilias, dolores, eruginosæ bilis vomitus sequuntur. vbi enim multæ vigiliæ præcesserunt, & dolores, multa bilis in stomacho gignitur, quæ excernitur. plerumque autem neque eo loci generatur, sed aliunde illuc fertur: nam stomachus, vt potè renibus adiacens, labefactatur; atque imbecillior effectus, & acuto sensu præditus, omnem fluxionem attrahit, & percurrit per os, quod est tenuius. post vomitum autem melius habent, leuata natura. Pertinet ad læsam actionem vrinæ difficultas: aliquando enim in renali calculo in totum retinetur vrina, lapide, & arenulis in totum obstruentibus; aliquando vero excernitur, sed cum difficultate, & dolore, idque paulatim, & frequenter; maxime accessionis tempore. Ad actiones læsas pertinent vigiliæ, sitis, intestinorum tormina, alui siccitas. Ad excreta pertinent lapilli, arenulæ, quæ per interualla emittuntur. Vrina, quæ in accessione pauca, tenuis, & diluta est, vbi dolor augescit, statim tota supprimitur; deinde vbi calculus à meatu vrinario excussus fuerit, crassa illa copiosaque profluit, in qua arenulæ multæ, & plerumque grandiores, calculique inæquales, & eorum fragmenta subsident. sanguinea quoque redditur ob causas prædictas. hæc sunt signa, quæ ab effectibus sumuntur. Quæ omnia breuiter Hippocrates sic numerauit. *In renem dolor grauis, cum implentur cibo, vomunt pituitam; cum vero redundarint dolores, eruginosa, & melius quidem habent. Soluuntur autem cum à cibis euacuati fuerint, arenulæque fului subsident, & cruentum mingunt, torpor femoris e directo.* hæc ille. per quæ renalis calculi

acces-

acceſſionem breuiſſime circumſcribit. & rurſus alibi, *dolor acutus in renem incidit, & in lumbos, & in teſtem, ſecundum renem ſitum, & frequenter mingit, & ſtringitur paulatim, ac ſupprimitur vrina; et cum vrina procedit arena; et ubi per vrinæ meatũ exit arena, dolorem fortem in meatu exhibet. cum autem ipſam per vrinam eiecerit, dolor remittitur. poſtea vero rurſus in eiſdem doloribus iacet. cum autem mingit etiam collum præ dolore fricat. Vulgus autem medicorun, quod non intelligit morbum, ubi videt arenam, putat veſicam e calculo laborare: at non veſica, ſed ren lapide laborat.* Cæterum ſigna, quæ à cauſis ſumuntur, ſunt à nobis ſuperius explicata; quare hic prætermittentur. cum autem calculus à renibus ad vreteres deſcendit, dolor vehementiſſimus eſt, & ſæpe veluti acubus pungentibus ad iſchion extenſus, vrina nigra, cruenta, paulatim cum quodam ardore excernitur. Frequens lumborum frigiditas, calore intus doloris vehementia retracto. Hæc de ſignis renalis calculi in particulari dicta ſufficiant. Nunc eadem obſeruata methodo, eius, qui in veſica fit, peculiarem adducamus doctrinam.

De internis affectionibus.

DE VESICAE FABRICA. Cap. XVIII.

VEſicam in illum finem produxit natura, vt vrinam à renibus per meatus vrinarios exciperet, eamque debito tempore expelleret. quæ operatio, vt apte fieri poſſet, muſculum ſortita eſt, qui tranſuerſis fibris donatus, eius carnoſam partem, collum dictam, ambit, non in eum tantum vſum, vt claudens veſicam prohibeat, quominus vrina exeat ante debitum

bitum tempus (vt multi putant) ſed etiam vt veſicam cõprimens meatus vrinarij obliquitatem adapertam ſeruet mictionis tempore. Iam vero, cum talis veſicæ ſit vſus, ſortita eſt Figuram rotundam capaciſſimam cucurbitæ inſtar: ſic enim multum retinere poteſt; hinc illius ſubſtantia membranea producta eſt: quoniam, cum magis, & minus incrementi eſſe ſuſceptura, ad diſtentionem debebat eſſe accommodata, qualis eſt membranę natura. Quam rationem in ventriculo, inteſtinis, vtero, ſeruauit natura. ceruix veſicæ carnoſa illius eſt pars, cui aſſiſtunt glandulæ quædam craſſæ, & albæ, græcis paraſtati, dictę. quæ per vaſa an fructuoſa ſemen excipiunt, quod per cõmunem meatum ad extremum vſque genitale iaculatur. Sita autem eſt veſica ſub abdomine, priori quidem parte pubis oſſibus, poſteriori vero inteſtino recto, & ſacro oſſi, veluti tutis monumentis adhæreſcit. Rurſus ſi veſica ſuſcipere debet vrinam, illamque pellere, cum renibus, & pudendo erat nectenda. Cum renibus igitur per vaſa vretera, quæ ab illorum inferiori parte exorta obliquo ductu in longum extenſa mirabili naturæ artificio veſicā adeunt, eamque perforant. non in primo ingreſſu totam, ſed dimidiam, inde ductum obliquum ad ſimilitudinem huius literæ S efficiūt paulo inferius veſicam permeantes, quo ſic producti impediant, ne vrina, quę in veſicam colatur rurſus retrocedat. cõtinuatur item per ceruicem cum membro virili, cum cerebro per neruos, veluti cum corde per arterias, & cum hepate per venas. Eſt vero veſica membrum, quod inſitas, & aliunde manantes habet facultates, vitę neceſſarium, quòd corpus à ſeroſo excremento expurget, intra corpus ſitum, admodū ſenſibile, exangue, & pauci caloris. de cuius calculo in particulari nunc dicendum eſt.

DE VESICAE CALCVLO in particulari. Cap. XIX.

GIgnuntur in vesica calculi, & magni, & parui, & multi quique aliquando illius membranis tenaciter impacti adhęrent, colorum diuersorum. solent tamen esse vt plurimum albi flauescentes. eadem est causa efficiens, eademque materia, ecdē concausę, quæ in renibus; quas veluti, & generationis modum optime explicauit Hippocrates, ita loquens. *Quorum quidem aluus satis fluida est, ac sana, & vesica non ardens, neque stomachus vesicæ valde coardescit, ij facile vrinam eijciunt, & in vesica nihil ipsis congregatur. Quorum vero aluus ardens, ac feruida fuerit, in his necesse est etiam vesicam idem perpeti: cum enim magis quam pro natura fuerit calefacta, stomachus ipsius inflammatur. vbi vero hæc perpetitur, vrinam non demittit; sed in se ipsam concoquit & adurit & quod quidem tenuissimum in ipsa, est excernitur, & quod purissimum est transit & emingitur; quod vero crassissimū, ac turbidissimum est coaceruatur, & concrescit primum quidem paruum, deinde maius fit. Dum enim voluitur ab vrina, quicquid crassum compactum fuerit, ad seipsum adaptat: atque sic augescit & in totum concrescit.* Hæc de generationis causis, & modo. Ac rursus, causam à materia petens, ait. *Fit autem pueris etiam ex lacte, si non salubre id fuerit: sed valde calidum. Quare dū vrina aduritur hæc patitur.* Et rursus eadē de re verba faciens, *calculi morbi principium (*inquit*) oboritur à lacte cum puer lac impurum sugit. lac autem in nutrice impurum fit, si pituitosis cibis ac potibus, & alimentis impuris nutrix vtatur, Conferunt enim omnia in ventriculo illabentia in ipsa ad lac. habet autem & hæc res hoc modo; si*

De aere aquis et locis.

Ibidem.

nutrix non sana fuerit, sed biliosa, aut aquosa, aut sanguinea, aut pituitosa, lac etiam malum puero generatur; Consentiunt enim corpus, & ventriculus; & puer si de nutrice lac non purũ suxerit, sed biliosũm, morbosus fit, ac debilis, & vbi suxerit lac non purum sed terreum, & pituitosum, & habuerit puer venas de ventriculo ad vesicam tendentes amplas attrahentes, lapis in vesica fit; veluti in aqua non pura. in calce, aut vase æneo turbata, & rursus sedata fex aceruata fit in medio sic sane et in vesica de vrina non pura existente non per vrinam eijcitur, vt quæ in cauo fit loco, & maxime aceruata collecta; & pituita ad fecem ad mixta gluten fit, & denique fex solida fit, & lapidis speciem refert quem admodum ferrum ex lapidibus ac terra, dum comburuntur, fit et in prima quidem in ignem immissione conglutinati sunt lapides cum terra adferri recrementum. at vbi iterum, atque iterum in ignem immissa fuerint, recrementum quidem foras decedit, liquescens ex ferro: ferrum autem in igne relinquitur, et recremento decedente subsidet, fitque solidum, ac densum. Sic profecto fex in vesica, dum pituita glutinum fit, emingitur id, quod ab vrina liquescit; fex autem subsidet, et densatur, ac solida facta est. Verum id, quod insuper affertur, adbuc magis quam id, quod arenosum decedit, concretionem facit. hæc illæ. Cæterum signorum, quæ lapidem vesicæ indicant, in primis dolor est, qui grauitatem quandam inducere videtur ad pubem, vesicę collum, anum, & peritoneum infert autem dolorem insignem dum in meatu vrinario consistit, aut sursum vel deorsum mouetur. Adest & pruriginosus dolor: proinde dixit Hippocrates. *Quare pueri, & calculosi fricant, et trahunt pudenda uidetur enim ipsis causæ mictionis eo loco esse.* Vriginosus quoque dolor fere perpetuus illis est, per quem vesicæ collum, & præputium molestissimo sensu quasi exuri videntur. Leditur & vesicæ actio: quòd vel vrina in totum supprimatur, vel stranguria infestet fere perpetuo.

Cum

Cum enim urinam emittit (ait Hippocrates) *lapis ad uesicæ stomacum alabitur ab urina impulsus, et urinæ emisionem impedit*. cum vero adhæreat vesica recto intestino, non mirum est si communicata affectione quibusdam in totum aluus supprimatur, alijs vero tenesmus, seu assidua egerendi cupiditas innascatur. Vrina ante lapidis generationem crassa turbida cum multo sedimento : cum vero iam gignitur, vel genitus est calculus, alba, perlucida, & tenuis, vt docet Hippocrates. *Signum* (inquit) *eius quod & hæc ita se habeant hoc est vrinam splendidissimam calculosi miugunt, ad similitudinem, serui eo quod id quod crassissimum, istic manet, coaceruatur, ac concrescit. & plerique sane hoc modo lapidem, seu calculum contrahunt*. Rursus excernuntur in vrina arenulæ sed non continue, at per interualla, nec non lapidum frustula. Sanguis quoque excerni solet, vbi lapis vesicam ferit, ac vlcerat Quæ omnia signa breuiter colligit rursus Hippocrates in hunc modum. *Nam vbi meiere vult, dolore affligitur, & vrina paulatim fluit veluti in vrinæ stillicidio; & est subcruenta, nimirum vesica à lapide exulcerata, & vesica inflammata est. verum hoc signum inconspicuum est Indicat tamen summa pars præputij. quandoque mingit arenosa; verum à talibus, qualia ego dicam eijcit autem aliquando lapides duos, aut plures paruos generatos eodem modo, veluti de vno dixi. Fiunt etiam tali modo, cum lapis fuerit concretus, & profunde subsederit in vesicam in arena separata : ita vt ipsam aduenientem lapis non assumat in ipsum, sed grauior, ac copiosior fiat : ut tamen ipsa ad seipsam non concrescat, etiam sic duo lapides fiunt. Sed & collisis inter se. & agitatis aliquid separatur, & arenosum per urinam eijcitur. Quod etiam aliquando contingit, ubi arena ad uesicam descendit, & non coaluit*. Hæc Hippocrates. per quæ paucis vniuersam rem explicat. Cæterum duo sunt inditia, quæ certum de vesicæ calculo efficiunt iuditium; alterum est seringa, instrumentum canulatum, quod per

De aere et a quis.

4. de morbis.

virgam immittitur: ſic enim tactu cognoſcimus calculum, & eius magnitudinem. alterum vero per immiſſionem digitorum in anum, ſic digitus namque vnius manus oleo per vnctus per anum immittitur, & altera manu collum veſicæ apprehenditur, & ſic per impulſionem tactu deprehendi poteſt. Si quis item ſaliat, vel vehementer crura concutiat, ſolet grauitatem quandam ſentire in pectine, & ad partes, quę teſtibus, & ano interiacent. Solent etiam veſicæ calculi erectum ſeruare pudendum ob ſpiritus copiam, qui ad partem fluit. Hæc ſunt ſigna, quæ ab effectibus ſumuntur. Quæ vero à cauſis manant, eadem ſunt vbique: ideo illa prętermittimus. Atque hęc adduxiſſe pro natura calculi explicanda, ſatis ſit. Nunc ſecundum aggrediamur caput, quod prognoſticum continet.

DE PROGNOSTICO vniuerſali calculi. Cap. XX.

ILlud primum ſe nobis quærendum offert, dum morbi euentum coniectamus, quem finem ſcilicet morbus habiturus ſit, ſecundo tempus, tertio modum, quarto authorẽ, quinto ſolutionis qualitatẽ, ſexto media, per quæ finitur. ſeptimo locum. octauo ordinẽ, ſi plura fuerint, quid primo, quidue ſecundo loco abſoluatur. Quòd igitur ad finem malorum attinet, ille à nobis multiplici ratione quæritur: primò ne Medicus affectiones curare aggrediatur, quæ ſanari non poſſunt; vel illas; quæ ex ſe ſine vlla Medici opera ſanantur. ſecundo vt fidem faciat Medicus ægroto, quod morbum cognoſcit. tertio vt culpa vacet; ſi quando futuram

mortem

mortem prædicens, aliquid molitur. Quarto, vt futura prædicens ex longiori tempore poſſit remedia parare opportuna. Finis morborum multiplex eſt; quidam enim neceſſario ſunt mortales, qualis ſunt phtiſis, hydrops, & morbi acuti in grauida muliere; quales ſunt vulnera veſicæ, cerebri, cordis, ſepti tranſuerſi, tenuis inteſtini, ventriculi, iecoris magna. Alij ſunt ſanabiles ſuapte natura, vt ephemera, tertiana, quartana. Quidam dubij ſunt: quòd ſcilicet aliquando ad mortem, aliquando ad vitam terminētur. quales dicit Hippocrates, eſſe peripneumoniam, phrenitidem, febrem ardentem, anginam nephritidem, pleuritidem diſenteriam. Alij denique ſunt morbi, qui ſuapte natura nec occidunt, nec ſanantur, ſed per vniuerſam vitam homines comitantur. qualis eſt podagra, elephantiaſis ſeu lepra, fiſtulæ. Rurſus morbi ſua natura ſanabiles quidam adeo ſunt leues, vt ſolius naturæ opera ſanentur; alij vero qui præter id Medici etiam manum deſiderant, vt luxationes, fracturæ, & omnes alij morbi, de quibus ſpem concipere poteſt Medicus inſignem nacti magnitudinem. Cum igitur ſit multiplex finis morborum, dicimus renum, & veſicæ calculum aliquando eſſe ſanabilem, aliquando mortalē aliquãdo dubiũ ſtatum habere, nonnũquã etiã hominē vſq; ad mortē comitari pro diuerſitate cauſarũ, quæ ipſum pariunt. Dicendũ igitur primo de euentu morbi ſalutari, deinde mortali, poſtea de dubio, ac deniq; quo modo comitetur ſem per ipſum hominem. Quod itaque ad primũ ſpectat, ita à principio exordiemur, dicentes ſalutares eſſe morbos illos, qui non ita diſtrahunt hominem à naturali ſtatu, quin à natura vel arte ſuperari poſſint. Atque cum talis ſit affectio calculoſa, qua (verbi gratia) nunc hic homo laborat, ideo ſanitas ſperanda erit. Colligo autem naturam; ac Medicum morbum ſuperaturos eſſe per ſigna deſumpta à morbi eſſentia, à cauſis, effectibus, & ſimilitudine:

Hippocrates 1. de morbis.

6. aph. 18.

dine:erit enim sanabilis morbus, si accessiones habeat leues, paruas, & longo interuallo infestantes, non acutas nec veheme ntes, aut continuas, si calculi parui, rotundi, lenes, molles, mobiles si caliditas non sit vehemens, nec per essentiam humores creet non crassos, neque lentos, si aluum obedientem habet; si cruditatibus minime scateat, parceque viuat, si iuuenis sit robustus, boni habitus, nec hęreditariam habeat hanc affectionem, si adhibita remedia iuuant; si dolor parum infestet, vrina facile redatur, nullus in ea appareat sanguis lapillos, & arenulas cum facilitate pellat, vrina naturalis colore substantia, & contentis; si nullus vomitus, cibi fastidium, sitis, vigiliæ ad sunt; ac denique si alij, qui simili affectu similiter laborarunt, sanitatem adepti sunt. hæc omnia si in vnum conspirent, euentum morbi salutarem pronunciant. Tempus vero salutis dupliciter consideratur: quia vel consideramus calculi accessionem, vel causarum dispositionem. si consideramus calculi accessionem, non solet transcendere decimum quartum diem; quia natura à re pręternaturam grauata, & stimulata robusta existente, lapidem aut integrum, aut arena dissolutum foras propellit. si vero causarum dispositionem consideramus, longius tempus desiderant, quo partes ad naturalem suũ statũ redeant attemperenturque. Quãuis hoc difficile sit; est.n. hic morbus suapte natura longus, & rebellis. de qui-

3. aphoris. bus dicebat Hippocrates, *Alios solui 40. diebus, alios septem mensibus, alios septem annis alios ad decimum quartum. qui vero morbi, nec pueris, dum semen emittunt, nec fæminis, dum mẽstrua erumpunt, soluuntur, inueterascere consueuerunt.* Ad ætatem accedunt, victus, & loci mutatio, quæ rebelles morbos soluẽdi magnam vim habent. Quod de comitiali morbo dixerat idẽ Author. *Epilepsia namque laborantes pueri, tum ætatis, tum loci victusque mutatio liberat.* Soluetur autem morbus, si accessionem respicimus, confertim

per

per lapillorum expulsionem: si vero totam affectionem, paulatim: eritque solutio facilis, & perfecta. Media, quibus fit solutio, sunt expulso, aut in arenulas dissoluto lapide. Author, aliquando Natura sola esse potest; aliquando natura cum artis ausilio. locus, per quem sol uetur morbus, est meatus vrinarius. Hæc de salutari euentu. Mortalis vero euentus eadem ratione per contraria colligi potest, sumptis contrarijs signis: erit enim lætalis morbus, si acceessiones frequentes. magnas, acutas, continuas, malignas habeat. Si lapides magni, spinosi, duri inæquales, locis adhærentes, si corpus senile cachochimum, debile, pars affecta infirma prostrata, calor vehemens, humores in corpore multi, crassi, tenaces: si aluum siccam habeat cruditatibus, & otio deditus, ac veneri; si nulla iuuant remedia, si dolores ad sunt intolerabiles; fixi; vrinę magna difficultas; sitis, cibi fastidium vigiliæ, febris; si vrina impura est, multis & crassis subsidentijs, aut pœnitus tenuis: si sanguis in ea conspicitur; si nullæ arenulæ, nulli lapilli, & cum magna difficultate excernuntur. Denique si signa habeat, quæ alijs mortem attulerunt, hæc omnia lethalem euentum pronunciat. De tempore autem, modo, Authore, à contrario, veluti supra diximus, colligi potest. Ideo de his non est necessarium, vt dicamus. Solet mors succedere in accessione; quæ, cum in acutum morbum transeat, intra quartum aut septimum diem hominē, doloribus confectum prosternit. hæc de euentu lethali. Dubius autē euentus, si ex prædictis signis partim bona partim mala simul adsint, coniectādus est; veluti dicere licet, morbum per totā vitam, nō tamen cum vitæ periculo duraturum. Si bonā temperiem nactus fuerit; rectaque virtus ratione vtatur, facileque accessiones superet, lapillos cum facilitate expellat, sed malum habeat hæreditarium, aut inueteratum, aut in senectute sit positus: namq. (vt inquit Hippocrates) renū, & vesi-

6.aphor.6. cæ vitia in ſenibus difficulter curantur. Cauſa eſt aſſidua concoctio attractio, expulſio, vt ne vel horula vna in toto die quieſcant. ſeroſa quoque ſubſtantia, quæ acuitate irritat, anguſte quoque viæ ad hæc membra ſunt, & locus re-
2. ad Glauc. 2. motus ab ore, vnde Galenus, Pulmo, & renes (ait) à vētriculo longiſſime abſunt; veſica vero licet per virgā medicamenta ſuſcipere poſſit: id tamen cum multa difficultate fit, & minores vires habent, quam quæ per os ſumuntur: quia calor eſt imbecillis, omnium autem membrorum cū veſica ſit ab ore remotiſſima, & ſitu ac forma inepta ad recipiendum: ſubſtantia vero maxime ſenſibili, ac exangui & quę difficillime poſſit conſolidari, & non conſolidata mortem afferat, ſequitur ex omnibus ijs, vt veſicæ morbi omnium peſſimi exiſtant. Si igitur hi morbi in omnibus difficulter ſanantur, quanto magis in ſenibus; cum ſint morbi illis proprij, ac peculiares.

DE PROGNOSTICO *particulari renalis calculi.* *Cap. XXI.*

MAnifeſtum eſt calculum renalem, ex illis eſſe malis, quæ per tempora affligunt; inordinataſque habent acceſſiones: aliquando enim per ſeptimanas, non numquam per mēſes & annos infeſtare ſolet. Fit autem acceſſio, quoties natura promouetur ad expulſionem lapidis, ſeu ad renum cauitatē, ſeu ab illis ad vreteras. Si igitur duo inſignia ſymptomata copulentur, magnus ſcilicet dolor, & vrinę retentio, nec lapis vllo remedio promoueatur perſeuerantibus ſymptomatibus mors quartum diem non tranſcendet.

Quòd

Quòd si dolor magnus admodum non est, & locum mutat, vrina non difficile excernitur, si vires validæ, vię latæ, lapides parui; ęger excernere cum facilitate sit assuetus, arenulęque multæ subsideant, sperandum est, hominem intra quartum diem lapidem expulsurum. Quoniã hic morbus suapte natura longus, accessionem sortitus quasi in morbum acutum transit. Solet autem expelli calculus renalis aut integer, aut in arenulas dissolutus. Quod vero pertinet ad vniuersam affectionẽ, dixit Hippocrates, se non vidisse sanatas renum affectiones vltra quinquagesimum annum. Faciliori tamen negotio soluuntur renum calculi, quàm vesicæ: tum quia minores; tum quia molliores. non solet autem calculus renum hominem infestare ante pubertatem, eodem authore. *6. epidem. Sect. 7.* *In coacis.*

DE PROGNOSTICO *calculi vesicæ in particulari.* *Cap. XXII.*

LApis vesicę occidere nõ solet, nisi cum ad illam magnitudinẽ prouenit, qua & vrinam in totũ supprimat, & perpetuis doloribus, & vriginibus hominẽ affligat, aut vlcus, vel inflammationem efficiat: nam cum durissimus sit vesicę calculus, & magnus, fere medicamentis numqnam obedit; quamobrem sectionem postulat, quę periculosa admodum, & misera est operatio. de qua inferius dicemus. Putãt tamen Auicenna & Paulus vesicæ calculos, quo grandiores fuerint, eo minus esse periculosos; tum quod doloribus ęgri sint assueti: tum quòd indicatur, membrum non facile esse ad inflammationem suscipiendam. Vnde cum sit incisio,

facilius liberantur. Fieri tamen poteſt, vt veſicę lapis illius membranæ adhęreat impactus, & per plurimos annos hominem comitetur nulla inſigni facta noxa. Cęterum veſicæ calculum poſt annum quadrageſimum ſecundum non fieri ait Hippocrates, niſi prius exiſtat; quaſi ea ętate ob caloris defectum id raro contingat; vel quòd velit non fieri ea ætate calculum veſicę, niſi multo ante in ea extiterit calculoſa diſpoſitio, aut niſi prius à renibus originem ducat. Ijs igitur iam explicatis, quę ad naturam, nec non prognoſticum calculorum pertinere videbantur, nunc ad actionem veniendum eſt; cuius gratia tot, tantaque à nobis dicta ſunt. de qua in ſecunda parte huius voluminis iam ſermonem inſtituamus.

In coacis.

FINIS.

RODERICI A FONSECA

DE CALCVLORVM REMEDIIS.

Liber Secundus.

Quæ consideranda sint à Medico antequam operetur. Cap. I.

DVO Medico recte operanti se offerunt, alterum, vt proponat sibi scopos quosdam ad quos omnia dirigantur: alterum vero vt instrumentis vtatur, quibus singulos scopos assequi facile possit. scopi numero nouem sunt; primum etenim quod in mẽtem Medici venit, est an agendum sit. Constat enim in leuissimis morbis, quos natura ex se superare potest, frustra adhiberi Medicũ præsidium; sicut in illis, qui desperati sunt. Quod si ex illorum natura fuerint qui opem desiderent,

eos abigere tentabit Medicus. Cum igitur agendum proponitur, ſtatim ſe offert, quid agendum ſit: at ſi quæ agenda ſunt, plura extiterint, tertius naſcitur ſcopus, qui ordinẽ reſpicit. quartus ſcopus materiam medicam inuenit, qua medicus conſequatur id, quod in ſecundo ſcopo agendum proponit, eamque deducit à quatuor rerum generibus, nempe ab ijs, quæ aſſumuntur, geruntur, nos ambiunt, excernuntur, & retinentur. quinto loco ſe offert remedij quantitas, inde qualitas, modus, locus, tempus, & occaſio. Cæterum inſtrumenta, quæ adducit rationalis medicus ad hos ſcopos aſſequendos, ſunt indicatio, obſeruatio, & analogiſmus. indicatione vtitur potiſſimum, ad quam experientiam annectit, nec non ſimilitudinem; ideo in hoc caſu potiſſimum indicationibus vtemur, non neglectis reliquis duobus inſtrumentis, videndum quippe eſt, quid in vnoquoque indicet, quid contraindicet, quid coïndicet, & quid correpugnet. Quod igitur ad primum ſcopum attinet, qui, an agendum ſit, quærit, ſic à nobis proponitur. Quoniam caſus, de quo agimus, grauis eſt, nec ſolius naturæ opera vt plurimum tolli poſſit, nec perpetuo ſit deſperatus? ideo aliquid à medico agendum indicatur. Quid autem ſit agendum, ex numero illorum, quę in calculoſis reperiuntur, deducetur in hunc modum. In omni affectu, nedum in hoc, quem præ manibus habemus, duo neceſſario reperiuntur, vnum, quod eſt ſecundum naturam; quod ſui conſeruationem indicat; alterum pręter naturam quod ſui ablationem. Quod igitur in calculoſis ſecundum naturam eſt, ſunt vires, quæ & conſeruandæ, & reſtaurandæ ſunt: Præter naturam tria in illis ſunt, lapis eius cauſa, illius ſymptomata. Ideo contra hæc Medicus pugnare debet. Dum aduerſus lapidem pugnat curare dicitur, dum vero aduerſus illius ſymptomata mitigare; cum autem aduerſus cauſas pręſeruare.

Quin-

Quinque igitur sunt Medici operationes in calculosa affectione, curatio, mitigatio, præseruatio, conseruatio, & restauratio. Quorum tria multa sub se comprehendunt; de quibus dicendum est; ac primo quæ in curatione sint facienda. Cum igitur lapis sit aliquid præternaturam, sui ablationem indicat. Aufertur autẽ vel integer, vel in arenas dissolutus, aut medici manu attractione, vel sectione adhibita. Quæ vero lapidem pellunt, ac dissoluunt. id præstare nõ possunt, nisi viæ sint adapertæ, & vacuæ; quæque facile cedant, & natura roborata. Ideo in curatione calculi vacuandum, & molliendũ, roborandum, pellendum, dissoluendum, traendum & secandum se offert. Cæterum mitigatio tot facienda pręcipit, quot sunt accidentia, quæ medici operam desiderant. Sunt vero hęc maxime dolor, vrinæ retentio, sanguinis fluxus, vigilię, alui siccitas. Ideo vtendum ijs, quæ dolorem soluunt, vrinæ facilitatem inducunt, somnum conciliant, sanguinem restingunt, & aluum exonerant. Præseruatio tot facienda esse admonet, quot sunt causæ calculi: materia namque, quæ genita est, si multa fuerit, vacuationem postulat; quæ vero gignenda est coctionem, attenuationem, abstertionem, repurgationem efficiens caliditas sicca attemperationem, alui siccitas solutionem. Vacuandum igitur, coquendum, attenuandum, abstergendum, repurgandum, attemperandum, aluus cienda. conseruatio autem, & præseruatio plura sub se non continent. Atque hæc sunt, quibus absoluitur secundus scopus; quo quid faciendum sit per indicationem, inuenimus. Quoniam autem hæc plura sunt, ideo ordo est necessarius. Incipiendum autem est ab eo, quod magis vrget, vel quod causam obtinet, sine qua non. Quod si pariter omnia vrgeant, omnibus pariter insistendum: Aliquando enim, vt accessionis tempore, ad mitigationem tota cõuertitur mens medici, quod hæc

Curatio.

Mitigatio.

Præseruatio.

vrgen-

vrgentissima sit, neglecta etiam morbi causa. Cum vero symptomatum acerbitas lenitur, tunc potissimum curationi intendit. Cum igitur magis vrgeat in hoc casu id quod est præternaturam; ideo ab hoc auspicandum est: ac primo de curatione agendum, secundo de mitigatione, tertio de virtutis conseruatione, ac restauratione; vltimo vero loco de preseruatione. Hæc de tertio scopo. Quartus autem scopus, qui materiam auxiliorum quærit, veluti & cęteri alij, qui illius quantitatem, qualitatem, modum, locum, tempus, & occasionem præscribunt, in particulari quapiam actione exponentur. Cum vero remedia calculo proponimus, ita doctrinam instituimus, vt quæ communia sint vtrique calculo, renum scilicet, & vesicæ (sunt autem fere omnia) non solum explicemus: sed si quę propria in illis reperiantur, adducamus. De curatione igitur agentes ab euacuatione incipiendum, sine qua reliqua fieri non possunt. Vacuatio autem quędam est sensibilis, per quam aliquid excernitur, quod sensibus comprehendi potest, alia vero insensibilis, qualis ea est, quæ per insensibilem fit transpirationem. Vtraque ex ijs vel est vniuersalis, quòd totum corpus euacuet; vel particularis, quòd partem aliquam. Quæ totum corpus euacuat aut ęqualiter id facit, & est sanguinis missio, aut inæqualiter, & est purgatio. Dico igitur indicari in hoc morbo euacuationem sensibilem, tum illam, quę à toto fit; tum eam, quæ à parte. A toto ęqualiter sanguinis missio euacuat, inæqualiter vero purgatio. Pars vero euacuanda, sunt intestina, & stomacus: hę enim partes repletę dolorem augent, vias occludunt, & morbo robur adijciunt. In euacuatione igitur tria sunt facienda. Venter subeuacuandus, sanguis mittendus, & purgatio obeunda. Incipiendum autem est à particulari euacuatione: nam licet in alijs partibus vniuersalis euacuatio præcedat particularem; id tamen in sto-

in ſtomacho, & inteſtinis verum non eſt, quę partes vacuę eſſe debent, vt exitus libere pateat. De alui igitur ſubductione agendum.

DE SVBEVACVATIONE inteſtinorum. Cap. II.

INdicatur hoc remedium ab illa materia, quę in inferiori ventre continetur in ipſis inteſtinis, quæque replens, vias coarctat, & dolorem exacerbat; magna enim eſt connexio inteſtinorum cum renibus, & veſica. Ea etiam ratione conuenit talis euacuatio, quòd naturę ad inferiora trahens, multoties etiam lapidem propellit. Materia medica pręcipue ex ijs, quę intra corpus aſſumuntur, ſuppeditatur, maxime per anum. Prętant nobis id tum clyſteria, tum ſuppoſitoria; de quibus dicendum eſt, ac primo de clyſteribus. horum cum quędam ſint lenia, alia mediocria, nonnulla etiam acuta; eo augenda eſt enematis vis, quo minus dolor vrget. Proinde cum maxime vrget acceſſio lenientia, & leuia enemata exquiruntur, quale eſt commune dictum, dolore non ita vrgente loco ſacchari, mel admiſceri poteſt, vel hieræ, ſemiunciam aut caſſię. Quòd ſi acutum efficere mauis (conuenit autem aliquando) vt lapidem ſecum trahat, prędicto communi enemati adiicere poteris hieralogodion vnc. I. aut diaphiniconis tantundem. aſſumuntur autem clyſteria calida ante cibum per horam, & quocunque etiam tempore, neceſſitate vrgente. Modus eſt, vt paulatim immittantur, non per ſiringam (vt fieri ſolet) ſic enim flatus multam copiam aſſumunt; ſed eo potius inſtrumento,

quo

quo Hispani vtuntur, vtriculo scilicet, cui ligneus canaliculus est insertus. Ea autem est clysteris natura, vt nullus corporis habitus, nulla ętas, anni tempus ipsum renuat, præsertim si fuerit lenis. Quòd si temporis angustia citam alui subductionēm requirat, aut æger clysteres renuat; ad suppositoria transeundum; quæ & minus valida, & validiora fieri possunt. Leuia sunt hæc ℞ saponis vnc. 1. fiat glans indicis digiti instar. aut ipsam ex bete, vel mercurialis radice efformato. valentior est hæc recipe mellis concreti vnc. 1. aut semis, salis drach. 5. Agarici ℈ 1. fiat glans. Si vero adhuc valentiorem efficere velis, addito euphorbium, aut colocynthidem, vel scamoneam. Quòd si æger nulla ratione admittere velit clysteres, ad illa, quæ per os assumuntur (quæ & ipsa intestina vacuandi vim habent) veniendum. Inter cætera vero cassia, manna, sena, hiera simplex, & diacatolicon, palmam obtinent; ex quibus vnum aut alterum assumi potest ad prædictam intentionem. Ab ijs vero, quæ nos ambiunt, etiam remedia sumi possunt ad intestina euacuanda; quales sunt vnctiones ventris ex vnguento Agrippæ, aut Artranitæ, ex oleo, in quo colocynthis fuerit macerata, seu scamonea, aut elaterium. His igitur præsidijs vtemur ad euacuanda intestina. Nunc ad stomachi euacuationem accedamus.

DE STO-

DE STOMACI SUBEVA-uacuatione in calculosis. Cap. III.

INdicatur hæc euacuatio à materia in stomacho contenta, quæ præmendo renes grauat, vias occludit, dolorem auget: attingunt enim renes immediate ipsum ventriculum. Ideo dicebat Hiopocrates, renum dolorē grauem esset, eo maxime tempore, quo cibo implentur. Vacuatur autem stomachus commodissime per vomitum, præsertim in renum calculo, qui suapte natura vomitum excitat. ex quo leuiores fiunt. at quo natura vergit, eo ducere conuenit 1.aphorij.
per loca conferenria. Mouetur autem vomitus primo 21.
ab ijs, quæ agũtur sic digito aut penna in os immissis excitatur. ab ijs autem, quæ assumuntur, oleum tepidum ebibitum aut commune, aut amygdalarum, innocens est remedium, nec non aqua mulsa tepida cum oximellite. Maiora autem his vomentia in accessione non sunt adhibenda; extra tamen accessionem ad valentiora transeundum, vel non ita vrgente dolore; quale est hoc. Recipe florum attriplicis, aneti, an: man. 1. seminis raphani drach. 1. seminis apij drac. 5. radicis bettonicæ drac. 1. 5. hisopi manipulum semis, coquantur in iusta quantitate aquæ ad tertiam cuius colaturæ recipe vnc. 6. oximellitis simplicis vnc. 1. 5. misceæ, & tepidum bibat. Valentiora autem vomentia, quę per elleborum, ęlaterium, antimonium, agaricum, ricinum, aliaue huiusmodi fiunt potentia admodum medicamenta ad præseruationem, non cuicunque naturę sed iuuenibus exhibet Hippocrates.

6. epidem. Iuuenes (inquit) veratro purgare. quod si homo sit robustus, etiam si in ætate sit constitutus, & facile vomat, persuaderem. vt per interualla hæc assumeret medicamēta ad vomitum: nam prçterquam quod vehemens vomitus rebelles omnes fere morbos sanare potest. commouet totam naturam, vnde etiam lapis pellitur. videmus enim antimonij vsu multos hydropicos, lienosos, maniacos, gallicos fuisse sanatos. Sed prçmeditationem requi-
4. aphoris. rit hæc operatio multam: nam qui ad veratrum non facile purgantur, eorum corpora ante potionem copiosiori cibo, & quiete humectanda sunt. Solet autem vomitus moueri maxime à cibo, facillime accessionis tempore: eo enim tempore sursum tendunt omnia, Hippocra-
7. epidem. te attestante in hunc modum. Subpurgandi sunt vētres, vbi purganda matura fuerint, inferne quidem, vbi consedisse videris, signum habes, si non anxij fuerint, nec capite grauati, & cum labores mitissimi, & cum post exacerbationem cessauerint. Superne vero in ipsis exacerbationibus: tunc enim eleuantur, cum anxij, & grauati, supernis partibus fuerint, ac se iactauerint. Cæterum vomitus vsus in his nostris temporibus aboleuit. Solebant autem antiqui eo quam maxime vti, saltem bis per mensem, quo se ab omni fere noxa tuebātur, perpetuoque sani degebant; assumebant autem omnis generis cibos, lac scilicet, carnem, pisces, oua, fructus, aliaque multa, diuersa iterum genera vinorum, & quo ad colores, & sapores; inde vomebant cum facilitate. Competit vero vomitus illis magis, qui renali calculo laborant. Solent autem omnia vomitoria adhiberi tepida, sic enim relaxandi ventriculum vim habent. Hæc de particulari calculorum euacuatione dicta sufficiant; modo ad vniuersales veniamus; & primo ad sanguinis missionem.

DE

DE PHLEBOTOMIA in calculo facienda. Cap. IIII.

EVacuatio, quæ venæ ſectione fit, ab ea plenitudine indicatur, quę ſanguinis in corpore, reperitur. Cum vero tempus morbi duplex ſit, alterum extra acceſſionem, alterum vero in acceſſione conuenit ſanguinis miſſio etiam extra ipſam acceſſionem, ſi multus abundet, aut craſſus. In acceſſione vero, ſi illa fuerit vehementiſſima, numquam non facienda, dummodo vires valeant: nam (vt docet Hippocrates) morbo exiſtente magno cum virium robore ſanguinem mittere oportet, atque illum aliquando vſque etiam ad animi deliquium; maxima vero propria eſt, hæc euacuatio calculi renalis; nam quæcunque pars dolet, aut calet, & tenditur, ad ſe ſanguinem allicit, & inflammationem concitat. Graui igitur exiſtente malo, dummodo conſtet virtus, non pueros, non ſenes, ſed neque greuidas mulieres excipies: hęc enim non ſanguinis miſſionem ſed illius multam quantitatem renuunt. Nam ſi quod auxilium vnquam ſanitatem reſtituit, hoc ipſum fuit ſanguinis miſſio. Quod vero attinet ad quantitatem euacuationis, illa non tanta eſſe debet, quanta plenitudo poſtulat. quia lapidem (vt ait Galenus) non plane ſtatim eximere poſſumus; pręſertim cum magnus is eſt: vna enim cum ſanguine ſpiritus excernitur, quo excreto totum corpus refrigeratur, & virtus languet; quæ vel ſola, vel maxime morbum curat. Quòd ſi non admodum vrget malum, vel æger ætate ſit confectus, non illam quę per venæ ſectionem, ſed quæ per crurum fit ſcarificationem, ſanguinis miſſionem moliemur: hæc enim, atte-

Lib. acutorum.

ſtante Galeno, proxime accedit ad illam, quæ fit ex brachio; aut etiam per hirudines ano admotas, quæ euacuatio in renali calculo eſt conuenientiſſima: quoniam
6.apho.11 in ea naturam imitamur (vt ait Hippocrates) melancholicis, & nephriticis hemorrhoides ſuperuenietes bonum. „ „
Tempus mittendi ſanguinem, vbi neceſſitas vrget, omne eſt aptiſſimum; nam vrgente admodum malo, occaſio arripienda eſt, quæ volucris admodum eſt in medicina. Proinde nec cibus, nec cruditas aliqua in magno malo remedium hoc retardare debent. Sumitur igitur materia ad hoc auxilij genus ab ijs ſolum, quæ extra admouentur: quę ſecandi cutim vim habent, aut ora venarum aperiendi. Cæterum locus, qui ſecari debet vbi vena fuerit cruris eſſe debet, iuxta id, quod aſſerit Hippocra-
6.epidem. tes, Poplitem inquit ſecare. Cum autem duplex ſit vena poplitis, vna interna, altera vero externa: illam eligere oportet, quæ per interna repit, iuxta ſententiam eiuſdem
7 aphoriſ. 48. Authoris. Stranguriam & diſuriam torexis, & venæ ſectio ſoluit; ſecandæ autem ſunt interiores. In morbis „ „
6.epidem. namque, quæ infra ſeptum tranſuerſum ſunt (ait Galenus) ſecandæ ſunt crurum venæ; veluti brachiorum, ſi partes ſupernę infeſtētur. Multi tamen Medicorum prius reuellendum à brachio, deinde deriuandum ad crura eſſe aiunt; præcipue copia ſanguinis abundante: nam niſi ita fiat, ſequi, inquiunt, vt ad locum affectum materia concitetur. Sed non concludunt: quia ſemper ab inferiori loco ſanguinem mittere oportet, per quem, non ſolum reuulſio, ſed etiam euacuatio ſit. Quemadmodū enim vrgente lateris dolore, & ad clauiculam vergente, iubet
Lib.acutorum. Hippocrates, miſſionem ſanguinis ex eodem latere ob venarum communicantiam. idque quotidie fit cum magno, & citiſſimo languentium commodo. nec veretur tractionem ſanguinis ad locum affectum. Ita vigente calculi dolore à crurum venis ſanguis detrahi debet, ob magnam

gnam communicantiam, quam cum renibus, & vesica habent; sunt enim crurũ venæ soboles magnæ illius quæ per dorsum repens, emulgentes efformat. Cæterum poplitis vena ob secantium imperitiam si tundi non possit, ad illam, quæ in talo est, ex parte interna te conferas. Quòd si æger non ita validus sit, nec ita vrgeat accessio, venæ sectionem dimittes, & purgatione contentus eris: de qua iam iam sermonem instituo.

DE PVRGATIONE in calculo facienda. Cap. V.

SI post sanguinis missionem adhuc humores in corpore multi maneant, vel si ob aliquam vrgentem necessitatem sanguinis missio fieri nequit, vel quod accessio non multum infestet, purgatione contenti erimus. est autem purgatio euacuatio, quæ sensibiliter, & inæqualiter corpus exhaurit. Si autem vtrumque remedium faciendum est, à sanguinis missione auspicandum: nam post illam purgans medicamentum venas, & arterias inanes, insuperque corporis regiones inuenit; Quo fit, vt absque vllo impedimento in totum corpus penetret ad attrahendum succos, facillimeque fiat humorum euacuatio per vasorum spatia, & fusionem, tenuitatemque succorum. Nam si dum vasa plena sunt sanguine, medicamentum dederis, non poterit ob plenitudinem in corpus deferri; vnde fit, vt sistatur, & nihil efficiat. Purgantur autem calculosi tum per os, vomitum, tum per aluum. De illa quæ vomitu fit, abunde dictum est superius. Cæterum humores euacuandi

erunt

erunt pro eorum redundantia, sic vt qualia oportet, pur-
1. de morbis. gentur. Quantitas autem describi certa non potest, quia »
differt natura à natura, & corpus à corpore, & tempus à »
tempore, & affectio ab affectione, vt ait Hippocrates. »
Illud tamen animaduertendum, quòd accessionis tempore valida medicamenta sumere non oportet, quòd ęger laboribus fractus, ea ferre nequaquã poterit. Ideo ad bilem purgandam non transcendes eo tempore cassiã, mannam, aloem, syrupum rosaceum, rabarbarum, electarium deaprunis, de psillio, de succo rosarum, & diaphiniconem. Ad pituitam vero mecoacam, agaricum, diaphiniconem vel indum electarium. Sicuti ad atram bilem senam, polipodium, epitimum, fumum terræ, hamec, & diasenam. ex ijs leuiora assumenda quo dolores urgentiores fuerint, valentiora, quo minores. extra accessiones, ad valida medicamenta transire poteris, colocynthidem scilicet, scamoneam, elleborũ, euphorbium, hieras illas Hermetis, & Archigenis. Quantitas autem vt dixi, non describitur à me, quia id effici non potest exacte: nam experientia huius rei magistra est. Totum vero, quod in hoc negotio quantitatis medicamenti, dici potest, per hęc verba magnus Hippocrates protulit:
1. aph. 23. Quæ euacuantur multitudine metienda non sunt, sed si »
quæ oportet, vacuentur, & facile ferant: Atque vbi ad »
animi deliquium educere conuenit, vacuandum, si ęgro- »
tus par esse possit. Solet autem fieri purgatio non nisi cõ-
1. aphoris. 22. cocta materia; nam concocta, maturaque mouere opor- »
tet, non cruda nec per initia, nisi suopte cieantur impe- »
tu. At in accessione calculi, veluti in magnis maximisque doloribus fere turget materia semper. Ideo quam-
4. aph. 10. primum vacuandum. iuxta illud Hippocratis, purgandũ »
in valde acutis, si ad sui excretionem materia inuitet eo- »
dem ipso die, differre enim in talibus malum: Nam licet »
ante purgationem fluxilia corpora facere oporteat, id de

materia

materia intelligitur, quę quieta est, non de ea, quæ mouetur, & turget. Sumitur autẽ purgationis materia maxime ab ijs, quæ intus sumuntur per os, qualia sunt prędominata medicamenta. Sumenda vero sunt omnia in forma liquida in aliquo liquore dissoluta, seu in substantia, seu infusa adhibere velis: Quoniam calculosi corpus siccum est. Est autem liquor accõmodatus lactis serum, vinum album tenue, decoctum florum, & fructuum, aut magistrale dictum. His igitur euacuatis per hunc modũ (quod primum in curatione erat faciendum) nunc ad secundum veniamus, quo vias emolliendas esse diximus, qno facile pellatur lapis partibus cedentibus.

DE EMOLLIENTIBVS. Cap. VI.

LAxantia, & emollientia, quę ideo calculorum affectibus necessaria esse diximus, quòd vias relaxent, dilatentque, & doloris vehementiam mitigent, modice calida sunt, cum partium tenuitate. Sumiturque ad hanc intẽtionem materia, tum ab ijs, quę intra corpus sumuntur, tum ab ijs, quę ambiunt. Sunt igitur in primis olea, anethinum, amigdalinum, camomælinum, sesaminumue, qnorum vnc. 6. calidę per os sumi poterunt. Adsunt & iura pinguia assumpta in hanc intentionem, vel vti resina, terebintina elota ad vnc. 1. cum sacharo, quę pręterquam quod emolliendi vim habent, renes mirabiliter expurgant. Poterunt & eadem olea pura clysteribus per inferiora assumi ad libram, calida; quę magno adiumento esse solent; quia diu multumque in intestinis retinentur. Veluti quæ

e iure

e iure pinguis capitis castrati fiunt enemata. possunt & prędicta olea per siringam ad vesicam transmitti; quo latę, & molles fiant partes illę, dolorque leniatur. Ab extrinseco autem inter mollientia,& laxantia, doloremque soluentia, balneum, seu puri olei,seu dulcis aquę, in qua bulliant altea, malua, parietaria, camomilla, melilotũ anetum, bettonica, origanum calamentum, abrotanum; altęæ radices, semina lini, fœnugræci, finiculi anisi. Debet autem sedere in aqua vsque ad mammas. Vel ex eodem fomenta parari poterunt per spongiam, vel vesicam bouinam, quæ accommodatissima est, prædicto decocto referta cum oleis camomelino, anetino, aut sesamino. Debet autem tegi fomentum ipsum, quo magis duret, & melius pars foueatur. A balneo & fomentis ad vnctiones veniendum, quę ex prædictis oleis calidis fieri poterunt. nec non ex adipe anseris, caponis, aut anatis, veluti ex butiro. adsunt & emplastra, quorum vsus in calidis affectibus minus probatur. Cum vero hęc emollientia virtutẽ prosternant, ideo non perpetuo illis vtendum, sed per interualla: interim tamen natura roboranda, quo contra morbum insurgat. De roborantibus igitur nunc dicendum.

DE ROBORANTIBVS. Cap. VII.

Roboratur natura, tum ijs, quę temperiem corpori afferunt, tum ijs etiam, quę calidum innatum augent. Quod potissimum nutrimentum præstat. exhibendum igitur tale est, quale ab ipsa facile confici possit, quodque ei quam familiare sit, iuxta

iuxta illud Hippocratis, paulò peior, seu suauior cibus, & potus, meliori quidem, sed ingrato præferendus. de qua re abunde pòstea dicemus. calidum igitur innatum augent, paucus cibus, quies, somnus, vnctiones, frictiones, clysteres, mens hilaris. atque non modo vniuersam naturam roborare oportet, sed partes affectas, vt renes, & vesicam. renes igitur roborant absinthium, plantago, parietaria, semina quatuor frigida cucumeris, cucurbitę, melonis, citroli, spica nardi, rosa, crocus, radices apij, absintij, asparagi, aristolochia, lilium, terebintina, quę tum extra, tum intra assumi poterunt. Quæ & eadem vesicę roborandæ sunt accommodata, & emollientibus miscenda sunt. Hęc de roborantibus, Nunc ad illa, quæ lapidem pellunt transeundum. 2. aphoris. 28.

DE IIS QVAE LAPIDES *è corpore pellunt. Cap. VIII.*

Corpore euacuato, vijsque rarefactis, & emollitis ad ea accedendum, quę ciendi vrinas vim habent, & lapides abradendi. Quorum materia potissimum ab ijs, quæ per os sumuntur, dependet. Cæterum quæ vrinas cient multipliciter id efficere possunt: quædam enim vrinam mouent, quòd plurimam aquosam materiam corpori suppeditēt, quam cum renes trahunt, simul etiam educunt humores in venis contentos, qui cum ea miscentur. hoc pacto vina alba, & aquosa dicuntur per vrinas corpus expurgare; ac proinde illa calculosis sunt apta. alia vero sunt, quę idē præstant abstergendo quæ in renibus, atque etiam in vasis continentur. Quod facit terebintina; alia vero sunt,

quæ tum abſtergendi facultate, tum quod plurimam materiam ſuppeditent, corpus per vrinas expurgant. Id quod faciunt aquæ ſponte naſcentes, nitroſæ, & ſalſæ, id efficiunt, eo quod alliciant humores noxios familiaritate ſubſtantię, & eos ducant per vrinæ vias. qua ratione reubarbarum, caſſia, bilem expurgant per vrinas: alia vero dicuntur vrinam prouocare; quòd pituitoſos humores in venis contentos fundant, extenuēt atque in aquoſum humorem degenerare faciant. Quod efficiunt omnia inſigni caliditate prędita. de quibus ſolum videtur tradere pręcepta Galenus, quæ in hac affectione minime conueniunt: ſanguinem enim nimis adurunt, ac craſſum reddunt; quia caloris vehementia (referente Galeno) humorem ſeparant à ſanguine. At ſi quando ijs vti velis, raro, & per interualla fiat, oportet. ex tertio autem genere vrinas pellentium præſtātiſſimum eſt medicamentū deſumptum ex aquis ſponte naſcentibus; qualis eſt porretana, Villæ, Tetuccij, quę & probatiſſima eſt: hęc enim non ſolum lapillos abradit, & ſecum trahit, ſed etiam pituitoſos humores è ventriculo, & inteſtinis abſtergit: atque vtrique malo, quo laborare ſolent colici, & Nephritici, ſuccurrit. bibitur autem hęc aqua omni tempore anni, cum vrget neceſſitas, calida, quantum fieri poteſt, mane ieiuno ſtomacho ad libras quatuor plus minuſue. Continuata potione per ſpatium vnius horę nam ſpatio quatuor dierum calculum exire facit; maxime ſi in renibus extiterit, ac in illorum cauitatibus: quia ille, qui in ſubſtantia illorum continetur, non niſi naturæ vi educi poteſt. Eſt & in balneo Piſano ad radicem montis aqua probatiſſima, & experta, quę facile tota per vias vrinæ tranſit, quæ (vt puto) ad calculum ſuperat etiam aquam Tetuccij. Sunt autem quidam homines, qui has aquas cum difficultate reddunt, quibus nocumentum nō paruum inferunt. Proinde ſi quis nouus ſit in illarum aſ-

ſumptione, corpore prius expurgato, miſcenda ſunt, quę tranſitum adiuuent, vt oximel, aut mel roſaceum. itemque prima die paucam aſſumant quantitatem, quę ſi facile reddatur, pergant; ſi vero in ea reddenda multa ſit difficultas, abſtineant. Ab ijs item quæ per os ſumuntur, aqua frgida, ſi calidum ſit ægri corpus, ſitiſque vehementer infeſtet, & calidæ aſſuetus, ſi aceruatim ægro bibenda exhibeatur calculo renali laboranti, ſolet, renibus roboratis, ipſum foras pellere. Quæ non eſt exhibenda temere, & in corporibus pletoricis ac excrementoſis, tum vbi viſcus aliquod debile affectum eſt. Adeſt & lignum dictum renale (referente Manardo) ex India delatum cuius ſciſſuræ in aqua per horam infunduntur, qua bibita aqua vel per ſe, vel cum vino, mirabiliter vrinas ciendi vim habere, dicit. Nec non & aqua ligni, quod ſaxafras nominat. Ab ijs vero, quæ nos ambiunt, parari poſſunt & balnea, & vnctiones, vrinas cientia. Refert autē Manardus, lapidem quendam afferri ex India, quem vocant della hijada qui exterius applicitus, dolores ſedat ſchiadicos, & nephriticos, nec non vrinas pellit, atque arenulas, quē multi cum iuuamento ſe experiri aiunt. Ab ijs vero, quæ à nobis aguntur pellendi lapides vim habent motus, qui per aſcenſum, & deſcenſum ſcalarum fit; nec non equitationes, vectioneſque; ſed moderatæ, ne renes inflammentur. At poſteaquam de ijs, quę vrinam cient, mentionem fecimus, bena ſe habebit hic ex Dioſcoride afferre, quæ id efficiunt, è quibus, quæ tepidiora ſunt, ſemper ſunt eligenda.

Catalogus vrinam cientium medicamentorum ex Dioſcoride.

ACori decoctum potum. Mei radices ex aqua decoctæ vel tritæ citra coctionem potæ.

Nardus { Indica / Celtica / montana } potui data.

Cardamomum ex vino hauſtum.
Aſarum bibitum
Phu ſicca pota
Malabatrum potum
Caſſia in potu hauſta
Cynamomum potum
Coſtus ebibitus
Iuncus odoratus in potu
Calamus odoratus cum granis & apij ſeminibus ſumptus.
Helenij radicum decoctum potui datum.
Crocogma potum.
Pinæe nuces purgatæ, comeſæ aut cum paſſo vel cucumeris ſemine potæ.
Lentiſci decoctum hauſtum.
Terebinti fructus comeſtus.
Reſina omnis pręſertim terebintina hauſta.
Cupreſſi folia ex paſſo, & exiguo mirrę pota.
Cedrides deuoratæ.
Lauri foliorum decoctum in diſſeſſionibus albæ populi cortex pondere hauſtus.
Poliuri foliorum, & radicum decoctum in potu ſumptũ.
Phillereæ folia pota.
Ladanum ex veteri vino hauſtum.

Oleę

Oleæ Aetiopicæ ac nostratis lacrima potui data.
Glandes in potu sumptæ.
Palmę inuolacri decoctum bibitum.
Punicę acidę succus potus.
Cerasi gummi haustum.
Amygdalæ amaræ lacrima bibita.
Erinaceus marinus in cibum sumptus.
Erinacei terrestris caro inueterata in aceto mulso pota.
Vermes terreni & cum passo poti.
Mel haustum.
Ptisana hordeacea deuorata.
Zythum ex hordeo paratum potum.
Cicerum decoctum bibitum.
Erui decoctum haustum.
Lupinorum radicum decoctum bibitum.
Raporum cauliculus elixus in cibum.
Raphanus comestus, & eius semen potum.
Siseriæ radix in cibum accepta.
Asparagi breui coctura elixi, & in cibum propinati.
Sion quoquo modo sumptum.
Cucumeris semen potum.
Erucæ vtriusque semen bibitum.
Dracunculus minor haustus.
Hortensis smilacis siliquæ cum semine elixæ.
Asphodeli radix pota.
Bulbi vomitorij decoctum potum.
Porrum domesticum, & siluestrę comestum.
Cæpa decocta in cibum sumpta.
Allium in cibum sumptum.
Caparis succus quadraginta diebus potus.
Anagalidis succus bibitus.
Calamintæ decoctum potum.
Saluiæ decoctum haustum.
Crocodili semen bibitum.

Thymi decoctum potui datum.
Thymbræ decoctum bibitum.
Serpillum in potu sumptum.
Ruta quoquomodo modo sumpta.
Spinæ albæ radix pota.
Acanti radices potæ.
Ononis radicis cortex ex vino hausta.
Eringij radix pota.
Absintium potui datum.
Hisopi decoctum in potu sumptum.
Origanum haustum.
Tregorigani decoctum bibitum.
Ruta siluestris pubi illita.
Ligustrici semen, & radix pota.
Pastinacæ erraticæ semen haustum.
Cari semen potum.
Aethi comæ, & seminis decoctum bibitum.
Apium crudum coctumue in cibo sumptum.
Petrosellinum in potu haustum.
Fœniculi decoctum potum.
Nigella pluribus diebus bibita.
Polij montani decoctum potui datum.
Artemisiæ decoctum in sessionibus adhibitum.
Anthemidis decoctum haustum, vel dissessionibus additum.
Lithospermi semen ex vino albo sumptum.
Rubiæ radix pota.
Conchitis radix ex vino sumpta.
Hippericon bibitum.
Bettonicę folia pota.
Periclemini semen haustum.
Saxifragia potui data.
Xiridis radix trium obolorum pondere bibita, sed seminis vis longe maior.

Iunci marini ſemen frixum, ageratum ſuffitum.
Veſicariæ rubentes acini folliculis incluſi deuorati.
Solani ſomnifici ſemen potum.
Spartij ſemen deuoratum.
Vitis albæ cauliculi teneri decocti, & deuorati.
Cytiſi decoctum potum.
Dauci ſemen hauſtum.
Coris ſemen in potu ſumptum.
Aequiſeti ſuccus potus.
Vmbelici veneris folia cum radicibus manducata.
Aſtragalli radix ex vino ſumpta.
Hiacinti radix bibita.
Vitis nigræ viticulæ primæ, coctæ, comeſtæ.
Lainæ daphnes ſoliorum ſuccus ex vino ſumptus.

Vinum { cydonites, hyſſopites, ſcillinum, abſintites } potum.

Aqua mulſa in potu data.

Hæc ex Dioſcoride, vrinam ciendo, lapidem pellere ſunt apta, nunc ad ea, quæ frangunt, & diſſoluunt, tranſeundum.

DE IIS

DE IIS, QVAE LAPIDEM frangunt, ac dissoluunt. Cap. VIII.

NOn defuere, qui negauerint lapides renum, & vesicæ posse vlla ratione dissolui, sed his contraria est antiquorum authoritas, nec non experientia. Verum equidem est, vesicę calculos magna cum difficultate solui posse, at renales, vt pote, molliores, minoresque, atque calidiori loco contenti facile & à natura, & medicamentorum ope dissoluuntur. Adscribemus igitur in primis remedia ab ijs sumpta, quæ deuorantur Medicorum experientia comprobata; quorum quædam à propria substantia; nonnulla vero partium tenuitate lapides atterunt, abraduntque impactos. Sunt autem hæc medicamenta non semel, aut bis, sed pluries assumenda: sic enim pręstabunt, quod promittunt. Interim autem dum exhibentur, renes, & vesica fouendi sunt. balneis, fomentis vnctionibus, quo faciliori negotio operentur. nec non liquore aliquo tenium partium, quale est vinum album vinosum, propinanda sunt. Hoc enim vinũ (ait Hippocrates) ad vesicam » magis penetrat, quàm alterum, & cum vrinam moueat, » maxime in ijs morbis proderit. Si quis vero experiri ve- » lit remedium lapides frangens, illos in vinum infundat, in quo dissolutum fuerit medicamentum. Si enim dissoluantur, sperandum est, id quoque in corpore euenturum. Subijciamus igitur Medicorum experimenta.

Lib. acutorum.

Hippo-

Hippocratis experimentum ex lib. de natura muliebri.

» SI virgo lapide laborauerit (inquit ille) semen radicis
» Aethiopicæ in vinum ad decem dies dato, & bis in
» die multa calida lauato. Hæc ille. Sed quæ nam sit hæc radix non valde constat. Caluus laseris radicem vertit. Expertum tamen habeo vinum, in quo per noctē raphani radices fuerint maceratæ, matutino tempore per aliquot dies exhibitum, lapidem dissoluere.

Aetij experimentum ex sermone 3. cap. 11.

» PRius (inquit) quam ad alia progrediar, vnius simpli-
» cis pharmaci mentionem faciam, quod perfectam af-
» fectionis destructionem promittit, & quodāmodo ad ea,
» quæ ex proprietate totius substantiæ operationem faciūt,
» accedere videtur. leporis pellem in ollulam conijce, & in
» furnum demitte, atque, vbi vsta fuerit, vt probe conteri
» possit, acceptam tere; & ex ipsa cochlearium ieiunijs in
» solio calidæ aquæ prębe. Si vero velis experimentum
» pharmaci accipere, ex eo in vinum conijce, & in vinum
» item lapidem in flumine acceptum inijce, & contectum
» per paucas horas sine, & in gummos lapis dissoluetur.
Hæc ille.

Secundum eiusdem expertnm.

» SAnguis hircinus ad nephriticos tum ad calculosos pręse-
» sens est remedium: nam & preexistentes lapides sol-

uit, atque ita per lotium excerni illos facit, vt etiam alij ,, amplius non gignantur. præterea & dolorem sedat. cum ,, vua igitur maturescere cæpit, ollam nouam excipito, & infusa in ipsam aqua, donec terreum deposuerit, coquito atque accepto è grege hirco ætate matura plus minus quatuor annorum, eum mactato, eiusque sanguinē medium olla excipito; ita vt qui primum effluxit, itemque postremum, penitus relinquas. Medium autem inspissari sinito, & in olla situm, per acutam arundinem in multa frustra dissecato, indeque reticulo denso, aut linteolo raro, aut cribro arctiori contectum sub dio exponito, vt insoletur, ne roscidus fiat; cauendo, ne imbre comadescat. Porrò vbi exsiccatus fuerit, eum diligenter terito, & in pixide obseruato, ac remittente malo. coclearium plenum cum passo cretico exhibeto. Cognominatur autem pharmacum hoc, teuchir, hoc est manus Dei. Huius & nos (inquit Philagrius) in breui tempore non aspernandum periculum fecimus. Aliquando autem odoris commendandi gratia, parum folij, aut amomi, aut similium admiscemus. ego hoc pharmacū cum trogloditide passerculo permixtum cuidam penitus nihil lotij eijcienti post magnos dolores exhibui, & permagnum lapidem extritum ab eo expuli. cui attestatur Alexander Trallianus, qui ex sanguine hircino, cum mirrha zenzibere, & mirto calculum pręgrandem se fregisse ait.

Tertium Aetij expertum.

Est autem troglodites passerculus appellatus, iuxta sepes, & muros victum quęritans, estque hoc animalculum omnium auicularum minimum, ea excepta, quę regulus appellatur, in multis pręterquam quod in auri-

auricolores pinnas non habet. eſt etiam hic paſſerculus regulo paulo maior, caudam ſemper ſubrectam, & albo colore interpunctam habet. magis item garrulus, quam regulus habet, iuxta ſummum alæ lineamentum cinerei coloris. breues item volatus facit: naturalem autem vim omnino admiratione dignam habet, ita quòd ſale conditus crudus cibo exceptus, morbum perfecte ſanat, & noui quoſdam ob illius vſum numquam amplius ab affectione vexatos. exhibetur & cinis paſſerculi combuſti per ſe, aut modico pipere admixto. licet & melle coctum exceptum in promptu habere proderit, & aſſatos edere integros.

Quartum Aetij expertum.

ALliorum vnguiculos, ſiue nucleos ſeptem, piperis grana nouem contere ſimul quam tenuiſſime, & cum vino albo veteri adſtringente pro vna vice in balneo bibendum præbe, vbi ad calidum eius locum fuerit ingreſſus, à dolore quidem hoc ægrum liberat; aliquando autem & poſt vnicam potionem exigit.

Quintum eiuſdem expertum.

ALiud, quod calidioribus præcipue conuenit, ex portulaca ſuccum exprimito, eumque exſiccatũ in catapotia redigito & 3. vnam exhibeto. ad miraculum vſque lapidem per vrinam pellit; vel cucurbitam aridam exure, & cineris cochlearium vnum, vt velis, bibendum præbe; aut catapotia eius efformato, & exhibeto, celerrime per lotium calculum extrudet. Si vero mitridati cõ-

poſitione abundes, eam quæ ſcincos admixtos habet, & cum phu decocto prębeas. lapidem educit,& eſt expertũ.

Sextum eiuſdem expertum.

ANdromachi antidotus ad calculos, quę paulatim cõfringit, & extrudit lapides, donec veſicam expurget, & perlucidum lotium procedat; & quod maximum eſt, ita perſanat, vt ne imposterum gignantur. habet autem hoc modo. ſeminis dauci, aniſi, cucumeris decorticati, apij, petroſellini, mirrhę, cuiuſque ſexquidrachmam. caſſiæ, cinamomi, nardi, celticæ, drachmam vnã, trita aqua ſubigito, & ad paruorum lupinorum formam redigito. Ieiunis autem quotidie per dies triginta cum aquæ ciatis tribus exhibeto.

Septimum eiuſdem expertum, optimumque remedium.

ARchigenis. ſpicæ nardi, ſeminis apij, dauci, cuiuſque drachmas quatuor, aluminis ſciſſi drachmam vnam, cinamomi, caſſiæ floris iunci odorati, cuiuſque drachmam vnam, croci obolos tres, mirrhæ tantundem trita cum vino exacte ſubige, & cum vino mulſo obolum vnum præbe, præclarum (ait) huius pharmaci experimentum feci; neque pręſtantius aliud reperias, neque ad huiuſmodi affectionem deſtruendam, neque ad lapidis coactionem prohibendam, neque ad iam compacti attritionem, neque ad eductionem, & repurgationem limoſę in vrinis fecis, coadiuuante præſertim dieta; quæ potiſſima pręſeruatiuæ facultatis pars eſt exiſtimanda.

Octa-

Octauum eiusdem experimentum.

ARchiginis hoc est celebre, & clarum, qua antidoto vtebantur Philonius, & Iustinus. ℞ spicæ nardi drachmas decem, croci drachmas octo, mirræ drachmas quinque, castorij drachmas quatuor, floris iunci odorati, cinamomi ana drachmas quatuor, costi drachmas 2. scordi, pollij, cuiusque drachmas tres, asari drachmam vnam, & obolos quatuor, mei drachmam vnam, piperis albi longi, dauci, petrosellini, opobalsami, rosarum siccarum ana drachmam vnam, carpobalsami obolos quatuor, excipe melle despumato, & fabæ magnitudine cum vini mulsi diluti ciatis duobus, aut in aqua calida bibendum præbe.

Nonum eiusdem.

PHarmacum lapidem in renibus atterens, ita vt vna die commoditatem suam ostendat. ℞ abrotani drac. 3. croci drac. 8. herbæ antillidis drac. 16. foliorum rutæ viridium drac. 32. probe contrita in pastillos digerito, & ex illis drac. 1. cum aceto mulso præbeto. Vtere ipso assidue: mirum enim quantam vtilitatem præstet.

Auicennæ expertum.

MEdicamen forte, quod experti sumus. ℞ cineris vitri, cineris scorpionum, cineris radicum caulium, cineris leporum combustorum lapidis, spongiæ, sanguinis hirci exsiccati, contriti, cineris corticum oui, de quo pullus egressus est, lapidis iudaici, gummi nucis, acori

partes

partes æquales, petrosellini, dauci, pulegij, gummi arabici, seminis alteæ piperis, omnium partem vnam, & semis cum melle conficiantur; cuius dosis sit vsque ad aureos duos, vt supra cum aqua tribuli decocti, & hoc etiã conueniens est ei, qui in vesica est extrahens ipsum similem luto albo.

Secundum eiusdem expertum.

MEdicamentum vltimum sedans dolorem, extrahens lapidem ℞ apij campestris vnc. 1. ciperi Aegyptiacæ, spicæ aromaticæ, seminis papaueris albi, seminis acori ana vnc. 1. & semis, lapidis iudaici, macedonici ana vnc. semis, conficiatur cum melle, de quo sumatur magnitudine nucis cum vino.

Tertium eiusdem ab ijs, quæ extra adhibentur.

ET Ruffus quidem dixit, quòd plurima balneatio in " thermis sulfureis frangit lapidem. Et hoc fortasse fa " cit peruenire ad hoc, quòd quædam aquæ calidæ, quę " quandoque vlcerant cutem, quando ponantur in eis me- " dicinæ lapidis, & submergitur in eis pannus, & ponitur " supra locum lapidis. resoluit ipsum. & ego iam expertus " sum res huius generis. hęc Auicenna. in cuius confirma- " tionem aiunt balneum esse in terra laboris dicta in Neapolitana regione, quod mirabiliter calculos frangit per ingressum.

Galeni

Galeni remedium ex decimo de compositione secundum loca.

» MEdicamentum calculos frangens, ita vt non rena-
» ſcantur ℞ caſſiæ, piperis albi, ſeminis paſtinacæ,
» aniſi, ſeminis papaueris, ſpicæ nardi ana drac. 2. ſemi-
» nis apij, turis, ſtoracis, iridis, illiricæ. amygdalarum
» amararum, aſari ana drac. 3. mirræ mineæ drac. 4. mellis
» attici, quòd ſatis eſt. conficito, & quotidie exhibeto nu-
» cis ponticis magnitudine, ex aquæ ciatis tribus.

Raſis experimentum ex libro ad Almanſorem cap. de calculo.

LApidi vero, qui eſt in veſica confectio hęc vtilis exiſtit, & eſt optima ad frangendum lapidem, etiam cũ fuerit vetuſtus. Ego quoque iam fregi cum ea lapidem magnum in minori ſpatio quadraginta dierum. ℞ carpobalſami, ſeminis raphani, dauci, corticum, radicis oppoponacis, amigdalarum amararum, ſaxifragiæ, ſchinanthi, ciperi, ſpicæ indæ, caſſiæ ligneæ, ſcolopendriæ, gentianæ, ariſtolochiæ. carui agreſtis, ammoniaci, ſagapeni, bdelij, piperis, acori, omnium partes æquales. gummi in oleo balſamo malaxentur, & ex eis alię ſpecies conficiantur, ex quibus informentur pillulæ, & ſumatur ex eis in die drach. 1. cum apozemate de ſeminibus. & quandoque ſeptima pars 1. drachmę cineris ſcorpionum eis addatur. Cinis vero de ſcorpionibus hoc modo fit: mittantur in ollam nouam, quę bene oppilata tegatur, & ponatur in furno ſuper laterem, in quo ſit mediocris

calor.

calor. inde tracti à furno, pulverizentur, & reponantur in vase vitreo. cęterum apozema de seminibus fit ad hũc modum. recipe seminis ameos liuistici carui apij, omnium partes æquales, coque in aqua ad consumptionem mediæ partis.

Puluis iunioris cuiusdam expertus, quem ad miraculum laudat.

AIt igitur, si vero processerint arenæ, aut etiam cum dolore in vrina apparuerint puluerem hunc propinabis, quo omnes qui fere prę dolore mori videbantur, liberati fuere: nam extrudit calculum à renibus, nullum inferens nocumentum; quem etiam pręgnantibus exhibui, & in Dei nomine liberatæ sunt; eumque pro secreto hucusque seruaui. Nunc autem placet mihi pro hominum vtilitate manifestare. puluis autem sic habet. ℞ seminis petrosellini, radicis eiusdem ab anima mundatæ ana drac. 4. floris cardi, quem stellatum appellant, à spinis stellatis drach. 8. quæ tantum separata in furno lento desiccentur donec eadem videas posse triturari; deinde ab igne auferes, & vnaquæque separatim triturabis. quibus trituratis vnus fiat puluis, de quo capias duos scropulos in vino albo.

Cardani expertum ex libro de tuenda sanitate cap. 31.

ALiud a me expertum, quo confregimus lapidé magnum, nec a[illegible] minorem in Bernardo Gẽmario, primum

primum misimus sanguinem semel à cubito, inde à talo: aderat enim febris, & plenitudo; inde cum hiera, & cassia nigra eum purgauimus, sæpius iam adhibitis anematibus. secunda die exhibui hoc medicamentum. ℞ succum duorum limuniorum ter colatorum, oximelitis. scilitici vnc. 1. vinaceolæ vnc. 2. radicum cardi fulonum, aut vulgaris in clibano siccatarum, & in puluerem redactarum drach. 2. misce, & calidum propina.

Secundum eiusdem ex 4. Aphorimorum 79.

CVm duo renum doloribus aliquandiu excruciati essent, alter erat sacerdos, alter autem mercator. Sacerdori vinum gramineum exhibui, ac tertio post die lapillum ossi dactili similem, sed breuiorem eiecit (fit vero gramineum vinum in hunc modum, graminis radices contusas in vino albo potenti infunde per noctem & inde mane excolato, & calidum exhibe). Mercatori Alexandri medicamentum quod ex sanguine hircino, & mirra constat, & calculum post quindecim dies eiecit.

Fauentini experimentum ex practica cap. 44.

AD lapidem exterminandum expertum & si patienti dabis infrascriptum potum non transibunt sex horæ, quòd proijciet calculum ℞ corticum radicum raphani fortissimi vnc. 1. vini albi odoriferi vncias 8. stet in infusione per decem horas inde coletur vinum, & tepidum exhibe.

Secundum eiusdem.

Recipe electuarij litontribon ex descriptione Nicoli drac. 3. Iustini drac. 1. misce, & detur patienti.

Tertium eiusdem ad renum calculum.

SI patiens obseruabit istum modum, curæ videlicet cum pinguedine gallinæ butiro recenti, admixta, calefacta vngens locum à supremo ancharum directe vsque ad principium virgæ cum forti frictione manu calida, post in eodem spatio applicabit duas cucurbitulas, vel etiam „ tres; illis enim attrahentibus eleuabitur, & dilatabitur „ tunica pori vritidis & sic teneas cucurbitulas applicatas „ per spatium vnius horæ, & subito remotis dabit patienti „ infrascriptum potum. ℞ seminum naponum, vrticæ ana „ drac. 2. radicum graminis, saxifragiæ drach. 3. bulliant „ in sufficienti quantitate aquæ ad consumptionem medie- „ tatis, & eius colaturam dabis patienti post cuius assum- „ ptionem dormiat aliquantisper, & videbis ipsum repen- „ te mingere lapidem. hęc ille. sed hęc operatio vrgente „ dolore facienda non est.

Aliud eiusdem expertum.

IN hora accessionis detur frequens potus. Recipe succi limonis immaturi vnc. 1. vini maluatici vnc. 3. misce, & exhibe.

Aliud

Aliud eiuſdem ſecretum bene mente tenendum in præſeruatione, generatione & diſcußione lapidis geniti.

REcipe terebintinæ vnc.4. aduratur ſuper laminam ferream ignitam, donec poſſit pulueri zari. inde ℞ prędicti pulueris drac.2. aquę ſaxifragię vnc.4. miſce, & fiat potus, qui exhibeatur patienti bis in ſeptimana. quòd ſi patiens ſic continuabit per duos menſes continuos, proculdubio prçſeruabitur à generatione calculi.

Paracelſi expertum ex lib. de tartaro.

" REcipe (inquit) oleum fellis terræ alchalizati contriti
" drach. 2. liquoris lincis ſpongię Iudaicæ cancrorum
" ana vnc.3. miſceantur, circulentur per menſem: ſumatur
" in potu, quantum velis: nam quo plus de eo bibit con-
" ducibilius eſt. & vrinam ſimul ſerua, & inuenies tarta-
" rum in magnitudine ſua. hoc (inquit) receptum ample-
" ctere, & ſequere ſuadeo; de alio enim meliori mihi non
" conſtat. hęc ille. ſolet autem hic homo enigmatice ſua proferre ideo pro hoc conficiendo remedio, conſulendi chimiſtæ, veluti pro alijs, quę ipſe ad hanc intentionem affert. Gloriatur namque, ſe morbos deſperatos eſſe curaturum. Ideo aliqua eius remedia hîc afferam; quæ tamen temere exhiberi non debent.

Secundum eiuſdem.

REcipe viſci quęrcini vncias tres, ſeminis citoniorum, de perſicis amaris ana drachm. 2. florum apulegij

ſcrop. 3. ſanguinis draconis drac. 2. mellis roſacei quantum ſufficit. doſis 3. 5.

Aliud eiuſdem.

RECipe liquoris de cantaridibus drach. 1. de radicibus aquilegij drach. 2. gallæ drach. 5. fiat mixtura cum terebintina lota.

Aliud.

RECipe colcotar rubicundiſſimi libras decem, alcool, vini drac. 8. fac mixturam in phiala ſecundum proceſſum retorti cum deſtillatione à primo vſque ad quartum diem exhibit oleum rubicundiſſimum, cuius doſis eſt vna gutta in vino mane, & ſero.

Aliud eiuſdem.

RECipe corallorum alborum drac. 1. magnetis drac. 5. hematitis ad pondus omniū. fiat puluis doſis ſcro. 1. in vino albo, & vrina patientis obſeruetur, & ſi puluis albus in fundo manet, ſignum eſt calculum teri.

Gatinaræ experimentum.

AD calculos frangendos in renibus, & veſica, ſi ſumatur puluis factus de ſecundina mulieris in potu. frangit adeo calculos, vt numquam remaneat veſtigium.

Ad re-

Ad renum calculos ex Dioscoride.

NArdus indica, celtica, montana potui data; verum cæltica cęteris præstat.
Cortices radicis lauri, & illius folia pota.
Cerasi gummi ex vino haustum amygdalarum amarárũ gummi ex passo sumptum.
Ononis radicis cortex ex vino potui datus.
Anisum potum.
Cumini siluestris semen potum.
Artemisię decoctum in dissectionibus adhibitum.
Camæ meli decoctum potum, vel fotu adhibitum.
Partenij folia hausta.
Altheæ decoctum bibitum.
Alisinatis decoctum potum.
Tribuli vtriusque, fructuum succus haustus.
Rubi radix pota.
Papaueris corniculati radicis decoctum potum.
Vmbelici veneris folia cum radice pota.
Vinum absintitis potum.
Adiantum potui datum.
Tricomanes potui data.
Vua passa alba commessa.
Melitis vinum assidue potum.
Alcionium tertium potum.

Eiusdem ad vesicæ calculos frangendos.

Cardamomum cum corticis radicis lauri drachma potũ.
Bdellium potum.
Gerasi arboris gummi bibitum.
Aspleni decoctum haustum.
Lithospermon ex vino albo potui datum.
Saxifragia illita.

Grami-

Graminis decoctum haustum.
Tragij semina pota.
Iudaicus lapis coti delimatus, & ex aqua calida potus.
Lapis spongiæ potui datus.

Hæc fere omnia remedia ad illa spectant, quæ per os assumuntur. Quòd si lapis fuerit in vesica per siringam medicamenta infundi possunt; decocta scilicet ex ijs, quę lapidem frangunt. Aliqui ex sanguine hircino suffumygium faciendum præcipiunt per fistulam argēteam in canalem virgę immissam. sed & per anum infundi poterunt clysteres, qui frangendi lapidem vim habeant. ab ijs, quæ ambiunt, balnea, fomenta, vnctiones, quæ eandem virtutem possideant.

Oleum de scorpionibus, nec non de amygdalis amaris calidum extra adhibitum frangendi calculos vim habet.

DE ATTRAHENTIBVS lapidem. Cap. X.

SI lapis nec ijs, quæ impellendi vim habēt extrahi potuit, nec ijs, quæ frangendi vi pollent; ad illius commotionem veniendum. Si igitur contineatur in renibus, vel vasis vreteribus, frictiones validæ adhibendæ ex calidis oleis; quale est anethinum, & rutaceum: hinc cucurbita applicāda primo quidem ad locum lapidis, inde procedere oportet ad inferiora per obliquam ilium positionem. Fiant & commotiones, & concussiones. Attrahunt & purgantia medicamenta; necnon clysteres acres: vbi enim retinetur vrina, conandum est, vt lapis attrahatur omni ingenio. Quòd

si in

si in vesica continetur calculus, si fuerit in vesica mulieris facili negotio extrahi poterit; etiam si sit insignis magnitudinis; quia breuem, & amplum habent vrinæ meatum. Trahitur autem immisso ferreo instrumento per siringam, Quo ingenio extractus est nuper calculus in muliere hoc hospitali iacentis oui columbacei magnitudinis. Eadem quoque ratione, sed difficilius in viris; si paruus fuerit attrahi potest; nulla tamen vis est facienda, quia vesica membrum est sensibile, atque pudendum. Quæ, vbi multum agitantur, neruorum distentiones, & mortales excitant inflammationes. vt contigit Vetio, qui cum lapidem in virgę meatu haberet impactum, magna vi, & labore extrahendum curaret, laceratum membrum concepit inflammationem. & siderationem; vnde mortuus est: tentanda enim huiusmodi operatio est, vbi lapis paruus admodum est, quique facile permeet. Quòd si nec per hoc ingenium calculus extrahi possit, ad sectionem veniendum. De qua iam sermonem instituimus.

AN SECTIO IN CALCVLOSIS admittenda sit. Cap. XI.

CVm pręnominatis rationibus calculus pelli non possit, nullum relinqui videtur auxilium pręter illud, quod à sectione petitur. hæc existente lapide, vel in renibus vel in vasis vreteribus, tentanda nõ est: Namque (vt ait Auicenna) huiusmodi operatio hominis est, qui rationem non habet: sæuissimis enim symptomatibus mors necessario sequeretur. Sed dices? Hippocrates sectionem in renum calculo admittere videtur. Qui malum curans (ait) cum dolor pres- *De internis affectionibus.*
,, serit,

ſerit, ſcamoneæ ſucco, aut ipſius radice fomento prius „
adhibito, totum corpus purgato; poſtea vero poſtera die „
duobus congijs decocti ciceris albi ſubpurgato, quod ſa- „
le iniecto bibendum dabis. Cum vero dolor preſſerit, „
multa calida lauato; & tepefactoria, qua parte maxime „
dolet, adhibeto. & ſubdit. Cum autem intumuerit, & „
eleuatus fuerit, ſub idem tempus iuxta renem ſecato. „
Hæc ille. per quæ calculi ſectionem in renibus exiſtentis admittere videtur. Verum non vult Hippocrates ſecandos eſſe renes, ſed abſceſſum, ſi fiat, ad lumborum muſculos ad partem exteriorem. Solum igitur, exiſtente lapide in veſica, aut in meatu ipſius membri, ſectio molienda eſt. Verum ſunt multa, quæ veſicę ſectionem nullo pacto faciendam eſſe admonent; ac primo, ille locus incidendus non eſt, ad cuius ſectionem ſequitur mors: ſed ad veſicæ ſectionem ſequitur mors: ergo veſica incidenda non eſt. Maior certa eſt. minor teſtimonio Hippocratis confirmatur, dicentis, veſicę vulnera, veluti cordis cerebri, ventriculi, ſepti tranſuerſi, iecoris, tenuis inteſtini, eſſe lethalia. quòd ſi mors ad illam non ſequatur (ait Areteus) fiſtula à ſectione relinqui ſolet quæ ingenuis hominibus nō eſt toleranda, perpetuum ſcilicet vrinæ profluuium, ſiue quis ambulet, ſiue dormiat; propterea de hac operatione verba faciens Hippocrates. Nec vero, ait, calculo laborantes ſecabo; ſed viris chirurgiæ „
operarijs hoc faciendum relinquam. Hæc ille. „
Sed non tollunt, quominus vrgente neceſſitate, veſica incidi debeat; nam lethalia quidem ſunt veſicæ vulnera, quæ magna ſunt adeo vt partem illius neruoſam attingant; in parte autem illius carnoſa ſectiones curationem admittunt, maxime in pueris: Quinimmo & ex ſexagenarijs multos ſuperſtites extitiſſe, experientia docet. Poteſt ergo fieri ſectio in veſica ad lapidem extrahendum, nec non etiam in membro, vbi adeo impactus in meatu vrinario

6. aphoriſ. 18.

adhæ-

adhæret, vt vrinam impediens, hominem in manifestum vitæ periculum deducat. de sectione igitur vesicæ in primis agendum; ac videndum, quando illa admitti debeat, quia non temere, nec omnibus, nec quomodocũque fieri debet, vt ait Celsus.

QVAE VESICAE SECTIONEM indicent. Cap. XII.

VBi vesicæ calculus ad illam magnitudinem peruenit, vt vrinam impediat, multosque, & assiduos parit dolores, disurias, vrigines, vigilias; nec alijs remedijs extrahi possit, sectio indicatur: quoniam extremis morbis extrema remedia comparata optima sunt. Vbi enim vnica tantum spes salutis est, licet periculosa admodum illa sit, melius est remedium experiri, quamuis periculosum; quam ęgrum morti destinatum relinquere. Sed illud considerandum an æger remedium sit laturus. Quia, quamuis omnia adsint, quæ vesicæ sectionem admittunt, si homo fuerit debilis, cacochimus, senis, lapis magnus, admodum spinosus, vesica debilis, aut etiam exulcerata; aut molienda sectio non est; aut cum prognostico, vbi vrina in totum intercipitur. Si vero homo bonam nactus fuerit temperaturam, sitque robustus, lapis non magnus admodum, nec vesicæ adhærens; ac sectorem doctum, expertum, & diligentem nactus fuerit; speranda salus est. Magna vero salutis spes ex ipsa ætate pendet; si quidem puerorum corpora cum paruo negotio secantur, & euadunt ob mẽbrorum mollitiem difficilius, qui adulti sunt licet ex his *1. aphoris.*

multi euadant, vt experientia ipsa docet. Fuit etiam qui per annorum interualla ter sectus fuit, mortuus tamen est tertia sectione, euasurus etiã tunc nisi vesica vlcerata & imbecilla iam admodũ extitisset. Cæterũ sectione facta, si dolor modicus fuerit, si somnus æqualis, si nulla febris, nec sitis, aut illa mediocria, si bona respiratio, sanitas speranda est intra septimum diem. Quòd si continua adsit vigilia, lingua arida, sitis vehemens, si venter imus tumet, si aluus hiat, si transiliens vrina, id non rodit, si dolores vehementes, si rigor adsit, singultus, si similiter ante tertium diem quædam liuida excidunt, si æger nihil, aut tarde respondet, si post quintum diem magnæ febres vrgent, si fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem iucundius est, si adueniat conuulsio, aut vomitus, lethalis euentus significatur. Ad sectionem igitur accedentes, quid in ea faciendum sit, explicemus.

QVID FACIENDVM IN sectione, & de sectionis scopis caput. Cap. XIII.

Qvatuor facienda se offerunt, secandum accidentia sectionis mitiganda, sectio curanda, & virtus toto hoc tempore conseruanda. A sectione incipientes dicimus, illius auxilia sumi ex ijs, quæ extrinsecus adhibentur. Sunt autem hæc sector, ministri, & instrumenta. Sector doctus sit oportet, ætatis quadraginta annorũ, plus, minusue. in huiusmodi operatione valde exercitatus, anatomiæ peritus. Ministri & ipsi chirurgi sint, ac iuuenes. nam (vt ait Hippocrates) impe-

„ imperitis nihil vnquam agendum committes, ne eius, „ quod male fecerint, culpa in te recidat. Instrumẽta omnia parata habeat. quę multa sunt. Primum siringa dicitur, qua exploramus internos vesicę meatus, in quibus latitant calculi. Debet autem (ait Celsus) habere quinque siringas, ad mares tres, ad fœminas duas in viris maxima quindecim digitorum esse debet, media duodecim, minima nouem. in mulieribus maior nouem, minor vero sex. sequitur secundum instrumentum, itinerarium dictum, quod dorsum habet concauum: quoniam supra illud sectio fieri debet, tertium instrumentum est nouacula, per quam fit incisio, quæ tenuis, & acutissima esse debet, vt celerrime operatio fiat. Nam sectiones, quę dolorosæ nimium sunt, confertim sunt faciendę, teste Hippocrate. Quartum instrumentum exploratorum dicunt, quod per incisionem immissum, quod in vesica continetur, adinuenit. Quintum ductor dicitur, sunt autem bini, per quorum latera sextum instrumentum, aperiens dictum, in vesicam intromittitur. septimum sunt forfices dentibus serratis ad lapidem apprehendendum, ac extrahendum. octauum duo latera dicta, quę subsidio sunt forficibus, vbi lapis magnitudinem habet insignem. Nonum dicitur frangens, quo lapis frangitur, qui integer ob illius molem extrahi nequit. Sequitur bucton, qui & verriculum dicitur trahens ad vulnus, quid lapidis, aut coagulati sanguinis in vesica remansit. Vltimum est coclearе, quo intromisso, mundatur denique vesica. Cæterum in sectione molienda, primo tempus, inde sectionis quantitas, qualitas, locus, & modus explicabitur.

Lib de chirurgi officina.

DE TEMPORE, QVANTITE, qualitate loco, sectionis. Cap. XIIII.

Tempus vel est ipsius morbi, vel ipsius anni; patet autem, quoad morbi tempora spectat, non esse faciendam sectionem, dum dolor vrget; sic enim inflammatio concitaretur; sed eo tempore, quo maxime quiescit æger. anni tempus (si morbus inducias fert) temperatum eligi debet, quale maxime est ver ipsum. ad quem relegat Hippocrates omnes difficiles curationes; sin minus ipsius autumni. Fugienda auté sunt solstitia, necnon & equinoctia per dies aliquot. vt ait Hippocrates maxime si quidé obseruare oportet magnas temporum mutationes, vt neque medicinas in illis exhibeamus, nec vramus, nec circa ventrem secemus, priusquam pretereant dies decem, aut plures, & non pauciores, periculosissima sunt ambo solstitia; maxime vero estiuum. Periculosum etiam æquinoctium vtrumque, magis vero autumnale. Vehementes igitur calores, & frigora fugienda, tempus tamen commodius est calidū, vesica enim frigida est, exanguis, & neruosa frigidum autem vlceribus mordax, & dolores insuppurabiles facit; calidum autem in quo vlcere pus mouet, magnum securitatis præbet inditium. Si vero morbus inducias nō fert, quocunque tempore operatio faciēda est: si quidem plus potest vehementissimus affectus indicando, quàm tempus correpugnando. hora vero conueniens est matutina, homine prius aliquantisper per cibato, vel per sorbitionem ouorum tremulorum, vel per buccellas vini maluatici,

Lib. de aere aqu. & locis.

5. aphoris. 21.

quo

quo minus in operatione deficiat. Quantitas sectionis à quantitate lapidis desumenda est; dummodo magnitudinem insignem non habeat. Solet autem fieri ad vnguis digiti pollicis magnitudinem: non tamen secando se extendere debet ad neruosam vesicæ partem, ne vel mors, vel fistula sequatur. Fugiendus item est ceruicis musculus, ne inuoluntarium sequatur inde vrinæ profluuium. Illud tamen Celsus animaduertit, plagam maiorem efficiendam esse, quàm calculus sit. Nam qui metu (inquit) fistulæ parum patefaciunt, cum maiori periculo reuoluũtur, quia calculus iter, cum vi promitur, facit, si non factum inuenit. Figura quoque calculi, vel asperitudo aliquid confert, ex quo & sanguinis profusio, & distentio neruorum fieri potest. Quæ si quis euasit, multo tamen patentiorem fistulam habiturus est. hæc ille. Quæ ita intelligenda sunt, vt sectio maior sit calculo mediocri tamen existente. Quãtum ad sectionis qualitatem spectat, non conueniunt antiqui cum modernioribus. Paulus siquidem, Celsus, & Auicenna sectionem transuersam faciendam, iubent. Lunata fit (inquit Celsus) ipsa plaga, cornibus ad coxam spectantibus. Auicenna vero inquit, fac super ipsum figuram tendentem ad transuersum parũper cum ingenio bono. sed moderni lithotomi rationabilius secundum villorum longitudinem sectionem faciunt. Nam facta obliqua plaga, etiam si crura simul iungas, vlcus hiat, & adapertum seruatur. vnde vrinæ stillicidium perpetuum, & fistulæ gignendæ paratur aditus. At in plaga secundum longum facta facillime vniuntur vulneris labra. locus, in quo fit sectio, varius est in viris, atque mulieribus; commune tamen illud ambo habent, vt locus eligatur, quo nec corpus vesicæ lædatur, neruosum existens, nec musculus collum vesicæ ambiens penitus incidatur, qui prope os fœmoris terminatur. locus igitur in viris aptissimus est inter anum & ossis fœmoris extre-

extremum, qui duorum extremorum medius est. Cum vero pars ea, quæ ano, & testiculis interiacet per lineam quandam diuidatur, cauendum religiose est, ne supra illam fiat incisio: Nam incisio supra commissuram (teste Auicenna) est mortalis. Declinare ergo illam tantisper oportet, & ad latus incidere, seu velis, dextrum, seu etiā sinistrum. In mulieribus autem, quas solum in maximis calculis secamus, vt ait Celsus, (nam in ijs, vbi paruus calculus est, scalpellus est superuacaneus; quia is vrinam in vesicæ ceruicem non compellit; quæ breuior, quàm in maribus, & laxior est, vnde facili negotio attrahitur) locus, vbi incisio facienda est, is est, qui inter pubis os & vrinæ pudendum intercedit; si quidem non multum, ob vteri collum, inferius descendere oportet. Nunc de sectionis modo dicendum.

DE MODO SECTIONIS. Cap. XV.

Modus comprehendit corporis præparationem, illius commodum situm, calculi ad locum adductionem, incisionem, & lapidis extractionem. Cum igitur ad sectionem veniendum est, ante aliquot diebus curandum, vt salubres cibos, paucos, & minime glutinosos assumat. Sed & in adultis venę sectio, aut purgatio necessaria fuerit, quo ab inflammatione tutus sit. Quod in magnis sectionibus obseruauit Hippocrates, qui de sectione vuę verba faciens, corpus aut purgatione, aut venæ sectione euacuandum pręcipit, ne aut suffocationis, aut hemorragię periculum subeat. Quod ad si-

Lib. prog-nost.

» ad situm spectat, Celsus in hanc formam illum describit.
» Homo (inquit) præualens, & peritus in sedili alto consi-
» dat, supinumque eũ aduersum per genua coxis eius col-
» latis comprehendit, reductisque eius cruribus; ipsum
» quoque iubet, manibus ad suos poplites datis, eos, quàm
» maxime possit, attrahere; simulque ipse suos continet.
» Quòd si robustius corpus illius est, qui curatur; duobus
» sedilibus iunctis duo valentes insidant, quo & sedilia &
» interiora crura inter se deligantur, ne deduci possit. Tum
» is super duorum genua eodem modo locatur; atque al-
» ter, prout consedit, sinistrum eius crus, alter dextrum; si-
» mulque ipse poplites suos vt attrahit, siue autem vnus,
» siue duo continent super humeros eius suis pectoribus in-
» cumbunt. In quibus euenit, vt inter ilia sinus super pu-
» bem sine vllis rugis sit extentus, in angustum compulsa
» vesica. Preter hæc etiam à lateribus duo valentes obij-
» ciuntur, qui circumstantes leuare, seu vnum, seu duos,
» qui ægrum continent, non sinunt. hęc ille. Sed recentio-
res in ea figura positum hominem alligari solent fascijs in
cruce per collum ad crura progressis. hinc tres ministros
adhibent, duos ad crura retinenda dextrum scilicet, &
sinistrum; tertius vero testiculos sursum ad pubem attra-
hat. Ita igitur homine locato lapidis magnitudinem, &
figuram explorare oportet: Nam nisi de magnitudine il-
lius certi simus, quantitas sectionis recte coniectari ne-
quit. Immissa igitur per virgę canalem siringa primo la-
pidem inueniat, inde ad explorandam magnitudinem, &
figurã leuiter circa illũ fistulam circumducat, quę & duo-
bus digitis per anũ immissis vnius manus, altera vero ad
vesicæ collum adhibita cõprehendi potest. Quòd si asper
fuerit calculus vrina cruenta esse solet, & dolores ingen-
tes: si vero lenis, vrina lactea apparet, dolores vero gra-
uantes, non multumque affligentes, aderunt. hinc lapis
ad locũ trahendus, vnde incisio fieri debet. id quod tum

ægri concussione, tum digito per anum immisso, fiet quo facto resupinetur medicus, omnia habens in se instrumenta abscondita, inde locum examinet ad incisionem aptũ, deinde itinerarium instrumentum, supra cuius dorsum sectio est facienda, per pudendi meatum immitat, & cum ad vesicæ collum deuenit, altera manu, sinistra scilicet, instrumentum teneat; altera vero anulari digito locum quærat, quem designauit, sic vt sub illum sit dorsum itinerarij (apparebit enim extensus locus) supra quem vno impulsu secet à dextro latere, si dexter fuerit; sin autem sinister, à sinistro. fiatque incisio secundum longitudinẽ, quo ad itinerarij cauum attingat: aduertens, ne dum secat, ad hanc vel illam partem declinet. Facta incisione iubeat, vt minister teneat nouaculam, & ipse exploratorium accipiens instrumentum per nouaculæ latera in vesicam intromittat, quo vrina (si quæ ibi continetur) foras prorumpat. Quo facto itinerarium extrahat altera manu; altera vero exploratorium per vulnus immissum in eodem loco seruet. Duo ductoria intromittat per ipsius exploratorij latera, prius vnum, & inde extracto exploratorio, alterum; quibus inter indicem, & pollicem apprehensis tantum patefaciat loci, quantum aperienti instrumento pateat ingressus. Quo intromisso per ductorum latera fiat dilatatio tanta, quanta lapidis magnitudini conueniat. hinc intromittatur forceps, & apprehensis calculus cum præmeditatione, & mansuetudine foras trahatur. Quòd si insignem magnitudinem lapis habuerit, non statim ad frangendum te conferas; periculosa enim nimis talis est operatio, & non cuiusuis hominis; sed ligato forfice, ne lapis excidat, & lateres immittendi quo duobus forcipibus lapis apprehensus leniter foras veniat. Quo ingenio magni lapides etiam si ad oui magnitudinem accedant, extrahi possunt. At vero si adeo magnitudine excedat, vt sine magna vesicæ incisione, aut lacera-

laceratione, extrahi non possit, frangendus est: Quę operatio valde periculosa, & miserabilis est, requiritque hominem valde exercitatum: extracto calculo, instrumentum, quod verriculum dicitur, per sectionem intromittat in vesicam, per quam, circumducat illud, ac examinet, si alij calculi adhuc intra latitent: quia non vnus tantum sed multi reperi solent, qui si relicti fuerint eodem negotio sunt promouendi. Facile autem extrahitur lapis, si vesicæ membranæ non adhæret impactus, periculum vero imminet non paruum, si agglutinatus hæret: nam dū trahitur lacerationis vesicæ timor est, vnde mors sequi solet. Postremo cocleare dictum instrumentum per incisionem immittendum ad vesicam abstergendam non bis, sed terque, quaterque, atque mundanda vesica tum à lapillis, si qui relicti sunt, tum à sanguine, si quis intra illam contineatur. Hæc de sectione. Nunc de sectionis cura simul & virtutis conseruatione, necnon mitigatione dicendum.

DE RELIQVIS QVAE IN sectione facta Medicus obire debet. Cap. XVI.

FActa sectione vulnus ad sanitatem perducendum, nisi quidpiam impedire curationem valens adsit fit autem omnis vlceris sanatio per vnionem, quæ aliquando ab ipsa natura solum fieri solet. Adhibent tamen aliqui ligaturam per pectinem circumductam, quæ testes ad superiora eleuet iunctis cruribus, tum vt labra vlceris coeant, tum ne sanguis testium

bi anam aggrediens, illam putrefaciat, & interficiat patientem. Celsus ne vinculum quidem adhibendum admonet. Quòd si felix curatio fuerit, ante septimum diem vulnus coalescit. Quo tempore ad virtutis conseruationem victum exhibebimus tenuissimum vsque ad quartum diem: vesicæ namque vulnus magnus proculdubio est morbus; ideo vel ptisana, aut iure pulli vsque ad prędictum tempus contentus sit. Potus aqua mulsa sit. vltra quartum diem augere victus rationem possumus, omnibus certam salutis spem promittentibus. Quòd si accidentia adsint, prius illis succurrendum, inde ad vulneris sanationem veniendum. Quoniam igitur sanguis in omni incisione subsultat, eum nisi quantitate excedat, supprimere non oportet, si validum corpus est, neque magnopere vexatum; quo minor inflãmatio oriatur. Quòd si sanguis excedat multum, supprimendus est omni ratiòne; supprimitur autem maxime per ea, quæ extrinsecus adhibentur. ligatura scilicet, linteis, ex aqua frigida & aceto madefactis impositis circum circa, iuxta illud Hippocratis. Frigidum in ijs vtendum, vnde fluit, aut fluxurus est sanguis, non quidem loco, vnde fluit admoto. *In aphor.*

Adhibere etiam possumus pulueres adstringentes, qui ex ture sanguine draconis, bolo armeno, leporum pilis, oui albo exceptis conficiuntur. quæ si parum proficiunt, cucurbitæ ad hepar, nec non ad coxas inde applicandæ, atque æger resupinus locandus sic, vt caput humile sit coxis paululum eleuatis. At si sanguis intra vesicam contentus, grumus fiat, quod ex difficili expiratione cognoscitur, tumore ipsius, pubis, dissoluendi grumi sunt, atque foras trahendi. dissoluunt autem acetum cum nitro aut posca in vesicam immissis. sed & per plagam immisso coclearе extrahi potest. Ad vrine vero stillicidium, quod per vulnus procedens affligere solet. Adhibenda est ligatura, nec non crura inter se vnita seruanda, & assumen-

ſumenda aqua, quo minus fiat acris. ſub natibus vero ſacculus furfurum ponendus. Quòd autem ad dolorem ſpectat, quoniam hic excitare ſolet inflãmationem, ideo mitigandus eſt: quod fit tum per lenientia, tum per illa, quæ ſtuporẽ inducunt. Inter lenientia, balneum ex aqua tepida cum plurimo oleo, in qua decocta ſint camomeli, melilotum, alteæ radices, & cætera huius generis, primas partes obtinet, in quo mergatur æger ad vmbilicum vſque. Adhiberi quoque poſſunt, & fotus, & vnctiones, à balneo locus fouendus laneis calidis oleo camomeli intinctis, atque iterandum balneum ſi dolor vrgeat vſque ad quartum diem, in quo magnus ſolet eſſe timor inflammationis, vt ait Hippocrates. Minime (inquit) tertia, aut quarta die vulnera mouere oportet, & vt in ſumma dicam, omnes ſpiculorum admotiones euitare conuenit in ijs diebus, & alia, quibus vulnera irritantur, in totum enim tertia & quarta dies in pleriſque vulnetibus recrudeſcentias pariunt. *De fractu-ris.* Ab ijs, quæ in corpus ſumuntur, lenes clyſteres conueniunt, quales, qui ex anetino oleo conficiuntur, aut camomelino puris, quæ & per os aſſumi poterunt. Quod ſi ijs non cedat malum, ad ſtupefacientia veniendum, qualia intus aſſumpta ſunt philoniũ Romanum, theriaca nouella. Ab extra autem olea papaueris, mandragoræ, hioſciami, quibus grana aliquot oppj immiſceri poterunt. quæ non niſi magna vrgente neceſſitate ſunt admouenda: veſica namque ſua natura frigida eſt, & exanguis, proinde poſt ſtupefacientiũ vſum pars roboranda, & calefacienda, quo noxa omnis remoueatur. Hæc de veſicæ ſectione. Quòd ſi lapis in penis meatum impactus vrinam penitus ſupprimat, nec intus extraue impelli poſſit inſtrumentis aut parte emollita, ad ipſius virgæ ſectionem veniendum eſt; cuius quantitas pro calculi magnitudine facienda eſt. locus variat, quia aliqui in parte inferiori ſecant, aliqui in ſuperiori; qui

P 2 melius

melius consulunt; quia cum pars ea sit carnosa magis, minorem inferet dolorem, & citius agglutinabitur. Pars namque inferior, licet ob tenuitatem facile incisioni pareat locus, neruea est, & magis in fistulam abire apta. sic Galenus, aut quicunque alius fuerit, in superiori parte sectiouem molitus est. Hinc ego vidi quendam, ait, cui per alias vias elapsus in virilium extremitate calculus tamen inerat impactus, minimeque aberat, vt ex vrinę difficultate, & dolore acutissimo homo interiret, nisi angusto tandem forcipe eximere potuissemus, sectionem per longum superne moliti: nam vreteram, nisi magna vrgeat necessitas, incidere non oportet, ne fiat sic fistulosa pars, & vrina profluat. Hæc ille. Per quæ sectionem in parte superiori fecit, quæ vel etiam illa ratione est commodior; quoniam minus pars ea est commoda ad vrinā per vulnus reddendam quam inferior, ob situm. modum autem, quo fieri debet, docent Paulus, & Celsus. Inquit ergo Celsus, nonnumquam etiam prolapsus in ipsam fistulam non longe ab exitu inhærescit, tunc si fieri potest, oportet euellere oriculario, spicillo, vel eo ferramento, quo in sectione calculus protrahitur. Si id fieri non potest, cutis extima quamplurimum attrahenda, & condita glande lino vincienda, deinde à latere recta plaga colis incidendus, & calculus eximendus, tum cutis remittenda: sic enim fit, vt incisum colem integra pars cutis contegat, vt vrina naturaliter fluat. Hæc ille. A quo non multum dissentit Paulus, nisi quòd sectionem in parte inferna adhibet. Præputium, ait, valide ad interiora attractum deligabimus iuxta glandis summitatem. Item posterior pars pudendi vincietur iuxta terminum ad vesicam spectantem, constrictione adbibita. deinde infra colem diuidemus super lapidem ipsum, qui incidēdus subijcitur. Flexo autem membro calculum eijciemus solutisque vinculis vlcus sanguine concreto vacuabimus.

Lib. de renum affectionibus cap. 3.

„ bimus. posterius itaque vinculum iniectum est, ne cal-
„ culus retrorsum recurrat. anterius, ne post calculum exẽ-
„ ptum præputij soluti cutis in oppositum recurrens, diui-
„ sionem contegat. Cæterum fistulæ timor est in sectione membri; proinde ea non est obeunda operatio nisi magna vrgente necessitate. non tamen calculus impactus vlla vi magna extrahi debet; nam lacerationis membri inest periculum, & mortis, vt contigit Hieronimo Vetio. Hæc igitur pro actione Medici prima, quæ ad curationem calculi spectat, dicta sufficiant. Nunc ad illam veniamus, quæ accidentium correctionem respicit, quam mitigationem dicimus.

DE ACCIDENTIUM CORrectione in calculosis. Cap. XVII.

DOlor, qui in calculosis fieri solet, ita infestare ęgrotantes consueuit, vt ad se rapiat omne medicum præsidium: Nam vires vehementer dissoluit, inflammationes parit, vigilias excitat, & hominem conficit. Causæ igitur doloris abijciendæ. Illæ autem (vt diximus) tres sunt, partis sensus, qui dolorem percipit, facultas, quæ manat à cerebro, & id, quod dolorem concitat. Id, quod dolorem facit, calculus est, & humorum copia, quę ad partem dolentem fluit; at calculus quomodo abijciendus sit, dictũ est, humorũ copia, quomodo euacuanda, abunde docuimus. moliendæ sunt non solum sensibiles euacuationes ad humorum copiam, sed insensibiles, quales per anodina fiunt, de quibus in cap. de emollientibus satis locuti sumus. Cæterum partis sen-

tis sensus tum anodinis pręscriptis, quę calorem innatum conseruant, partemque perspirabilem reddunt, tum stupefacientibus remedijs maxime tollitur; qualia intus assumpta sunt philonia antidota theriaca recens, in qua oppium validum adhuc est, pillulæ de cinoglossa, ex ijs, quę intra sumuntur; extra vero vnguenta, olea, fomenta, quę opij, hiosciami, mandragoræ papaueris vires suscipiant, licet & mentem alio euocare, quo minus dolor sentiatur. sic per ligaturas, frictiones, aliosque dolores mentem auertimus, nec non ijs, quę hominem solantur, ac iucundam voluptatem promittunt. Soluitur & dolor maxime somno, de quo iam dicendum est. vigilię namque infestare solent omnem dolorificam affectionem, maximeque hanc, quæ multa mala parit: nam vires valde dissoluit, cruditates efficit, conuulsiones & delitia. Contra ergo vigiliarum causas omnes pugnandum ijs, quæ quoquo pacto somnum inducunt. Cæterum somnus fit quoties calor innatus in partibus internis latitat, nec ad sensoria fertur, vel in illis versari potest. Multæ autem sunt causæ, quæ calidum innatum intus continent, prohibentque quominus ad externa moueatur: nam vel id fit, quòd illius substantia sit veluti congelata; quo pacto frigida alimenta, & medicamenta intus assumpta, & exterius admota, somnum pariunt: vel quod calidi substantia non gignatur, quo pacto ex inedia, & pauciori cibo, somnus tandem oritur; vel quod genita dissoluatur; qua ratione cogitationes, corporis labores, vigilia ipsa, & quicquid euacuat, digeritque nostrum corpus, somnum conciliant. Alio modo genita substantia spirituosa somnum parit, cum rectos suos motus ad cerebrum non sequitur; quomodo nauigationes, & ambulationes circulares somnum afferunt. cum vero multi vapores à concoctione alimenti attolluntur ad caput, oboritur somnus, quia ab illis via calori occluditur. cum etiam ad concoctionem

ctionem distrahitur calor, aut allicitur ad inferiores partes per leues frictiones,& lotiones,somnus nascitur. porro nox, tenebræ, oculorumque conniuentia somnum alliciunt; quia obiecta, quæ sensus mouent, & calorem naturę instrumentum ad se commouent, tollunt. idem faciunt animi securitas, tranquillitas, & cessatio à cogitationibus, strepitusque aquarum ex alto cadentium, atque suauis cantus, & alia, quæ veluti in quiete animum, & sensus collocant; in quibus cum calor nihil habeat, quod agat, ne sit otiosus, refugit ad interna. hic autem ab ijs potissimum, quæ calorem quodammodo supprimunt, ausilia sumemus contra vigilias, quas parit dolor; quia ad partem calorem euocat, & prohibet, quominus intus trahatur nam dolor calidum auget, quod foras progrediens, somnum impedit. Somnum igitur conciliant hiosciami semen ad drac. I. potũ. cortex item radicis solani somnifici in vino potus, semen papaueris in cibo sumptum, mandragoræ radicis ex vino decoctum, ciati vnius mensura potum, mandragoræ poma olfacta naribus, mandragorę liquor sedi pro balamo subditus, arborei, lapideiue musci ex vino dilutum paratum potum. salicis recentia folia, in lotionibus addita, persicorum nucleorum cremor fronti, & temporibus illitus, amygdalæ dulces cum rosacea aqua illitę, lactucę succus ex rosacco fronti, & temporibus illitus, coralleum potum. ex compositis, syrupus papaueris ad vncias duas exhibitus cum aqua semperuiui, aut solani, diacodion ad vnciam vnam, cum aqua lactucæ, requies Nicolai ad drachmam vnam, pillulæ di cinoglossa ad drachmam vnam ex vino exhibitæ. Hæc pro somno conciliando. Nunc ad vrinæ difficultatem veniamus, quæ valde affligere solet ægrotantes, & si in totum supprimatur ante septimum diem occidere solet. Si igitur lapis obturans illius causa fuerit prędictis rationibus è corpore pellẽdus,

aut

aut ita transponendus, vt locum mutans vrinæ cedat. Quod difficillimum est, vbi lapis, vel in renibus, vel in vreteribus continetur. Si vero vesicæ meatum obturet, nisi extrahere velis, transponere oportet. supinum igitur decubitum præcipere oportet, ita vt coxarum parte magis sursum vergant, indeque huc, atque illuc multiformiter commouere, quo ex meatu excidat. post vero sic supinus existens, vt mingat iubeto. Si vero nec sic excernere poterit per catheterem instrumentum impellendus est, per quod etiam vrina excernetur: nam fieri potest vt ita impactus sit collo vesicæ, vt nulla ratione transmoueri possit, tunc instrumentum, vt cedat, saltem cogit. Sed si in penis meatu lapis sit impactus, vel extrahendus, aut transmouendus; quod si fieri non possit, ad sectionem membri modo, quo diximus, veniendum. at si ex concreto sanguine retineatur vrina, quæ grumos dissoluunt, tum intra, tum extra adhibitis vtendum. De quibus iam dictum supra est. Qui grumi, si dissolui non possint, vrinamque penitus supprimant, eadem habent auxilia, quæ lapis, transpositionem, atque extractionem. Si autem ab arenulis, ac multitudine crassæ pituitæ obstruuntur viæ, illa adhibenda, quæ vrinas mouent. De quibus abunde dictum est capite de lapidem pellentibus.

7 aphoris. 48. Inter cætera vero stranguriam, & disuriam soluit (inquit Hippocrates) vini potio, ac crurum venarum sectio; sed vinum validum esse debet, & magnum, cum quo miscenda sunt diuretica: hoc namque vinum veluti calculosis aptum non est ad calculi generationem, quòd nimium venas adurat. ob quam rationem vinum aquosissimum dandum precipit Hippocrates, *De aere, aqu. & locis. cap. 5.* ita accessionis tempore ad lapidis expulsionem, ac vrinæ difficultatem multum potest. denique quicquid obturat, aut remouendum, aut transmouendum. Si vero ex lapidis volutatione sanguis multus emanet vlceratis partibus adhibenda, quæ

da, quæ adſtringendo diſſoluant; qualia maxime ſunt acetum, & poſca. neç non omni ratione extrahendus. Aluus vero ſi exſiccetur, tum acceſſionis tempore, tum per vniuerſum morbi progreſſum, ſoluenda eſt, tum alimentis, tum medicamentis, de quibus in capite de euacuantibus diximus; atque his ſic explicatis ſecunda nobis propoſita operatio facta eſt, quæ mitigationem reſpicit. Nunc de conſeruatione, & reſtauratione dicendum.

DE CONSERVATIONE ET *reſtauratione.* *Cap. XVIII.*

Vires, quæ ſemper in omni ægroto reperiũtur, ſui conſeruationem deſiderant: ſunt enim ſecundum naturam, imo ipſamet natura: hęc vero non contrarijs, ſed ſimilibus conſeruanda. cõſeruatur autem quàm maxime per alimenta, nec non per illa, quæ calidum innatum augent, coctionemque fouent. Cum vero calculi morbus longus ſua natura ſit, victus rationem expoſtulat nõ plenam, quæ vires augeat, non tenuem, quæ diminuat (iuxta illud Hippocratis, victus tenuis, & exquiſitus in morbis longis ſemper, & in acutis, in quibus non conuenit, periculoſus). ſed mediocrem, qui eas mediocriter conſeruet. De quo in tractatu de præſeruatione abunde dicemus. Cum vero morbus hic habeat acceſſiones de genere acutorum morborum, in illis abſtinere oportet, iuxta illud in ipſis exacerbationibus cibũ adimere oportet; nam prębere noxium, & cũ per circuitus redeunt morbi in ipſis acceſſionibus abſtinendum. igitur victus eo tempore tenuis competit, tantumque

1 aphoriſmorum 4.

ibi aphoriſ. 15.

tumque magis aut minus, quãtum dolor & reliqua sym-
aphoris. 7. ptomata magis, minusue infestant, iuxta illud. Cum ita- ,,
que morbus peracutus est, extremos protinus labores ha ,,
bet, summeque tenuissimo victu est vtendum. cum vero ,,
non, sed pleniorem victum licet exhibere, tantum de ex- ,,
trema victus ratione remittendum, quantum extremus ,,
1. aphoris. 17. morbus fuerit remissior. illud perpetuo obseruando, vt
quibus semel, aut bis plus, minusue, aut minutatim ale- ,,
re conueniat, spectemus; demusque aliquid tempori, re- ,,
gioni, ætati, & consuetudini; tempori quidem, quia
aphor. 15. ventres hieme calidissimi, & somni longissimi per ea igi- ,,
tur tempora plus cibi dare oportet, si quidem plus natiui ,,
caloris habent; quo fit vt copiosiori alimento ægeant, ,,
argumento sunt ætates, & atletæ. Ideo etiam æstate, & ,,
autumno cibi copiam ferunt difficillime; hyeme, facilli- ,,
aphor. 18 me; vere, minus. ætati autem dandum est aliquid; quia
qui crescunt, plurimum habent innati calidi, itaque cõ- ,,
pioso cum ægeant alimento, abunde ipsis suppeditare ,,
aphor. 14. oportet. alioqui corpus consumitur. in senibus vero in- ,,
est caloris parum, paucis propterea succendiculis egent: ,,
exiguus namque ignis fomitis extinguitur multitudine. ,,
ob eandem causam nec senibus febres perinde acutę fiũt: ,,
aphor. 13. frigidum enim eorum corpus. proinde ieiunium senes ,,
non decrepiti ferunt facillime, secundum, hos, qui con- ,,
stantem ætatem agunt, minus adolescentes, minime om ,,
nium pueri, atque inter eos maxime, qui acriori, & vi- ,,
uidiori sunt ingenio præditi. Consuetudini vero dandum ,,
aliquid est; quoniam hęc altera est natura in tantum, vt ,,
Lib. acutorum. facile quidem feramus cibos, quibus assueti sumus, etiã ,,
si natura non sint boni. Similiter etiam potus ægre vero ,,
illos, quibus assueti non sumus, etiam si non sint mali. ,,
De aere, aqu. & locis. Regio autem multum ad cibum facit, alibi enim magni ,,
sunt potatores, alibi crapulæ vehementer dediti. Cęte- ,,
rum in acuta calculorum accessione nullus conueniẽtior

cibus

„ cibus ipsa ptisana exhiberi potest: hęc enim inter omnia „ formentacea ædulia, ait Hippocrates, palmam obtinet *Lib. acutorum.* „ in acutis morbis: humida enim est, continua, lubrica, „ iucunda, facile distribuitur, sitim eximit, nec obstructio„ nem parit, nec malam turbationem, nec in vẽtre tumet. intumuit enim in coctura. hęc igitur sola magna vrgente accessione sufficit, pręcipue in renum calculo; si vero leuius sit malum ad pullorum iura transeundum, in quibus optimus panis sit maceratus ad ignem; conueniunt & pullorum alę, cocta endiuia, quę tum parum nutrit, tum morbum respicit. potus, aqua mulsa, aut vinum album pauciferum, si febris non adsit; quibus vsque ad morbi remissionem contentus esse debet: vbi enim magni adsunt dolores, magnæque vigiliæ, victus extenuandus admodum est. Cæterum vbi æger accessionem euasit, quoniam laboribus fractus est, restaurandus venit, illud animaduertendo, quod quæ sensim euacuata sunt corpora, sensim reficere oportet; quæ vero breui, repente. *2. apho. 7* cibi vero ad restaurandum apti, liquidiores esse de„ bent, iuxta illud Hippocratis, Facilius est potu refici, *2. apho. 11* „ quam cibo: nam eodem authore, humidum alimentum „ facile magis transmutatur, quàm siccum. Quicunque *Lib. de alimento.* „ autem loci appositione opus habent, ijs humidum ad re„ ficiendas vires medicamen optimum est; quicunque ve„ ro adhuc velociori indigent, per olfactum. reficiunt etiam somnus mediocris motus, quies, vnctiones, lenes frictiones, mentis iucunditas. sed de his satis. Accedamus ad illa, quibus calculus præcaueri possit. quod vltimum faciẽdum proposuimus.

DE PRAESERVATIONE calculi ac primum de materia. Cap. XIX.

MAteria vel genita est, vel gignenda; si fuerit genita, multaque extiterit, euacuationem postulat; si crassa, incisionem; si lenta, abstersionem. gignenda vero talis esse debet, vt substantia sit medioeris, minimeque crassa, aut lenta, ac denique cocta. genita materia vacuabitur iuxta genus abundantis humoris. quapropter in homine, qui sanguine multo abundat, saltem semel in anno sanguinem mittemus, huncque à vena pedis, crurumue. Si vero praui abundent humores purgandi sunt, idque non semel, sed bis, & quater quoque in anno. tempus autem accommodatissimum est vernum iuxta illud, Quibus venæ sectio, aut purgatio competit; ijs vere secanda est vena, & purga tio imperãdã. Poterit autem rursus purgari in reliquis quatuor anni temporibus; fiet vero purgatio ijs, qui per superiora facile vomunt, per vomitum etiam, alijs vero per aluum. De medicamentis autem, quibus purgatio facienda sit, satis diximus, cap. de euacuandis calculosis; ideo non est necesse, vt nunc superflue repetantur. illud admonere placet, euacuationem, quæ per vomitum fit, non modo à calculo præseruare posse hominem, si bis in mense fiat, sed ab alijs quampluribus longis affectionibus. Ideo Hippocrates eos elleboro purgare iubet, qui in renibus calculos concipere solent, iuuenes tamen dixit; quia elleborus magnam habet purgandi vim; cæteri vero vomitum à cibo facere poterunt, aut leui vomi-

7. aphoris.

torio

torio vti. Materia, quæ remanet, si fuerit lenta, incisionem desiderat, quam vsus oximelitis præstat assiduus: nam, quæ vehementer calida sunt, resoluunt tenuem, & materiam incrassant. exercitium item ad tenuandum humores, magnum est præsidium, ob quam rationem dixit Hippocrates, Quiescere non conducit, sed exerceri: *6. epidim.* Debet autem esse moderatum pro natura habitu, ætate, & assuetudine ægrotantis. Lentor materiæ abstergentia desiderat, quæ per aquarum assumptionem thermalium optime fit, Tetuccij scilicet, porretæ, montis sancti Iuliani: poterit enim talis aqua ad omnem regionem exportari, earum enim vsus frequens est, & notissimus, vtilitas multa. Abstergunt item renes, & venas repurgant frequens terebintinæ vsus, nec non cassiæ fistulæ, ac rabarbari; laudatur & cardui vsus quàm maxime. Oportet enim eius radices à terra recenter extractas, si tempus ita ferat, aut aridas, iuxta aliud tempus in vino albo substantia, tenui decoquere, largiusque eius potionem offerre: crassæ enim vrinæ copiosam multitudinem ducit, tum ex omnibus venis, tum ex calculosis partibus. Laudat Auicenna ad hunc vsum cicerum aquam, nec non foliorum raphani, inter ea vero, quæ nos ambiunt, balneum dulcium aquarum miram habet abstergendi efficaciam. Debet autem esse calculosis balnei frequens vsus: absterguntur enim sordes à partibus externis, corpus apprime trãspirat, viæ laxantur. Hęc de genita materia. Nunc de gignenda sermo habendus.

DE MA-

DE MATERIA GIGNENDA.
Cap. XX.

QVæ, futura eſt corpori alimentum, materia talis comparari debet, vt non multa gignatur; eaque ſubſtantia ſit non craſſa, nec lenta; cum vero humorum materia alimentum ſit, ideo tale alimentum comparare oportet, quod prædictam materiam gignendi vim habeat. Alimenti autem genus alterum craſsũ eſt, quod cibus dicitur, alterum tenue, quod potus. Videndum igitur, quodnam genus alimenti calculoſis eſt aptiſſimum, indeque ſpecies, genus alimenti calculoſis competens quinario numero comprehenditur, panis, ſcilicet, caro, piſces, vinum, & áqua; aliud veró præter hęc nihil niſi condimenti gratia, aut medicamenti.

Lib. de affectionib. Cuius ſententiæ Hippocrates in primis author eſt, dum » ait. Cibaria, potus, & obſonia excepto pane, & mazza, » carnibus, piſcibus, vino, & aqua, reliqua omnia tenuęs, » ac debiles vtilitates exhibent ad augmentum, & robur, » & ſanitatem. Hęc ille. Quę tanti viri ſententia multis » probari pôteſt. primo illa ſolum optimá ſunt homini cibaria, quę naturę humanæ ſunt accommodatiſſima, & ſimillima; ſed prędicta quinque vel ſola, vel maxime hominis naturę ſunt ſimillima, ergo optima ſunt nutriméta. maior certiſſima eſt: quia natura per ſimilia conſeruatur, ſimilia amat, & attrahit. minor declaratur: quia cum homo omnium animalium ſit temperatiſſimus, alimenta

Ibidem. quoque temperatiſſimà expoſcit; nam omnia, quę edit, » & bibit homo, palam eſt, minime intemperato, ac deſidenti ſucco participare, veluti ſunt panis, mazza, & ijs » ſimilia.

» similia. quibus assuetus est homo plurimis semper vti, & » rursum augmentum, & alimentum præsertim per nihil » aliud contingit, quàm quòd probe temperatum est, & ni- » hil habet intemperatum, nec forte, ac talia sunt prędi- cta edulia solum ergo illa tãtum conuenient: Nam ouua, caseus, & lac, quæ & ipsa optimi sunt temperamenti, ad carnes referuntur; illorum tamen vsus conueniens non est calculosis, quòd gignendi calculos habeant proprie- » tatem. secundo ad sanitatem optima sunt cibaria, quæ » modice ingesta sufficiunt, vt fames, & sitis sint medela, » & plurimo tempore ipsa corpus suscipit, sed talia sunt prędicta, vt quotidiano vsu patet: ergo hęc maxime ciborum genera assumenda sunt. poterit tamen & per interualla vti peponibus, ficubus, & vuis exacte maturis per tempora sua, quæ vitare commodius esset. Cum igitur è ciborum generibus, panis, caro, pisces, è potibus, vinum, & aqua solum calculosis conueniant, subiungendum modo, qui panis, quæ carnes, qui pisces, quod vinum, quę denique aqua illis competat.

Hippo. de affectionibus.

PANIS CALCVLOSIS qualis. Cap. XXI.

PAnes differunt materia, fermentatione, coctura, quantitate, tempore. panem nunc appello, qui ex tritici farina conficitur. hæc vero vel tota colatur, sic, vt ex illa panis fiat cum furfure; vel tota ita cribro excipitur, vt nihil penitus furfuris relinquatur; vel denique ad faciendum panem farina mediocriter furfurum participat. Est igitur panis conuenientior

tior calculosis, qui magis furfuris habet; quia facilius concoquitur, & secedit: Nam (vt ait Hippocrates) panis ex tota farina per aluum secedit, prius autem ex farina pura magis nutrit, sed minus per aluum descendit. Solent tamen nunc temporis magnates hoc ipso vti, qui licet furfuraceo minus competat, saporis tamen suauitate superat, cuius ratione assumi poterit: nam vt ex Hippocrate dicebamus ex duobus cibis suauiorem accipere oportet, licet ille peior sit. Trituratur autem panes quidam vino, alij lacte, alij aqua, aut quibusdam alijs succis cum sale, & absque illo. dico conuenire calculo affectis panem, qui ex aqua subigitur, & sale conditum: aqua enim attemperat, sal saporem addit, & deijciendi facilitatem. Rursus panis alius est fermentaceus, alius autem sine fermento. Debent autem accipi fermentati: nam sine fermento tarde admodum coquuntur, tardeque descendunt, ac materiam calculo idoneam creant. Fiūt etiam penes magnitudinem, quidam parui, alij mediocres, non nulli magni. maior eligendus. magis quia humidior: nam ipsius humiditas non ita in furno consumpta est. coctura quoque differunt panes; si quidem alij sunt fornacei, alij cineracei; quidam cocti admodum, alij minus cocti. Debet autem ex ijs sumi panis mediocriter coctus in clibano igne moderato. Cum autem panum, quidam sint recentes, alij vero vetusti recentes edere oportet; quia antiqui siccitatem acquirunt, & saporem amittunt. calidi tamen nequaquam assumi debent, quia panis calidus sitim, & repentinam repletionem efficit, & tardi est transitus, non igitur secundum diem excedere debet. Sit igitur (vt in summa dicam) panis ex optima farina factus aqua, & sale bene trituratus, fermentatus, quantitate mediocris, optime coctus, recens, mollis, leuis, spongiosus. eius vero vsus non separatus à cibis, sed cum illis, nec nisi humidis intinctus

2. de dieta

Hippo. lib. acutorum.

ctus, præter panem nullum frumentaceum edulium calculosis confert, quàm ptisana.

QVAE CARNES CALCVLOSIS aptæ. Cap. XXII.

CAro familiare naturæ humanæ est alimentum, substantia, & qualitate illi simillimum; non enim eo modo fiunt ex elementis corpora, ac si dicas ex terra aqua conspersa, Soleque excalfacta continuo animal generari, sed multis interuenientibus mutationibus: sic & alimentum multis transmutationibus temperatum homini fit cõuenientissimum, quale est caro, Vnde Lucretius.

Sic tempestiuis ex imbribus humida tellus
Vertit se primum in frondes. & pabula læta
In pecudes, vertunt pecudes in corpora nostra
Naturam; & nostro de corpore sæpe ferarum
Augescunt vires, & corpora pennipotentum

Igitur inter gressilium animalium carnes apri carnem laudat Hippocrates: est enim optimi succi, & homini quam familiaris, maxime tum nutribilis, tum corroborans; sed (vt ait Galenus) glutinosum quiddam habet, & crassum; ob id qui diutius ea victitant, iecoris, & renum obstrictione corripiuntur: ideo vsus eius non continuus esse debet; sed per interualla, ac magis ijs, qui validius se exercent. Succedit huic castrati caro, quæ eo præstare videtur, quòd glutinosa non sit; ideo in hoc

morbo conuenientior, in cuius defectu agnina sumenda. Conuenientissima autem est hędina caro, tum quòd facile superetur, tum aluo secedat, & frigida sit; vitulæ quoque lactentis caro haud quaquam reprobanda. Ex auium genere temperatissima est pullorum caro, & cibus in hoc affectu commodissimus, veluti & capi caro, pernicis, ataginis, Columborum iuuenum, turdi, & passerculorum, qui sese exercent. Debent autem præparari carnes potius elixæ, quam asse; humidiores enim sunt, ac magis aluo secedunt: Nam alimentum, quod assatur, cum pauco tempore absoluatur coctio, non potest ita exteri. Iura quoque ex prędictis carnibus earum assumptionem pręcedant. Ouorum vero paucus vsus esse debet, quia hęc crassam, & lentam gignunt materiam, & *2. de dieta* facile lapidescunt: nam oua (inquit Hippocrates) robustum quiddam habent, alunt, & inflant. » Si quando vero assumantur tremula gallinarum eiusdem diei, atque sorbilia esse debent, caseus, & lac, tamquam pestis fugienda.

QVI PISCES CALCVLOSIS apti. Cap. XXIII.

PIscium vsus magis conuenit calculosis, atque omnibus calidis natura, quàm carnis, non modo quòd facile superentur, sed attemperent: omnis namque caro à predominio calida est in pedestribus; piscium vero caro saltem ratione loci humida & frigida censenda est magis: eligendi ergo sunt saxatiles, sic dicti, à locis, in quibus degunt, petrosis: alimentum enim, quod ex illis sumitur, teste Galeno,

non

non modo est ad coquendum facile, sed hominum corporibus est etiam saluberrimum, quòd sanguinem medium consistentia generent. Sunt igitur saxorum pisces, scarus, merula, turdus, perca, phuca, cinedus, anthias, chamia, gobbio; ijs accedunt pisces mollis carnis, sed qui minimum pinguedinis habent, vt asellus, scaurus, amia, passer, lenguatus, hepatus, citarus. Cæterum tribus modis preparantur pisces, assi, elixi, & frixi, quibus omnibus modis edi possunt: prestantissimus vero parandi modus est ex albo iure (Galeno teste) qui ad hunc modum fit, copiosam aquam primo inijce, deinde olei, quoad satis est, infundito, cum pauco anethi, & porri, inde salis tantum, dum sunt semicocti, inspergito. debent autem edi calidi pisces: nam frigidi aliquando naturam veneni assumunt, vt docet Dioscorides, & Cardanus in se ipsum expertum esse ait.

DE POTV QVI CALCVLOSIS aptus. Cap. XXIIII.

CONuenientiá sunt homini in potu vinum & aqua; sed calculosis conuenientior aquæ potus, dummodo illa sit bona; alioqui vinum magis conuenit, veluti etiam ijs, qui stomachum imbecillum habent, & illi sunt assueti. per se vero aqua commodior est, quia attemperat; vinum vero omne calidũ est, & siccum; vnde causam calculi ea ratione auget, proinde aquosissimum vinum pueris calculosis magis conuenire ait Hippocrates quòd minus venas adurat. de quo etiã verba faciẽs, inquit. Hoc vero insuper intelligere oportet, quòd si aquosum fuerit vinũ, supernas partes omnes,

Hippoc. 2. de dieta.
De aere, aqu. & locis.
Lib. acutorum.

& eas, quæ circa vesicam sunt, minus lædet; verum partibus circa intestinum magis proderit, si meracius fuerit. Cæterum vinum calculosis aptum, album sit colore, sustantia tenui, sapore austero, aut etiam acido; vina namque acida (Hippocrate teste) frigefaciunt, attenuant, & humectant. ætate quoque sit mediocre, longe à generatione propter mustum? Sed dices magis probari ab Hippocrate vsum vini albi potentis, dum illius naturam describens, hec profert. At vero album, & vinosum vinum ad vesicam magis penetrat, quam alterum. & cum vrinam cieat, ac semper prorumpat multum in ijs morbis profuerit: Nam & si ad alia incommodius sit altero; attamen, quæ in vesica fit ab ipso, purgatio liberat. Hęc ille. Sed non vult Hippocrates, grande vinũ magis laudari ob id in calculosis; loquitur enim de morbis acutis eo in loco; bene verum est, quòd vt medicamentum magis huic affectioni confert, sed non vt alimentum, quia licet vrinas magis moueat, quàm oligophoron, magis etiam nocet ob venarum & sanguinis adustionem. Aquæ vero potus laudabilior calculosis (vt diximus) sed optima eligenda est; alioqui calculi soboles est, vt supra diximus. Laudatur igitur inter alias ab Hippocrate, aqua pluuialis, non omnis; sed quæ ab æthere excreta est æstatis tempore cum tonitruo; quęq. per loca munda fluit: hinc fontana, quę ex loco sublimi fluit, quæque dulcis est, hyeme calida existens, æstate autem frigida, cuiusque fons est ad orientem. Reprobatur omnis aqua, quæ ex magnis fluuijs colligitur, eodem authore, quæque per longa locorum interualla, quæ stagnans est, aut paludosa. Quantum enim referat aquæ bonitas ad salutem, patet ex eo, quòd semper hęc duo iungi solent, aer, & aqua; alterum enim alterius est materia; quia ex aqua per vaporem fit aer, rarefacta ipsa aqua; ex vapore densato, seu sub terra, seu supra illam

2. de dieta

Lib. acutorum.

De aere, aqu. & locis.

illam sit aqua. Si igitur contingat, malam esse aquam, malum quoque illius regionis statuemus aerem; vbi vero bonæ sunt aquæ, bonus quoque aer adest, ibique homines diutius viuunt, fœcundique sunt admodum. Color eorum viuidus, vires robustæ, dentes firmi, ac pulchri, nulla adest podagra, aut rara nimis, nullus hydrops, nullus cachochimus, quantum in ea ipsa regione est. Optima igitur aqua expers saporis est, gustu tamen suauis, nullius odoris, pura, clara, leuis, cito descendit, & corpus permeat, ex qua nil in fundo subsidet, pota palatum non adstringit, effusa stridet, legumina facile in ea coquuntur, ac macerantur, facile alteratur, cuius fons sit purus, alueo saxoso, minimeque lutoso; nullum animal gignit, præterquam pisces, in cuius fontis ripis laudatæ herbæ virent. hęc aqua sane vino anteferenda est, quantum ad calculosos spectat. Sed cum omnis aqua (teste Hippocrate) in vniuersum difficilis sit transitus ob natiuam frigiditatem, ideo saccarum, zulapium, vel mellis quidpiam admiscere oportet. Hęc de potu dicta, sint satis. Nunc ad cruditatem nos conferamus, atque doceamus, quomodo hęc euitanda sit: si quidem diximus illam esse causam, sine qua non gignitur lapis.

DE COQVENTIBUS. Cap. XXV.

NON sat est alimentum probatum genere & specie assumere, nisi ita quantitate, qualitate, præparatione, tempore, ordineque assumatur, vt facile concoqui possit, & à natura superari; non potest autem superari à natura, nisi proportio fiat eius, quod assumitur ad labores; propterea quod

1.de diæta quod vt inquit Hippocrates, homo edens sanus esse non poterit, nisi etiam laboret. contrarias enim vires habent cibi, & labores; verum inter se mixti conferunt ad sanitatem: Labores enim ea, quę sunt in corpore, consumere solent, cibi autem & potus ea, quæ euacuata sunt explent. Quamobrem si inuenta fuerit ciborum, & laborum mensura ad vnamquamque naturam, inuenta sane fuerit exacte hominibus sanitas. hæc ille. Sed mensua hæc non omnino assignari potest: multa enim
3.de diæta sunt, eodem teste, quæ impediunt, primum quidem hominum naturæ diuersæ; nam & siccæ ipsæ ad seipsas, & ad alias Colatæ, magis & minus, siccę sunt, & humidæ similiter autem & aliæ omnes; deinde ętates non eisdem indigentes; insuperq. regionum situs, & ventorum mutationes, & temporum alteretiones. Est & inter ipsos cibos multa differentia: triticum enim à tritico differt, & vinum à vino; & reliqua, ex quibus victum faciunt, impediunt, quominus impossibile sit exacte de Diæta conscribere. hæc Hippoc. Ac proinde neque nos ad vnguem id efficere valemus. Modum igitur quendam inuenire oportet, qui ad particularia postea trahi possit. Quoad quantitatem attinet cibi; illud calcu-
6. epidim. losis primum est Hippocratis præceptum non repleri: nam, vt in adagio est, plures occidit gula, quam gla-
6 epidem. dius, non solum autem non repleri, sed exerceri oportet: vnde illud, exercitatio sanitatis, non repleri impiger esse ad labores, quod cum alijs ob sanitatem, calculosis tamen maxime conducit proinde dicebat
Ibidem. quiescere non conducit, sed exerceri. Cæterum labo-
2.de diæta rum seu exercitiorum plura sunt genera, quidam enim ad sensus, pertinent, quæ visu aditu, cogitatione, tactu voceque fiunt; per hęc enim corpus calescit, & alimentum absumit. quidam per vim fiunt, vt luctari, fodere ligna scindere, remigare, gladio pugnare, pistil-

lo tun-

lo tundere, sagittas eiaculari, schalas ascendere, pilam ludere, venari, piscari, palum trahere. Sunt & agitationes, & gestationes, vt equitare, curru, lectica, cuna, brachio, aut naui vehi. exerceri autem debent calculosi (ait Galenus, non vehementi exercitatione, sed omni simpliciter agitatione, quę illorum corpus pro ętatis, habitusque, & roboris ratione exerceat. Conueniunt autem exercitia calculosis, quia humorum copiam euacuant, & pituitosum, crassumque, & crudum omne ad coctionem deducunt, tenuantq ue, atque omnes corporis partes roborant. quantũ vero ad præseruandum se à calculo faciat exercitium Agricolarum, exemplo patet, in quibus nullum conspicies calculum. e contra in sedentarijs artibus hominibus otio deditis, frequenter conspicitur. Quantitas ergo alimenti, vt ad illam redeamus) mediocris sit oportet, licetque potius infra subsistere, quam magis, quam decet assumere. Vitanda quoque ciborum multitudo: nam caro cum piscibus miscenda non est, veluti fugiendi sunt varij præparandi modi; namque (vt ait Hippocrates) obsonia ex varijs intritis præparata, ęstuosa, & humida sunt, propterea quod pinguia tosta. & calida & inæquales inter se vires habentia in eodem loco cohærent. Fugiendus item aromatum vsus, quę caliditatem augent, & venas adurunt. Cum vero triplex sit alimenti præparatio, elixatio, assatio, & frictio, elixatio calculosis aptior; assumi etiam poterunt, & aliquando assa, appetitus gratia; sed frixa in totum fugienda: præterquam pisces. Tempus assumendi cibum post exercitium esse debet; nam labores (ait Hippocrates) cibos præcedant; prestatque magis bis in die, quàm semel comedere, pricocoli enim, quales sunt calculosi, vt plurimum ieiunium difficile ferunt; A quo etiam corpus magis exsiccatur & calefit. in ordine semper à facilioribus, ac humidioribus cibis, inci-

incipiendum est. Iuuatur autem coctio quàm maxime per somnum; debent proinde diutius dormire: per somnum namque calidum roboratur, vniturque, & fortius euadit; vnde omnia concoquit, corpus humectat. Quantum vero somnus concoctioni conferat, declarat Hippocrates, dum hyeme multum alimenti exhibet, quòd somni sint longissimi. Est autem non modo calculosis vtilis somni longitudo sed ad diuturnam vitam, si quid aliud; quoniam auget calorem, qui vitæ est author, hominemque laboribus fractum reficit. Debet ideo esse non minor nouem horarum, lectum molle esse non debet; nec ex plumeis cucultricibus, sed ex alga vel sericea stuppa, vel lana, ne corpus plus nimio calescat: nec decumbendum supra dorsum, vitanda omnino venus, quę tanquam pestis in hoc affectu fugienda; quia partes debilitat, cruditates auget. Sed de coquentibus hęc satis. Nunc ad efficientem causam veniamus, quæ attemperationem postulat.

DE ATTEMPERANTIBUS.
Cap. XXV.

CVm caliditas, & siccitas hepatis, nec non reliquarum partium, causa efficiens lapidis statuantur, contra illas pugnandum, ac omni ratione corpus refrigerandum: ad quem vsum lactis serum assumptũ maxime laudatur per plures dies post purgationem: refrigerat enim, vrinas mouet, & aluum. ex illis, quę assumuntur, lactuca, portulacha, cicorium, oxalis, intibum, refrigerandi vim habent. Laudatur etiam succus cicorij, & sonci, cum modico sachar o ieiuno stomacho

macho

macho pluries exhibitus. aceti, & ſucci limonum aſſiduus vſus: aquæ potus per interualla etiam ijs, qui vinum aſſumere aſſueuerunt. humectandum interim & corpus per aſſumptionem Iurium, oleorum, nec non per vſum clyſterium ex puro oleo. Quod remedium maximum eſt in præſeruando. Ab extrinſecis, humectant, & refrigerant balnea aquarum dulcium modice calefactarum; nec non balnea quædam thermalia refrigerandi vim habentia, vt eſt balneum de aquis Piſanum; ac lucenſis balnei. Vnguenta item refrigerantia, qualia ſunt ſantalinum, roſaceum, populeon, fotus item aſſiduus ex calida aqua, in qua decocta ſit malua, roſa, viola, cicorium, portulacha, parietaria: inde poſt fotus vnctiones. Cæterum diæta omnis imbecillis eſſe debet: nam (vt ait Hippocrates) imbecillis diẹta frigida, robuſta vero calida; quia imbecillia vitæ ſtudia, cibi & potiones frigidum animal reddunt. Leues igitur corporis motiones, & cibi, qui neque validum habent odorem, neque in guſtu; qualitatem, quæ valida ſit; vel aciditatem, vel dulcedinem, vel ſalſedinem, vel amaritudinem, aut acerbitatem, aut acrimoniam, ſed qui mediocriter guſtu dulceſcant, & iuſtam prẹſeferant adſtrictionem vel caliditatem pariter exiguam. Magnæ vero motiones, & cibi, qui odorem validum, aut ſaporem vehementem habent, robuſta dicuntur. per imbecillem igitur diætam refrigeratur dupliciter corpus; tum quia attenuatur, tum etiam quòd à contraria alimenti qualitate attemperatur. Sed & veſtium cura, & operimentorum eſſe debet, vt quam minime ex illis caleſcat. Noui enim aliquos, qui dum præter conſuetudinem ſtomacho pannum geſtare inciperent, ſtatim illis hepatis excitata eſt caliditas: vnde arenulæ promanarunt; cum prius tale quidpiam numquam ſentirent. Conuenit autem (Hippocratis conſilio, his naturis, quæ caliditate

acri abundant, dormire in loco frigido, quo aerem inſpirent talem, ac refrigerentur; Cubile igitur frigidum ſit oportet, non ſolum quoad culcitra, ſed & pallia, quæ ex ſyndonibus denſis, ac cętera, quæ eiſdem rationis operimentis, parantur. Hæc de attemperantibus. Nunc de ijs, quæ aluum mouent, agendum: Nam ſiccitas alui cauſa erat, ſine qua calculus gigni non poteſt: vt diximus.

DE IJS QVAE ALVVM MOuent. Cap. XXVIII.

ALuus igitur quotidie, aut ſaltem alternis diebus emollienda, tum per clyſteres, tum per glandes; poterit autem adhiberi clyſter tertio quoque die, glans vero quotidie: in hoc enim fere tota pręſeruationis ratio conſiſtit. ex ijs, quæ per os aſſumuntur, tum alimentis, tum medicamentis ad hoc negotium petenda auxilia. Caſſiæ igitur vnc. ſingulis quindecim diebus aſſumenda, cum aliquantulum terebintinæ lotæ, & ſaccari: poterit & deguſtare per interualla rabarbari ſcrop. 1. aut alterum, aut mannæ vnc. 2. vel pulueris foliorum ſenæ drach. 1. ex iure capi, caſtrati, aut pulli. ex alimentis; paſſularum, & prunorum coctarum vſus aluum mouent. Sed hæc cibos illorum pręcedant. libet autem apponere, quę ad emolliendam aluum ſcripſit Dioſcorides.

Ex Dio-

Ex Dioscoride ad aluum emolliendam, citandamque.

CErasia recentia manducata.
Pruna in cibis sumpta.
Siliquæ deuoratæ.
Fici maturę deglutitæ.
Lac ficulnium potum.
Chamarum piscium ius potum.
Vnguis odoratus ebibitus.
Raphanus comestus.
Beta alba deuorata.
Blitum comestum.
Rumicis cuiusq.decoctũ potum, quin & ipsa herba deuorata
Malua in cibis sumpta.
Atriplex manducatum.
Brassica leniter feruefacta, comesta.
Lentis decorticatæ decoctum porum.
Asparagorum cauliculi in cibum accepti.
Cucurbitæ integrę feuefactæ expressus succus potus.
Zinziber quoquo modo sumptum.
Peucedanum potum.
Scillæ siccę coclearium vnum aut alterum ieiunis datum.
Androsimi semen tritum potum.
Helcinei foliorum succus haustus.
Papaueris erratici semina.
Acetabuli pondere ex mulsa pota.
Cinoglossi decoctum haustum.
Camesues rami decocti in cibum sumpti.
Brioniæ cauliculi recentes cocti, & in cibum deuorati.

Hæc habui, quę de calculorum remedijs proferrem, in quibus, si quid boni continetur, id totum Deo Opt.Max. acceptum refero, cui sit semper laus, honor, & gloria.

FINIS.

Regeſtum.

a A B C D E F G H I K L M N O P Q R S.

Omnia ſunt folia pręter S, ſemifolium.

R O M Æ.

Apud Titum, & Paulum Dianum fratres.

M. D. LXXXVI.